

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,

שנים מקרא ואחד תרגום,

נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה

(שיחת הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצמו אמונה)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

בארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגטון

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

נדרס ע"י

קרן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמז

תוספות

- 1 **אָפּ אָנִי לֹא אִמְרָתִי.** שִׂיאֶסָף אֵלָא בְּנִתְקַבֵּל בְּכָלִי: וְהוּא גּוֹפִיָּה. רַבִּי יְהוּדָה מֵנָא יָדַע שְׁנִתְקַבֵּל
- 2 בְּכָלִי: וְיִזְיִין הֵן, וּמִקְבָּלִי לְכֹלָהּ: הֵיִיא. מִהֲרָה: בְּאֻזְהָרָה. ה' לֹאִין כְּתִיבִי בְּדָם חֹד לְדָם
- 3 הַתְּמַצִּית כְּדִאֲמַרְיִין בְּכִרְיֹתָ בִּפְק' (דף ד'): ר' יְהוּדָה אָמַר בְּכִרְתָּ. הָתָם יִלְיָף טַעְמָא: אִין
- 4 דָּם מִבְּטָל דָּם. דְּמִין בְּמִינוּ לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא בְטִיל וּלְקַמֵּן תָּנן לֵה בִּפ' כָּל הַזִּבְחִים שְׁנִתְעַרְבוּ
- 5 (דף עה:). לָמָּה פּוֹקֵקִין אֶת הָעוֹרָה. עֲרִבִי פִּסְחִים
- 6 שֶׁלֹּא יִצְאוּ הַדָּמִים דֶּרֶךְ אִמְנָה לְנַחַל קִדְרוֹן: וְהָא
- 7 קָא הוּא חֲצִיצָה. בִּין רִגְלֵיהֶם לְרַצְפָּה וְתָנן עֹמֵד
- 8 עַל גְּבִי כְלִים כו' פִּסּוֹל (לְעִיל דָּף טו:). חֵיו בְּגִדֵּיו
- 9 מְטוֹשְׁטִין. לְעִיל בִּפְרָק ב' תֵּינִיא לֵה: בְּהוֹלֶכֶת
- 10 אֲבָרִים לִכְבֹּשׁ. הָא דִּקְתָּנִי שִׁבַּח הוּא לִבְנֵי אַהֲרֹן
- 11 כו' בְּהוֹלֶכֶת אֲבָרִים קָאֵמַר וּלְקַמֵּן פִּרְיָן וּבְהוֹלֶכֶת
- 12 דָּם הֵיכִי אֻזְלִי: אֲמַרְיִצְמַב. אִיצְטְבָּאוֹת גְּבוּחִין חֵיו
- 13 שֶׁם בְּנִין אֲבָנִים וְאִינֵן חוֹרֶצִין דְּמֵן הִרְצַפָּה הֵן:
- 14 **מִתְנִי** לֹאֲכֹל דְּבַר שְׂאִין דְּרַכּוּ לֹאֲכֹל. חוּץ
- 15 לְמִקְוָמוּ אוּ חוּץ לִזְמַנָּה: קִיפָּה. מִפְּרֵשׁ בְּהַעוֹר
- 16 וְהִרְטוּב (חוּלִין דָּף קכ). תְּבִלִין וְדִקְדָּקָתָהּ הִבְשֵׁר
- 17 הַשּׁוֹכֵנֶת בְּשׁוּלֵי קִדְרָה: אֵלֵל. גִּיד הַצּוֹאֵר שְׁהוּא
- 18 קֶשֶׁה וְאִין רֵאוּי לֹאֲכִילָהּ: וְאִין חֵיבִין עֲלִיהֶן
- 19 מְשׁוּם פִּיגוּל. אִם זִידָה הֻזַּב פִּגּוּל שְׁחִיבָה עַל
- 20 בְּשָׂרוֹ אוּ עַל אִימּוּרָיו חוּץ לִזְמַנָּה וְנִתְפַּגֵּל הָאוֹכֵל
- 21 מֵאֵלּוּ פִּטְרוֹ: וְטַמְא. אִם אֲכַל בְּטוֹמָאֹת הִגּוֹף
- 22 מֵאֵחָת מֵאֵלֵּה הַזִּבְחִים כִּשְׁרָה: אֶת הַמּוֹקֵדִשִׁין. כָּל
- 23 הַיֵּכָבָה דְּנִקִּיט הָאִי לִישָׁנָא מִיֵּירִי בְּנִקְבוֹת: לֹאֲכֹל
- 24 שְׁלִיל. שְׁבַמְעִיָּה: לֹא פִיגּוּל. אֶת הַזֹּבֵחַ דְּלֹא גּוֹפִיָּה
- 25 דִּזְבִּיחָא הוּא: חֵלֶב הַמּוֹקֵדִשִׁין. חֵלֶב שְׁבִדְדִיָּה: אִין
- 26 חֵיבִין עֲלֵיהֶן מְשׁוּם פִּיגּוּל. אִם פִּיגּוּל בּוֹבַח וְאֲכַל
- 27 מִחֻלְבָּה לֹא מִחֻיב כִּרְתָּ דְּלֹא זִיבְחָא הוּא: **גַּמ'**
- 28 פִּיגּוּל בּוֹבַח. שְׁחִט ע"מ לֹאֲכֹל אוּ לְהַקְטִיר חוּץ
- 29 לִזְמַנָּה: נִתְפַּגֵּל הַשְּׁלִיל. הָאוֹכֵל מִחֻלְבָּה חֵיב:
- 30 בְּשִׁלִּיל. שְׁחִט אֶת הַזֹּבֵחַ ע"מ לֹאֲכֹל מִן הַשְּׁלִיל
- 31 חוּץ לִזְמַנָּה: לֹא נִתְפַּגֵּל הַזֹּבֵחַ. קִסְבָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
- 32 שְׁלִיל גּוֹפִיָּה דִּזְבִּיחָא הוּא דְּעוֹבֵר יָדָא אִמּוֹ הוּא
- 33 וּמִיּוֹדוּ אִין מִחֻשְׁבָּתוֹ מִפְּגַלְתָּ הַזֹּבֵחַ דְּדַבֵּר שְׂאִין
- 34 דְּרַכּוּ לֹאֲכֹל הוּא דְּרֹבָא דִּנְאִישִׁי לֹא אֲכַלִּי לֵיה
- 35 וְשִׁלִּיל עֲצָמוֹ לֹא נִתְפַּגֵּל מִדְּקָתָנִי מִתְנִי לֹאֲכֹל
- 36 שְׁלִיל אוּ שְׁלִיא בַּחוּץ לֹא פִיגּוּל: אֵלֵל. שֶׁל עוֹף
- 37 רֵאוּי לֹאֲכִילָהּ הוּא דְּרִכְיָן: מוֹרָאָה. לֹא חֵיו
- 38 לֹאֲכִילָהּ דְּפִירִשָׁא בְּעֵלְמָא הוּא הֵלֶכֶךְ מִחֻשְׁבָּה
- 39 דִּידָהּ לֹא מִפְּגַלָּא וּמִיּוֹדוּ הֵיכָא דְּנִתְפַּגֵּל הָעוֹף ע"י
- 40 דְּבַר אַחֵר כִּיּוֹן דֹּאִיכָא אִינִישִׁי דֹּאֲכַלִּי חֵיבִי עֲלִיו
- 41 כִּרְתָּ: פִּיגּוּל בְּאִימּוּרֵין. שְׁחִט פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים ע"מ
- 42 לְהַקְטִיר אִימּוּרֵיהֶן חוּץ לִזְמַנָּה: נִתְפַּגֵּלוּ פְּרִים.
- 43 וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרָה חֵיבִי: חֵיבִי בְּפִרְשֵׁי. שְׁחִט ע"מ
- 44 לֹאֲכֹל מִבְּשָׂרָה חוּץ לִזְמַנָּה: לֹא נִתְפַּגֵּלוּ אִימּוּרֵי.
- 45 לְהַתְחִיב כִּרְתָּ הָאוֹכֵל מִכְּלִיּוֹת אוּ מִיּוֹתֶרֶת הַכֶּבֶד
- 46 שְׁלֹמֶה וְכָל שֶׁכֶּן דְּלֹא נִתְפַּגֵּלוּ פְּרִים עֲצָמוֹ שְׁהִי
- 47 חֵיבִי לֹאֲכֹל דְּבַר שְׂאִין דְּרַכּוּ לֹאֲכֹל וְאִיִּידִי
- 48 דְּנִקְטָא פִיגּוּל בְּאִימּוּרֵין נִקְטָא נִמִּי לֹא נִתְפַּגֵּלוּ
- 49 אִימּוּרֵין: לִימָא מְסִיעָה לֵיה. לר' אֱלִיעֶזֶר דֹּאֲמַר
- 50 מִתְפַּגֵּל וְאֵע"פ שְׂאִין מִפְּגַל כְּגוֹן שְׁלִיל וּמוֹרָאָה
- 51 וּבִשְׂרָפִים: וְשׁוּיָן. ר"ש וְחֻכְמִים שְׁנִחְלָקוּ בִּפ'
- 52 ב"ש (לְקַמֵּן גַּמ). דְּרַבְּנָן אֲמַרִי פִיגּוּל נִוְהָג בְּפִרְשֵׁי
- 53 הַנִּשְׂרָפִים וְר"ש אֲמַר כָּל שְׂאִינוֹ עַל מִזְבֵּחַ הַדִּיחָצוֹן
- 54 אִין חֵיבִין עֲלִיו מְשׁוּם פִּיגּוּל וְשׁוּיָן שְׂאִין חֵיבִי
- 55 בִּאֲחַת מִעֲבֻדּוֹת הָדָם לֹאֲכֹל מִן הַפְּרִים לְמוֹדֵר
- 56 אוּ לְשׁוֹרְפֵן בֵּית הַדִּשָּׁן כְּהִילְכְתּוֹ לְמַחֵר לֹא עֲשָׂה כְּלוֹם דְּמִחֻשְׁבָּתָא אֲכִילָהּ לֹא מִהֲנִיא בְּהוּ דְּדַבֵּר שְׂאִין דְּרַכּוּ לֹאֲכֹל הוּא וּמִחֻשְׁבָּתָא שְׂרִיפָה נִמִּי לֹא דְּמִחֻשְׁבָּתָא אֲכִילָהּ מִזְבֵּחַ רַחֲמָנָא
- 57 אֲבַל שְׂרִיפָה לֹא לִשְׁוֹן אֲכִילָהּ הוּא וְאֵע"פ דְּאִמְרוּן בְּפִירְקָא דְּלְעִיל חֵיבִי שְׂאִין דְּרַכּוּ לֹאֲכֹל כְּדֹאֲקוּי הָתָם: מָאִי לֹא. הָא דְּפִלְגִי רַבְּנָן דְּאִמְרוּי פִּיגּוּל
- 58 נִוְהָג בָּהֶם בְּבִשְׂרָפִים עֲצָמוֹ קָאֵמַר דָּאֵם חֵיבִי בְּאִימּוּרֵין לְהַקְטִירָם לְמַחֵר דְּחִשְׁבִּי כִי אֹרֻחִיהוּ וְאֲכִילָתָא מִזְבֵּחַ נִתְפַּגֵּל בְּשֶׁר הַפְּרִים לִיעֲנֵשׁ כִּרְתָּ עַל אֲכִילָתָהּ:

אִימּוּרֵין

1	ויש"מ מיגו דפסלה בה לינה פסלה בה מחשבה. תימה דלישני כדמשני לקמן פרק טבול	אימורין עצמן. יותרת הכבד והכליות אבל לא בשר שאין מתפגל בדבר שהוא גופו [של]
2	יום (דף קד) דלמא מחשבה לא פסלה לינה פסלה וי"ל משום דלא בעי למפשט הא	זבח אלא דבר המפגל דכיון דלא חשיב אכילה לענין פיגול לא חשיב נמי אכילה לענין
3	דבעי ר' ירמיה פ' טבול יום לינה מהו שותויל בפרים הנשרפים ועוד י"ל דקסבר השי"ס דאי	איפגול: הוכשרו. נתקנו לקבוע פסולין הללו: בטבול יום ובמחוסר כיפורים. אם נגעו בהן:
4	לינה מועלת מועיל פיגול לענין דאם פיגול באימורים פיגול הכשר לכל הפחות:	מדפסלה לינה. פסלה נמי מחשבת לינה: מאי לא לינת כשר. קתני שאם לן נפסל וד"ה
5	לאכול שליל או שיליא בחוץ לא פיגול. הוא	למחשבת לינה שפוסלת בבשר ונהי נמי דהיכא
6	הדין למחר:	דחישב אבשר עצמו לא תדוק מינה דהא
7	הא שליל ושיליא חייבין אלא ש"מ כאן מחמת	מחשבה דבשר שדרכו לאכול בעי וברייתא
8	זבח כו'. וא"ת אכתי נותר וטמא קשיא	לעיל נמי תניא בהדיא ושוחן שאם חישב לאכול
9	דמשמע הכא (דוקא) [דיוקא] דאשליש ושיליא	פרים לא עשה כלום אפילו לפסול מיהו הא
10	חייבין משום נותר וטמא וברייתא דלעיל קתני	דייקין מינה דמחשבת לינת אימורים מפגלת
11	ואין חייבין עליהם משום פיגול ונותר וטמא וי"ל	הבשר כרבי אלעזר: לא לינת אימורים. דקתני
12	דלעולם אין חייבין אשליש ושיליא משום נותר	דפסלה האימורים נפסלים בלינה קתני ודכוותה
13	וטמא והאי (דשירייה) [דשירייה] משום פיגול:	פשוט מינה דמחשבת לינת אימורים מפגלת
14	אלא בדוקין שבעין הואיל וכשרים בעופות.	באימורין: עד שיתוך את הבשר. גרסינן במס'
15	לא דוקא דוקין שבעין דה"ה שאר מומין שאינן	מעילה ול"ג משיותך דאיכ' הוה ליה דבר
16	מחוסרי אבר כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף	שנעשית מצותו ואין מועילין בו אבל עד שיתוך
17	כד) דוקא יבש גפה ונסמית עינה אי נמי שאר	דאכתי אית בהו צורך עבודת גבוה קרי בהו
18	מומין פסלי מדרבנן ומה שפי' בקונטרס דמחוסר	מקדשי ה': ולא מתפגלין. לקמיה מפרש ליה:
19	אבר פסול בעוף משום הקריבהו נא לפתח בחנם	צמר שבראשי כבשים ושער שבזון תישים.
20	פירש דבהדיא דריש לה בקדושין (ג' שם)	איצטרך לאשמועינן דלא מהניא מחשבה בהו
21	מדכתיב מן העוף ולא כל העוף:	משום דעור הראש קרב עם הראש שאינו בכלל
	תרי	הפשט דתניא בהשוחט (חולין דף כז.) מנין
15	משום פיגול, נותר, וטמא, והמעלה מהן בחוץ פטור. מאי לאו, לא מפגלין הובח, ולא	לרבות הראש שכבר הותו ומהניא ביה מחשבת
16	מתפגלין מחמת זבח. לא, לא מפגלין את הובח, ולא מתפגלין מחמת עצמן. אי הכי, הא	הקטרה בהנך מיהא לא מהניא מחשבה אם
17	דקתני סיפא, כולן לא מפגלין ולא מתפגלין, הא תו למא לי. וליטעמיה, אין חייבין עליו	חישב להקטיר למחר דלאו דרכו להקטיר הוא
18	משום פיגול, הא תו למא לי. אלא, אידי דבעי למיתנא נותר וטמא, תנא פיגול. הכא נמי,	דגבי אם עלו ירדו קא תני להו בפ' המזבח (לקמן
19	אידי דבעי למיתנא המעלה מהן בחוץ, תנא נמי וכולן לא מפגלין ולא מתפגלין. רבא אמר,	דף פה): והמזבחה. של עוף והאלל של בהמה
20	אף אנו נמי תנינא, השוחט את המוקדשין לאכול שליל או שיליא בחוץ, לא פיגול. והמולק	והעובר ל"ג דהיינו שליל: וחלב המוקדשין, חלב
21	את התורים לאכול ביציהם בחוץ, לא פיגול. והדר תני, חלב המוקדשין וביצי תורים, אין	שבדרי נקבה: הכי גרסי' לברייתא הכא
22	חייב עליהן משום פיגול נותר וטמא. הא שליל ושיליא, חייבים. אלא לאו, שמע מינה, פאן	ובתוספתא כך שנויה כולן לא מפגלין ולא
23	מחמת הובח, פאן מחמת עצמן. שמע מינה: תנן התם, ובעלי מומין, רבי עקיבא מכשיר	מתפגלין ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר
24	בבעלי מומים. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין	וטמא והמעלה מהן בחוץ פטור ד"ה לגרסא
25	שבעין, הואיל וכשרים בעופות, והוא שקדם הקדשין את מומן. (אמר רבי חייא בר אבא)	דגמ' מאי לאו לא מפגלין את הובח ולא
26	ומודה רבי עקיבא בעולת נקבה, דכמאן דקדם מומה להקדישה דמי. מתיב רבי זירא, המעלה	מתפגלין מחמת הובח לא לא מפגלין את הובח
27	מהן בחוץ, פטור. הא מאיפון, חייב, והכי משפחת לה, בעולת נקבה. אי אמרת בשלמא,	ולא מתפגלים מחמת עצמן אי הכי הא דקתני
28	קסבר רבי עקיבא, עולת נקבה, אם עלתה לא תרד, הא מני, רבי עקיבא היא. אלא אי	סיפא כולן לא מפגלים ולא מתפגלין הא תו
29	אמרת, אם עלתה תרד, הא מני. אימא, המעלה מהן בחוץ, פטור. הא מאימורי איפון,	למה לי וליטעמך אין חייבין עליהן משום פיגול
30	חייב. והא 'מהן' קתני, ואיפון דומיא דידהו. אלא אימא, המעלה מאימוריהן בחוץ, פטור.	תו למה לי אלא אידי דבעי למיתנא נותר וטמא
31	הא מאימורי איפון, חייב: משנה שחטו על מנת להניח את דמו או אימוריו למחר, או	תנא פגול ד"ה אידי דבעי למיתנא המעלה מהן
32	להוציאן לחוץ, רבי יהודה פוסל, וחכמים מכשירין. על מנת ליתן על גבי הכבש, שלא	כו'. אין חייבין עליהן משום פיגול אם חישב
33	בנגד היסוד, וליתן את הניתנים למעלן למטה, ואת הניתנים למטה למעלן, ואת הניתנים	בזבח פיגול ואכלו מאלו והמעלה מהן בחוץ
	בפנים	פטור דאין ראויין לפתח אהל מועד (וה"פ) מאי
		לאו אין מפגלין את הובח אם זרק ע"מ לאכול
		או להקטיר מאלו חוץ לזמנם הובח כשר: ולא
		מתפגלין מחמת הובח. אם חישב לאכול מבשר
		הובח או להקטיר (מחמת) אימורין חוץ לזמנו
		ולא נתפגלו אלו ליעשב באכילתו כרת ותיבתא
		דרי"א דהכא שליל ומזבחה תנן: מחמת עצמן.
49	אם זרק ע"מ לאכול חוץ לזמנו אין מתפגלין שאין מחשבתו מחשבה: הא תו למה לי. לאו לאיתויי דאף מחמת זבח אין מתפגלין: וליטעמך אין חייבין עליהם משום פיגול. פעם	
50	שלישית למה לי למיתני הא מאי תיתי לאשמועינן לדיך אלא על כרחך משנה לאו דוקא אלא אגרא דטמא ונותר נסבה לרבי אלעזר נמי משנה שניה לא תיקשי דאגרא דהמעלה	
51	מהן בחוץ נסבה: אף אנו נמי תנינא. כרבי אלעזר דשליל ושיליא מתפגלין ולא מפגלין: לא פיגול. משמע לא את עצמן ולא את הובח: הא שליל ושיליא חייבין. עליהן משום פיגול	
52	אלמא מתורת מפגל אפקעינהו מתורת מחשבת לא אפקעינהו: מחמת זבח. מתפגלין מחמת מחשבת עצמן לא מתפגלין: תנן התם. גבי אם עלו לא ירדו בפרק המזבח: פכשיר. אם עלו	
53	שלא ירדו: וכשרין בעופות. לכתחילה שאין פוסל בהן אלא חסרון אבר כגון יבש גפה נסמית עינה (ויצאת) או נקטעה רגלה משום הקריבהו נא לפתח כדמפרש בבכורות: דוקין, טיילא	
54	בלע"ז לשון או דק (ויקרא כב) כמו הנוטה כדוק (ישעיה מ) [אבל] דוקין שבעין לא פסלי בהו ואע"ג דמום גמור הוא לא נאמרו מומין אלא בבהמה דכתיב תמים זכר בבקר בכשבים	
55	ובעוים (ויקרא כב) מיניה דרשי' (מנחות דף כה). תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ורצונו בבהמה אם עלו לא ירדו: והוא שקדם הקדשין את	
56	מומן. אבל קדם מומן את הקדשין לא חלה עליהן קדושת מוצב מעולם אלא קדושת דמים ואין המזבח מקדש פסולין אלא שגרא לו כדמפרש בפ' המזבח: ומודה ר"ע בקולת בהמה	
57	נקבה. שתרד ואע"פ שכשרה בעופות לכתחילה מיט דכמאן דקדם מומה להקדישה הוא שאין לך מום בעולה גדול מזה זכר הוא: המעלה מהן בחוץ. בברייתא דלעיל תנן	
58	לה קתני בה שליל ומעלה מהן משמע מבשר פטור דלאו גופיה דזיבחה הוא ולא חזי להקריבה כדחניא בבהמה המקשה (חולין דף עה). מה יותרת כבד וכליות האמורים באשם מוצא	
59	מכלל שליל אף כל מוצא מכלל שליל: הא מבשר אימון חייב: וחייב משפחת לה בעולת נקבה. דאילו בשלמים המעלה מבשר בחוץ פטור דלא מתקבל בפנים הוא כדתנן בפרק בתרא	
60	(לקמן דף קיב) דהמעלה מבשר חטאת כו': הא מני ר"ע היא. דכיון דבפנים אם עלתה לא תרד מיהיב עלה בחוץ: הכי גרסינן אימא המעלה מהן בחוץ פטור הא מאימורי אימון חייב	
61	והא מהן קתני ואימון דומיא דידהו אימא המעלה מאימוריהן בחוץ פטור הא מאימורי אימון חייב. לא תימא הא מאימון חייב אלא אימא הא אימורי אימון חייב ובשלמים או בחטאת	
62	עסקינן שבאין נקבות: והא מהן קתני. דמשמע מבשרן ואימון דומיא דידהו ודייקנן מינה הא מאימון חייב ע"כ דומיא דידהו ודייקנן מן הבשר ע"כ בעולה קאי: מתני' רבי יהודה פוסל.	
63	אף על פי שאין כאן לא אכילה ולא הקטרה ובגמרא מפרש טעמא: שלא כנגד היסוד. או על המזבח שלא כנגד היסוד:	

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רנא

תרי קראי כתיבי בנותר. חד בפסח וחד בתורה ותימה דרדרי באם אינו דמפסח היכי ילפי' שאר נותר: שלמי פסח. פירשתי בפ"ק סמוך לתחילתו (לעיל ט.). **שיאכלוהו** טמאים ויקריבוהו טמאים ויבא גופיה מי מיפסל. פי' בקונט' דהאי יקריבוהו באימורין קאמר ולא בדם דומיא דיאכלוהו בבשר דאם אכלו טמאין או ערלים וזב שנוק דמו כהלכתו מי מפסיל קרבן מלרצות וא"ת חישב להניח אימורים למחר או בחוץ אמאי פסול הלא אם הניח אימורים עד למחר או בחוץ כיון שנוק דמו כהלכתו לא נפסל קרבן מלרצות וי"ל דלא דמי דלהניח אימורין למחר אי עביד במחשבתו מיפסיל כוליה קרבן בקדשים הנאכלים ליום ולילה דכיון דהוה אימורין בעין כל כמה דלא מיקטרי לא משתרי בשר באכילה וכי מטי למחר מפסיל בשר משום נותר אבל שיקריבוהו טמאים לא מיפסיל בשר חדא דהקריבוהו טמאין אם עלו לא ירדו ועוד נשמא אימורים או אבדו משתרי בשר באכילה כיון דנזרק הדרם כהלכתו אבתי קשה מלהוציאו לחוץ אי קאי אימורין אמאי פסיל ר' יהודה הלא אם עשה כן לא נמנע הדרם בכך מלרצות וגם בשר מישתרי באכילה דכיון שהוציא אימורים בחוץ הוה ליה כנטמא אימורים או אבדו והבשר שרי לאכול ואי לא קאי להוציאו רק אדם אתי שפיר הכי: **קסבר** ר' יהודה בעינן מקום שיהא משולש בדם ובבשר ובאימורין. תימה למאי דלא ידע טעמא דמקום משולש תיקשי ליה לרבנן אמאי לא חשיב והניתנין בחוץ בפנים) חוץ למקומו דמהאי טעמא ממעטינן ליה בפירקין דלעיל ולקמן בפ' התערבות (דף פב:) וי"ל דס"ד דרבי יהודה הוא דלא בעי משום דמסקינן טעמא מסברא: **ובי** אית ליה לרבי יהודה כו'. צריך ליישב סוגיא זו לכל הלשונות שפי' בפירקין דלעיל (דף כט.) מקום משולש: **והטאת** שנקנס דמה לפנים פסולה. פי' בקונטרס שלא תזכנה ע"מ להכניס דמה לפנים ולא בהכנסה ממש קמורר ליה אלא במחשבת הכנסה דהא בוביחא קאי וקא קרי ליה דבר רע אלמא מיפסיל ועוד יש לפרש דדבר רע משמע ליה ע"ז דבור דהיינו מחשבה ולא הכנסה ממש: **וקי"ל** בשכיפר. וא"ת למ"ד שלא במקומו לאו במקומו דמי אמאי פסיל רחמנא טפי בחטאות משאר קרבנות וי"ל דבשאר דמים כשנתן ממנו על הפרכת ובין הברים איכא למימר דיאספנו ואם יש עוד דם זורק במקומו וכשר ובחטאת אין תקנה לדם הנשאר א"צ תנא דסבר לאו במקומו דמי יסבור בחטאת דפסול אף בלא כיפר. ברו"ך: **הכא** דחשובי חשיב לא כל שכן. תימה א"כ בטלה תורת פיגול דזרק מקצת דם בחוץ או אוכל כזית בחוץ לא מיפסיל ומחשב מחשבה פוסל הכי נמי נזי דמכניס בלא מכפר לא מיפסיל מחשב להכניס ולכפר פוסל וי"ל דבר רע משמע דבר שהוא רע במקום אחר דהוה בכיפר זה אסורין במחשבה בשעת זביחה הכא דחישב לא כל שכן דכשר דאפילו חישב ליתן בפנים על מזבח הזהב על מנת להחזיק בשר כיון דבמחשבה לא שייכא כפרה כלל אבל נתינה ממש ראויה לכפר בשום מקום: **שיאכלוהו**

כיפר לא. הכא דחשיב חשובי, לא כל שכן. תרי תנאי, ואליבא דרבי יהודה, וסבר רבי יהודה, חטאת ששחטה בדרום יהא חייב, והתנאי, רבי יהודה אומר, יכול חטאת ששחטה בדרום

גמ' תרי קראי כתיבי בנותר. חד בפסח וחד בתורה: חליפין. מפרשי תורתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה היא שניה חליפי תורה וקריבה: וולדות תמורה. ולד תורה ותמורת תורה וכולן קריבין כדאמר' בבכורות (דף יד:) רק קרשין אלו התמורות אשר יהיה לך אלו הולדות בכולן אני קורא בהן תשא ובאת וגו': ת"ל ובשר. דהוה ליה למכתב ותורתו ביזמו יאכל הוה ליה קרא יתירא לדרשא: שלמי נזיר. איל נזיר הטעון לחם כמותו: ושלמי פסח. חגיגת ארבעה עשר אבל שלמים בעלמא לא מצי לרבויה דהא כתיב בהדיא בהו שני ימים ביום וזבחם יאכל וממחרת: ד"ג א"ב לימא קרא לא תותירו. כדכתיב בכל שאר הנותרים לשון נותר: ועוד טעמא דר' יהודה ע"כ סברא הוא. ולא מריבוי דקרא אלא ס"ל דהואיל ומיפסיל בהוצאה ובהניח מיפסיל נמי במחשבת הוצאה והניח: שאם הניח למחר שהוא פסול. דדם נפסל בשקיעת חמה: ונפלוג נמי ר' יהודה בכולוהו. הואיל וטעמא מהאי סברא הוא נפלוג בכולוהו הנך דמתני' דקתני כשר ומשנינן בדי מינייהו נפלוג: מי קא מיפסיל. אם היה שובר את העצמות או אוכל נא: שיקריבוהו טמאים מי קמיפסיל. והאי יקריבוהו באימורין קאמר דמאי דיאכלוהו בבשר וכן אם יאכלו טמאים או ערלים וזב שנוק דמו כהלכתו מי פסיל הקרבן למפרע מלרצות: ד"ג לישנא אחרינא כל כפיניה. מי ישמע לו להקריבו בפסול הכהנים טמאים לא ישמעו לו וכן הערלים להקריב למזבח בעבירה או לאכול קדש בעבירה הלכך אין מחשבתו מחשבה בדבר התלוי באחרים: לערב דמן בדם כו'. כולי האי משינויא כלומר ואי אפילו בלערב דמה כו' אין דם מבטל דם וכיון דעירוב לא פסיל מחשבת עירוב (נמן) לא פסיל: ליתן את הניתנין כו'. ליפלוג במחשבה שלא במקומו: ר' יהודה למעמיה. דאמר אפילו יזביח חוץ למקומו לא מיפסיל ויבא מלרצות דשלא במקומו במקומו דמי בפ"ב (לעיל כו.) דאוקימנא מתניתין דחשיב ליתן את הניתנין למטה למעלה כו' דס"ל לתנא דשלא במקומו במקומו דמי דמסקנא מידי דהוה אמתחבת הניח ואליבא דר' יהודה: ולפלוג בליתן את הניתנין בפנים בחוץ. והניתנין בחוץ שחשב ליתן בפנים קא מקשי דהתם דאי אי הוה ידדי חטאת החיצונה בפנים מיפסיל דכתיב וכל חטאת אשר יזבא וגו' (ויקרא ו): קסבר רבי יהודה. מחשבה ליתן את הניתנין בחוץ בפנים לא פסול דגבי מחשבת חוץ לזמנו כתוב שלישי ודרשין שיהא אותו חוץ משולש בדם ובשר ואימורין דהיינו חוץ לעורה ממש שבשעת היתר הבמות נשתלש בכל אלה הלכך גזירת הכתוב דפסול חוץ למקומו אבל להכניס לפנים לאו מחשבה היא: דבר רע. לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו' ריבה כאן אוהרה שלא ישחוט חטאת בדרום: וחטאת שנכנס דמה לפנים כו'. כלומר לא תזבחנו ע"מ להכניס דמה לפנים ולא בהכנסה ממש קמורר ליה אלא במחשבת הכנסה דהא בוביחא קאי וקא קרי ליה דבר רע אלמא מיפסיל: הכנים כשנוגש. בפרק כל הזבחים שנתערבו וקיימא לן דהתם בגמרא בשילחי פירקין דהא דדייקין הא מויד פסול בשכיפר בשנתן ממנו על מזבח הפנימי הוא דקפסיל רבי יהודה ולא מיפסיל בהכנסה: והשתא ומה כו'. דאיכא למשמע מיניה דכל שכן דמחשבת הכנסה לא פסיל: **יהא**

1 **שיאכלוהו** טמאים. לא דמי לאכילת כלבים דבטמאים מיפסיל קודם אכילה משעת
2 נגיעה ואפי' תחב לו חבירי מ"מ בהך (מחשבה אכילת) דבר אחר גורם
3 לו שבלא אכילה יכול לפוסלו בנגיעה: **בשר** פסח שלא הוצלה. הא דתניא בהקומץ
4 רבה (מנחות דף כה): דשאין נותר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה היינו בדבר
5 שצריך היתר מזהב כגון בשר שנטמא לפני זריקה
6 ולא דמי לבשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה
7 שלא הורמו וצריך לדקדק דהכא דרשין אשר
8 לה: לרבות אימורי קדשים קלים לטומאה והתם
9 מוקמינן ליה לרבות לן ויוצא:

הדרן עלך כל הפסולין

10 **מנין** לניתנין על מזבח החיצון שנתנן מתנה
11 אחת כיפר בו. לכאורה אתיא בבית
12 שמאי דבית הלל כיון דמכשרי בחטאת לקמן
13 וכפר אע"פ שלא נתן אלא אחד לא צריך קרא
14 לשאר קרבנות וכן משמע בסוף שמעתין דקאמר
15 וכל הנך תנאי דמפקי ליה להאי דום ובהך
16 ישפך לדרשא אהרינא כל הניתנין על מזבח
17 החיצון שנתנן במתנה אחת שכפר מנא להו
18 סברי לה בבית הלל דאמרי אף חטאת שנתנה
19 במתנה אחת כיפר וילפי כולהו מחטאת ונראה
20 דאתיא אפי' כב"ה וקסבר האי תנא דלא ילפינן
21 מחטאת משום דשתי מתנות שהן ארבע דשאר
22 קרבנות ילפי' בפ' איזהו מקומן (לקמן דף נג):
23 מדכתיב סביב הוזה אמינא שתיים עשאן הכתוב
24 כמתנה אחת ולא כיפר אי נמי משום דטובא
25 סביב כתיבי ושנה לעכב ולקמן נמי אמרי' וכפר
26 וכפר מפני הדין כו' מה דמים האמורים
27 למטה שנתנן מתנה אחת כיפר אף דמים שלמעלה
28 אף על גב דלאו בני אכילה נינהו, חייבין עליהן משום טומאה. הכא נמי, אף על גב דלאו בני
29 אכילה נינהו, חייבין עליהן משום טומאה. ולא היא, התם אימורי קדשים קלים חזו לגבוה,
30 לאפוקי בשר פסח שלא הוצלה, ולחמי תודה שלא הורמו, דלא חזו לא לגבוה ולא להדיוט,
31 (לישנא אחרת, הא אימורין לא חזו. ולא היא, הנך חזו למיתיהו, והני לא חזו כלל):

הדרן עלך כל הפסולין

26 **בית שמאי** אומרים, כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת, כיפר.
27 ובחטאת, שתי מתנות. ובית הלל אומרים, אף חטאת שנתנה מתנה אחת,
28 כיפר. לפיכך, אם נתן את הראשונה בתיקנה ואת השנייה חוץ לזמנה, כיפר. ואם
29 נתן את הראשונה חוץ לזמנה, ואת השנייה חוץ למקומה, פיגול, וחייבין עליו
30 פרת. כל הניתנין על המזבח הפנימי שאם חיסר אחת מן המתנות, כאילו לא
31 כיפר, לפיכך נתן פולן בתיקנה, ואחת שלא בתיקנה, פסולה ואין בו פרת: **גמרא**
32 תנו רבנן, מנין לניתנין על מזבח החיצון, שנתנן במתנה אחת, שכיפר, תלמוד
33 לומר 'ודם זבחיך ישפך'. והאי, להכי הוא דאתא. האי, מיפעי ליה לכדתניא,
מנין

בשתיקה ואת השניה במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנו כיפר וכשר הקרבן שכבר נותר הקרבן ליקרב על ידי מתנה ראשונה ואין השניה מותרת את הבשר לפיכך אינה מפגלת: פיגול
וחייבין עליו פרת. שאין מחשבת חוץ למקומו דשניה מוציאתו מידי פיגול שכבר הוקבע בראשונה שכבר קרבו כל מתיריו: שחיפר אחת מכל המתנות לא כיפר. כדיליף בברייתא
בגמרא: לפיכך. הואיל וכולן מתירות אין זו מותרת בלא זו ואין זו מפגלת בלא זו ואם נתן כולן כתקן בשתיקה ואחת שלא כתקנה כגון שנתנה במחשבת חוץ למקומו או חוץ לזמנו
פסול שלא נותר בראשונות ואין בו כרת שאין האחרונה מפגלתו דקסבר אין מפגלין בחצי מתיר: **גמ'** ישפך. שפיכה אחת משמע דלא כתיב סביב דילפינן מיניה שתי מתנות שהן
ארבע בפרק איזהו מקומן:

זבחים. פרק רביעי – בית שמאי דף לז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכא

כך ולמטה מנא לן אם לא מודם זבחיך ישפך אלמא דבית הלל נמי דרשי ליה ומיהו יש
לדחות ונראה לי (תוספת) דשאר זבחים ידע מדלא שנה בהן לעכב אבל חטאת לא נכשיר
מטעמא דלא שנה אלא פשיטא ליה דגמר חטאת חיצון מחטאת פנימי לעכב אי לא אשכחן
בעלמא דמצין למיגמר מיניה דמתנה אחת כיפר א"כ על כרחיך ל"ש בעי הכא מנין דנגמר
מחטאת דבעי שתי מתנות אע"ג דחטאת חמירא
גילוי מילתא היא ללמוד סתום מן המפורש דאי
לבית הלל מאי בעי מנין הא לא שנה לעכב ומהאי
טעמא לא מצי למיבעי ידא כשרה בדיעבד בולא
כלום דכפרה בכדי לא אשכחן: ברוך ע"כ:
מתן דם ליסוד ת"ל ודם זבחיך ישפך. אע"ג
דלא כתיב יסוד מצינו שירים שנשפכן
ליסוד דכתיב בחטאת ואת דמה ישפך אל יסוד
המזבח: **תרי** תנאי ואליבא דרבי ישמעאל.
דמאן דיליף ליה לפסח בשפיכה לית ליה פסח
פטר את הזבח ולא פליג ר' ישמעאל אדריבי
עקיבא דכיון דפסח בשפיכה מהאי קרא תו לית
לן למילף מיניה ניתנין בוריקה כשרין בשפיכה
ותאן דאית ליה פלוגתא לית ליה פסח בשפיכה
אלא בוריקה כשלמים ומיהו פסח עיקר חוב
טפל לו הלכך אין זבח פוטר לפסח אבל פסח
פוטר זבח ובפסחים ירושלמי האי טעמא אמר
בה כך פ"י בקונט' ויש תימה מסוגיא דסוף ע"פ
(פסחים קכא). גבי בירך ברכת הפסח פטר את
של זבח דקאמר עלה כשתימצי לומר לדברי ר'
ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל
זריקה ולדברי ר' עקיבא לא שפיכה בכלל זריקה
ולא זריקה בכלל שפיכה אלמא ר' ישמעאל
אית ליה תרתי דפסח בשפיכה חזיקה בכלל
שפיכה ועוד קשה לפירוש הקונטרס מסוגיא
דשמעתין דקאמר לעיל סבר לה כר' עקיבא
ולא סבר לה כוותיה לגמרי דרבי עקיבא סבירא
ליה דפסח בשפיכה ותנא דברייתא סבר בוריקה
ועוד מאי האי דפריך סבר כר"ע דאמר פסח
בשפיכה הלא מאן דאמר פסח בשפיכה היינו
מדם זבחיך ישפך דתניא ר' ישמעאל אומר
כו' אם כן לא אייתר קרא למתנה אחת כיפר
ע"כ ועוד קשה דאמר בפסחים פרק האשה
(דף פח): גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם
והא שלמים בוריקה ופסח בשפיכה ומשני מאי
נפקא מינה והתניא מנין לניתנין בוריקה שנתנין
בשפיכה שיצא אלמא אית ליה תרתי דפסח
בשפיכה וניתנין בוריקה שנתנין בשפיכה שיצא
ועוד מדקתני בביריתא מנין לניתנין בוריקה כו'

לימוד

מנין. שכל הדמים של כל הקרבנות שטעונים מתן דם ליסוד אם נשאר מן הדם בכלי
לאחר שזרק שתי מתנותיו שצריך לשפכו ליסוד ואע"פ שלא נאמר שפיכת שירים אלא
בחטאת: והנשאר כרם וגו'. בחטאת העוף כתיב והנשאר ימצה הוה ליה למכתב: ומה
תלמוד לומר כרם כו' אלא על הניתנין מתן ארבע. היינו חטאת שטעונה ארבע מתנות
על ארבע קרנות ובחטאת כתיבי שירים
לשפיכה: לימד על כל הדמים. שנשאר בהן
כלום לאחר עיקר זריקתן שישפך הנשאר ליסוד:
מנין לניתנין בוריקה. כל הדמים שכתב בהן
זריקה כגון עולה ושלמים ואשם דכתיב בהו
וזרקו ובכור דכתיב ביה ואת דמם תזרוק
(במדבר יז) וכל זריקה מרחוק משמע שזרק מן
הכלי למזבח למרחוק: שפיכה. עומד אצל היסוד
ושופך: ודם זבחיך ישפך. כל זבחים במשמע:
בירך ברכת הפסח פטר את של זבח. חגיגת
ארבעה עשר שבאה עם הפסח כשהחבורה
מרובה ושנינו בתוספתא דפסחים על הפסח הוא
אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול
הפסח ועל הזבח הוא אומר אשר קדשנו
במצותיו וצונו לאכול את הזבח ואם בירך על
הפסח פטר את הזבח: על הזבח לא פטר את
הפסח. וקס"ד ובפסחים נמי הכי מפרש דקסבר
רבי ישמעאל זריקה בכלל שפיכה כדאמר לעיל
מנין לניתנין בוריקה הניתנין בשפיכה יצא הלכך
מתן דם שלמים שכתב בה זריקה בכלל מתן דם
פסח שכתב בה שפיכה כדאמרין לקמן וכי בירך
על הפסח פטר את הזבח שהזבח בכלל פסח
אבל בירך על הזבח לא פטר את הפסח שלא
מצינו לניתנין בשפיכה שכשרין בוריקה הלכך
אין פסח בכלל שלמים: ר' עקיבא אומר אין זו
פוטרת את זו. דלית ליה לניתנין בוריקה שנתנין
בשפיכה יצא דהא דפסח בשפיכה מודם זבחיך
ישפך נפקא לן לקמן ותרתיה לא דרשת מיניה
ולקמן פריך לרבי ישמעאל היכי דרשת ליה
להכי ולהכי ותנא דברייתא קמייאת סבר לה
כרבי עקיבא בהא דאין זריקה בכלל שפיכה
אבל בפסח בשפיכה לא סבירא ליה כוותיה
דהא לא מיתר ליה קרא דמביעא ליה לכל
הניתנין במזבח החיצון שנתנין במתנה אחת כיפר
והכי אמרין בשמעתין: סבר לה כרבי יוסי
הגלילי. דאמר פסח בוריקה ונפקא ליה מואת
דמם דלא כתיב דמו דילקו אבכור לחודיה: ור'
ישמעאל האי קרא. דודם זבחיך ישפך: מפיק ליה
להכי ולהכי. בתמייה דרשי ליה לניתנין בוריקה

שנתנין בשפיכה דעל כרחיך כר"ע לא אתיא דאם כן אמאי אין פסח פוטר את הזבח הואיל
ושלמים בכלל פסח ואי נמי סבירא ליה לר' עקיבא פסח בוריקה כר' יוסי הגלילי כל שכן
דשניהם פוטרין זה את זה וקדריש להו תו לפסח דבשפיכה: תרי תנאי אליבא דר'
ישמעאל. דמאן דיליף ליה לפסח בשפיכה לית ליה פסח פוטר את הזבח ולא פליג רבי
ישמעאל אדר' עקיבא בהאי כיון דפסח בשפיכה מהאי קרא יליף תו לית לן למילף מינה
ניתנין בוריקה כשרים בשפיכה ומאן דאית ליה פלוגתא לית ליה פסח בשפיכה אלא
בוריקה כשלמים ומיהו פסח עיקר חוב טפל לו הלכך אין זבח פוטר לפסח אבל פסח
פוטר את הזבח ובפסחים ירושלמי האי טעמא אמר בה: בשלמא רבי ישמעאל. דמפיק מתן
פסח מדם זבחיך ישפך והאי לשון רבים דדמם וחללב כוליה בבכור מוקי לה ובשור וכשב
ועו הוא דנקט לשון רבים והאי נמי דקאי לשון רבים דבשרם ידחיה לך דסמך ליה אבכור
שור ובכור כשב ובכור עז: אלא לרבי יוסי הגלילי. דאית ליה בכור לשון יחיד וקרא דנקט
לשון רבים משום מעשר ופסח נקט לה ומעשר ופסח פשיטא לן שאינה מתנה לבחן אלא
בעלים אכלי ליה: מאי ובשרם. דקא"ל רחמנא לאהרן: ומשני אחד תם ואחד בעל מום.
כלומר לעולם לשון רבים דנקט קרא קמא לאו אמיני דבכורות קאי דכולן בלשון חד בכור
מפיק להו ודמם וחללב לרבות מעשר ופסח ולשון רבים דבשרם אבכור קאי ולא אשלשת מיני בכור דקרא דתימא דחלבם ודמם נמי עליהו קאי אלא אבכור דחור מינא נמי שייך
למימר ובשרם אתם ובעל מום:

1 תוכל לדקדק דוריקה בכלל שפיכה דכיון דקאמר דבירך על הפסח פטר את הזבח אם כן
2 סבירא ליה דמתנותיהם שוין ואף פסח בוריקה הוא דזבח לא פטר פסח משום דזבח טפל לו
3 וכיון דפסח בוריקה אם כן אייתר ליה דם זבחיך ישפך ומצי למידרש מיניה לומר דוריקה
4 בכלל שפיכה ולא גריס ולא שפיכה בכלל זריקה דלהאי תנא דרבי ישמעאל כולחו בוריקה
5 ולדברי ר"ע דלא זה פטר את זה אם כן אין
6 מתנותיהם שוות דפסח בשפיכה מקרא דם זבחיך
7 ישפך ואם כן לא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה
8 בכלל זריקה דהא דם זבחיך איצטריך ליה
9 לדידיה לומר דפסח בשפיכה ולהאי פירושא קשה
10 מכל מקום מזהאי דהאשה (פסחים דף פט.) ועוד
11 מנא ליה לרבי ישמעאל דוריקה בכלל שפיכה
12 משום דמיתור דם זבחיך ישפך דלמא אתא לכל
13 הניתנין על מזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר
14 וחזיר חיים אומר דבספרי"ם ישנ"ם גרסינן
15 כשתמצי לומר לדברי רבי ישמעאל זריקה בכלל
16 שפיכה ושפיכה בכלל זריקה דהכל אחד דכל
17 הקרבנות בוריקה לרבי ישמעאל ואין לחוש אם
18 בוריקה אם בשפיכה והיינו כשיטת רבינו שמואל
19 וכל מה שהקשיתי עליו קשה גם לפי זה ולכולהו
20 לישני קשה אי פסח בשפיכה (לרבי עקיבא) אם כן
21 דריש לקרא דדמו כרבי ישמעאל ובשרם דהך
22 (קאמר) כרבי ישמעאל ואחד הם ואחד בעל מום
23 נפקא ליה מיהיה לך ולקמן בסוף איזהו מקומן (דף
24 נז.) פליג רבי עקיבא ארבי ישמעאל ומוקי לה
25 לקרא דובשרם אחד הם ואחד בעל מום כרבי יוסי
26 הגלילי דהכא:

27 **אחד** תם ואחד בעל מום. א"ע דיהיו לך כחזה
28 התנופה ושוק התרומה מוקמינן ליה בסוף
29 איזהו מקומן (שם) ובבכורות (כו:) בבכור תם
30 רישיה דקרא דבשרם לשון רבים נקט משום בעל
31 מום: **שלא** מצינו לו בכל התורה כולה. פירש
32 בקונט' שלא מצינו לו קרא אחר בכל התורה כולה
33 ונראה לפרש שלא מצינו בכל התורה כענין זה
34 דשאר פסולי המוקדשין אינו מתנה לכהן אלא
35 פודו ומקריב אחר תחתיו וזה מתנה לכהן ואוכלו
36 במזמו כי האי גזנא בפ' שתי מדות (מנחות צא):
37 שלא מצינו בכל התורה שיהא טפל חמור מן
38 העיקר גבי את הכבש זו עולת יולדת האחד זו
39 אחד עשר של מעשר: **קודש** הם הם קריבין
40 ואין תמורתן קריבה. תימה דבפ"ק דתמורה (דף
41 ה:) בין אביי ורבא מוקמי הם לבכור ומעשר
42 שנתערבו בכל העולין שקריבין לגבי מזבח ואין
43 תמורתן קריבה נפקא להו מדכתיב לה' הוא קרב
44 ואין תמורתו קריבה ועוד קשה דאביי גופיה דריש

45 ליה התם בפרק אלו קדשים (תמורה כא.) מקרא דהכא מדכתיב קודש הם: **שמעתי** שתמורת פסח קריבה ותמורת פסח אינה קריבה. מפרש התם בפסח שנמצא קודם שחיטה ירעה וכן
46 תמורתו משום פסח עצמו דלא קרב לא קרבה תמורתו ועוד איכא למאן דאמר התם דנמצא קודם שחיטה דחמיר בו אחר שחיטה תמורתו קריבה שלמים א"ע"פ שהפסח רועה ואע"ג דדרשינן
47 הוא קרב ואין תמורתו קריבה הכי קאמר הוא קרב כלומר פסח קרב ואין תמורתו קריבה כשהוא מימר בפסח דחזי ללישנא קמא דרבה דבפרק מי שחיה טמא (פסחים צו:) אפילו חמיר בו
48 לאחר שחיטה וללישנא בתרא היכא דחמיר קודם שחיטה והוא לישנא לא קאי דאיתותב התם וקצת קשה הא דדרשינן קודש הם אבכור מעשר ופסח הם קריבים ואין תמורתן קריבה דלא
49 הוי מעין אחד דגבי פסח אם חמיר בפסח עצמו שקרב לשם פסח תמורתו נמי קריבה דאם איתא דלא קרב אמאי איתותב התם לשון שני של רבה לימא דברייתא בחכי מיירי ועוד דרשינן
50 התם אם כשב לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח לכל מצות שלמים ופירש התם בקונט' שלמים הבאין מחמת פסח דדיינו תמורת הפסח עצמו ובענין אחר לא מיתוקם
51 בדפרישתי לעיל פ"ק (ט. ו) ובכל מקום שהפסח קרב או לשם פסח או לשם שלמים גם התמורה קריבה כיון דלא אתיא מכח קדושה דחזיה וצ"ע אם יכול להקריב התמורה לשם פסח קודם
52 שחיטה דשמו י"ש לדרוש הוא קרב לשם פסח ואין תמורתו קריבה לשם פסח אבל לשם שלמים קריבה כשקרב הוא לשם פסח: **הרי** כאן שש. וא"ת בחמש סגי דלא אתא לא איצטריך דכפרה
53 בבדי לא אשכחן וי"ל דילמא ב"ש לית ליה האי טעמא: **למזבחות**. ואמר רבינו תם דבספרי מדויקים לא כתיב לטוטפות כלל בוי"ו לבסוף אלא וי"ו דולטטפת דריש ואפילו לשון
54 דלא דריש וי"ו למי"ד דריש כדאמר גבי ודחותר פ' הערל (יבמות עב.) ויש מפרשים דלטוטפת דריש דכתיב לטוטפת מלא בוי"ו דוי"ו דבין שני הטייתן דריש וקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין
55 ואומר רבינו תם דלא אמרינן גורעין ומוסיפין ודורשין באמצע התיבה אלא בתחלת התיבה או בסוף כדאשכחן בפרק הוזהב (כ"ד דף נד:) גבי דחמישיתו וגבי דם מהפר קיבלו וגבי ונתתם את
56 נחלתו לשארו ביש נחלין (ב"ב דף קא:) **ממ** בכתפי שטים. וא"ת אי"כ ליבעי תרי סיי בתי וי"ל כיון דמנן הוא אינך הוה להו כפרשה שנאמרה ונשנית ולא דמו לקרנות שאין האמין כתוב
57 בפירוש דה"ר יהודה מקריב"ל מפרש דחד טטפת לגופיה ואינך תרתי אתו למנן בתים בלשון כתפי ובלא אפריק: **אלא** מעתה בסכת כו'. במס' סוכה (דף ו') דדרשינן לדפנות וכן בפ' המביא
58 (ביצה ל:) גבי אין נוטלים עצים מן הסוכה אסרינן נמי מן הדפנות מדכתיב חג הסוכות דכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל על הסוכה ותימה דגבי אין מסכבין בדבר המקבל טומאה וגבי
59 תעשה ולא מן העשוי לא דרשינן לדפנות:

זבחים. פרק רביעי – בית שמאי דף לח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכה רש"י תוספות

1	התם דל חד לגופיה. פש להו ארבע. וחד לסבך. מאחר שהתחיל לפרש תבניתה פירש	התם חד קרא כוליה לגופיה. לא דמי לקרנות דדרשין תחילות דקרנות משמע
2	סבך עם דפנותיה פשו תלת: אהאי חילכתא. שנאמר למשה מסיני וגרעתה לשלישית	מניינא אבל סוכות לא משמע מניין דפנות אלא משמע שתי סוכות הלכך
3	כך נאמרה הלכה שהשלישית דייה בטפח היינו דתנן שתיים כהלכתן שלישית אפי' טפח:	אין לנו לדרוש תחילות וצ"ע גבי אלהים (סנהדרין דף ג) דמשמע נמי מניין ולא דרשין
4	וממאה שבועים. כתיב נימא נמי אהני מסורת לטפויי פלגא דתוספ' שבועים על	תחילות:
5	שבועיים ואהני מקרא לבצורי פלגא נמצאת	ארכעין ותרתין. חצי שבועים וחצי ארבעה
6	מוסיף על שבועי כ"ח חצי של נ"ו: בעי' למיהב.	עשר:
7	ימי טומאה יולדת נקבה: שאני התם דכתיב	דכתיב כנדרתה. פי' כשיעור נדרתה יש לך
8	כנדרתה. משמע שלא ירד הכתוב למנין ימים	להוסיף אנקבה יותר מן הזכר ובפ'
9	אלא למנין שבועות שהנדה שבוה אחת	קמא דסנהדרין (דף ד.) לא מייתי ליה להאי
10	והיולדת שבועים שאם אתה אומר שבועים	כנדרתה:
11	הפלגת מתורת נדה הרבה אבל כשאתה אומר	דנין חטאת וארבע קרנות. תימא דאפילו חוץ
12	שבועים קרבת' לחורת נדה: ותנא. דמתני' לא	מפנים בעי למילף משום חטאת וארבע
13	מייתי להא דב"ה כרב הונא אלא מהכא: וכפר	קרנות כל שכן פנים מבפנים ולקמן מצריך קרא
14	וכפר. בשעיר נשיא ושעירה וכשבה	לכל הפנימים דמעבכי ולא ילפי מהדורי דדריש
15	שכולן על המזבח הדיצון: מפני הדין. שחור	לפר זה הפר כזן המנשיח להקישו לפר העלם דבר
16	חלילה ומלמד על חטאת החיצונה שכל	של ציבור לומר דמעבכי ובזים הכפורים צריך
17	מתנותיה מעבדות לכך נאמרו אלו להכשיר אם	קרא: וכפר אע"פ שלא נתן למעלה אלא
18	חיסר: והלא דין הוא. להכשירה במתנה אחת	למטה. תימא אמאי איפסיק מסדר שהתחיל
19	וקרא למא לוי: נאמרו דמים למטה. מחוט	לדרוש דהוה ליה למימר וכפר אע"פ שלא נתן
20	הסיקרא כל הדמים חוץ מחטאת ונאמרו דמים	למעלה אלא אחת ושלוש למטה ו"ל דלא משמע
21	למעלה מחוט הסיקרא חטאת מה תחתונים כפר	ליה לדרוש שיעשה למטה אלא בהכשר דמים
22	במתנה אחת דכתיב ודם זבוחיך ישפך ומיחו	הניתנין למטה ושתיים למעלה וב' למטה דקאמר
23	חטאת מזהאי קרא לא יליף דלא שייכי ביה לשון	היינו שיעשה למטה אחת שהיא שתיים וכן וכפר
24	שפיכה כי אם וזיקה שהיא במתנת אצבע אלא	אע"פ שנתן כולן למטה היינו כדון שאר דמים
25	בבנין אב למד מן התחתונים דאף הוא כפר	הניתנין למטה אבל אי אמרת אחת למעלה ושלוש
26	במתנה אחת: בפנים. בחטאות הפנימיות: בחוץ.	למטה היו למטה אחת שהיא שתיים ואחת שהיא
27	בחטאות החיצונות: לא עשה ולא כלום. בפירקין	אחת פוסל והיינו תרי שנינו שרובה למטה וגם
28	ילפינן לה: חוץ בחוץ. חטאת מעולה: דין	האחת אינו במשפט דמים של מטה אבל שלש
29	חטאת. החיצונה שהיא חטאת וכתבי בה ארבע	למעלה ואחת למטה אע"פ שאותה אחת אינו
30	קרנות כמו שאמרנו למעלה קרנת קרנות	במשפט אין קפידא כיון שהרוב למעלה ע"כ
31	מחטאת הפנימית שהיא חטאת ונאמרו בה	ומשני רבא איחזו דבר שצריך שלש וכפר היו
32	ארבע קרנות כדלקמן למעלה הוא אומר קרן	אומר זה קרנות פירוש דלדידך בתרי וכפר סגי
33	קרנות בפר כזן משיח חרי שתיים למטה הוא	דכיון דלא בעינן קרא לאחת למעלה ושלוש למטה
34	אומר בפר העדה קרן קרנות ארבע: ולא יוכיח	לפי שאינו כדון דמים הניתנין למטה אם כן שלש
35	חוץ. דשאר דמים חוץ ולא נאמר כזן קרנות:	למעלה ואחת למטה נמי אע"פ דרובן למעלה לא
36	מיבעי ליה לגופיה. בכל חד וחד ללמדך שכפר	ליבעי קרא דאין זה כדון הניתנין למטה שכל
37	על החטא: אימא וכפר בו. אבל למיעקרינהו	הניתנין למטה ממתנות ארבע והיא אחת שהיא
38	לגמרי לא: א"ב. דדרשין כפר אע"פ שנתן כולן	שתיים ופריך ואימא וכפר אע"פ שלא נתן אלא
39	למטה מן החוט: בפלת תורת קרנות. הכתובים	אחת למעלה ושלוש למטה ולא כולן למטה ולא
40	בחטאת ועל חנם כתיב בה קרנות דהיינו	אחוש בסברא זו דטוב להכשיר אחת למעלה
41	למעלה: ופרכין ואי דרמנא אמר. דליבטלון	מכולן למטה: (הגה"ה) תוספת ודברי רש"י יש
42	בדיעבד מוכפר ליבטלון וכי כתבינהו למצוה	לפרש דסבירא ליה כיון דוכפר שלישית אתי לשלש
43	כתבינהו: איחזו דבר שצריך שלשה. וכפר היו	למטה כיון דהרוב למטה כשר הוא הדין כולן
44	אומר אלו קרנות וכדאמרין דכל חד וחד מיעט	למטה ומשני איחזו דבר שצריך שלש וכפר בו
45	חדא קרן וקם ליה אקרו אחת לעכב דאי	ולדברך ארבע וכפר היה לו ליכתוב והוא הדין
46	כדאמרת לאשמועינן דאי ידיב כוליה למטה	שלך אינו טוב וחדר פריך ודילמא שלש למטה
47	כשר (למטה) ארבע וכפר הוה ליה למיכתב	דוקא כשר ולא כולן מיהו לישנא דצריך שלש
48	להכשיר ארבע המתנות למטה: ואימא וכפר אף	דמשמע ולדברך אינו צריך שלש משמע כפי'
49	ע"פ שלא נתן אלא אחת למעלה ושלוש למטה. ולהכי לא כתיבי ארבעה משום דחדא	התוס'. ע"כ הגה"ה) וצריך לדקדק אמאי לא דרשין להני וכפר אע"פ שלא נתן לקרנות
50	מיהא (לא) מעבבא בלמעלה ותלת איתכשירי למטה אבל למיעקרינהו לא: הוה ממנו.	כלומר בחודה וכפר אע"פ שלא נתן באצבע וכפר אע"פ שלא נתן ארבע מתנות אלא שתיים
51	מודם פ' יום הכפורים בסדר יומא: אחת למעלה ושבע למטה. דכתיב על פני הכפרת	שזן ד' הוה אין להקשות דהכא דרשין וכפר לגמרי ואפילו בשר שרי באכילה וליעיל בפרק
52	קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים (ויקרא טז) וקא ס"ד אחת מחצי עביו של כפרת	שני (דף כו:) דרשין לכפרה נתתיו ולא לדבר אחר דיש לחלק בין לכפר בין לזכור:
53	ולמעלה ושבע מחציה ולמטה: ומשני ההוא כמצליף. כדמפרש ואויל: כמנגרנא. כאדם	כמצליף. תימא ומאי ס"ד דמקשה הא בהדיא קתני הכי בסיפא ביומא פ' הוציאו לו (דף
54	המכה מלקות ארבעים ברצועה זו למטה מזו בסמוך ולא שכיון אחת מחציו ולמעלה	גג) דנתן לא היה מתכוין להוות לא למעלה ולא למטה אלא במצליף וי"ל
55	והשאר מחציו ולמטה והא דקתני האחת חלוקה מהשבע לענין צידוד ידו קתני כדמפרש	שבא לתרץ דהאי במצליף כמנגרנא והכל במקום אחד וכמו שמפורש בערוך כמנגרנא
56	התם כשהוא מזה למעלה מצד ידו למטה וכשהוא מזה למטה מצד ידו למעלה: הוה	שמרים ידו ואינו מכה עד שיורד ירושלמי מצליף כמנטר פ' בערוך שמטה ידו עד טיבור:
57	על מהרה. והתנן התם הוה על טהרו של מזבח הפנימי דכתיב והוה עליו מן הדם וגו'	מאי לאו אפלגיה דמזבח. ואם כן מצינו דמים חציון למעלה וחציון למטה דמתחלה נתן
58	(גם זה שם):	אקרנות ואחר כך לחצי המזבח. ותוספות. ורש"י מפרש בע"א:

מאי לא אפליג דמוכח. כנגד חצי גובהו ואי אפשר לצמצם שלא יהא מקצתם למעלה ומקצתם למטה: ט"ה. צהריים: לא אגילוייה דמוכח. על גגו של מזבח שהיה מטהרו תחילה מדרש שעליו ומגלה את גגו ועל שמטהרו ומיפהו קרי ליה טהרו כדכתיב וטהרו: והא איכא שירים. שנשפכים ליסוד ועיקר המתנות למעלה: שירים לא מעכבי. כפרה ואנן

בדמים המעכבים קאמרין דלא מצינו חציין למעלה וחציין למטה: דאיכא למ"ד מעכבי. לקמן באידוהו מקומן (דף נב.) ועיקר המתנות בקרנות הפנימי דהיינו למעלה והשירים ביסוד מזבח החיצון דהיינו למטה: בחד מקום. במזבח אחד: שתי מתנות שבחטאת מתיירות. כל זמן שלא ניתן שנים לא הותרו אימורין להקטרה ולא הבשר לאכילה: ופגולות. אם נתן שתיקן במחשבת פיגול אבל אחת בשתיקה ואחת במחשבה לא פיגל שאין מפגלין בחצי מתיר: לתנייה. להך פלוגתא בעדיות גבי קולי בית שמאי שכולן נסדרו במשנת עדיות והא נמי קולי ב"ש הוא דלכ"ש לא פיגל אלא אם כן חישוב בשתיקן ולבית הלל פיגל באחת מהן: כי איתשיל. משנה בבית המדרש תחילה ונחלקו עליה בית שמאי וב"ה: להיתירא איתשיל. לענין היתר הבשר והאימורין נשאלה שעמד השואל ושאל נתן מתנה אחת בחטאת ונשפך הדם הותרו האימורין והבשר או לא הותרו עמרו בית שמאי ופסלו עמרו ב"ה והכשירו דהו לזה ב"ש חומרא ומינה גמרינן דכיון דאינה מתרת לבדה אינה מפגלת: אמר רבי יוחנן שלש מתנות. אחרות שבחטאת אין באות בלילה ואע"פ שאין מעכבים ולא זריקה גמורה היא מיהו דם נפסל בשקיעת החמה כדלקמן ואין מעלין לגבי מזבח לתחילה: באות לאחר מיתה. אם נתן מתנה ראשונה ומתו בעליה כבר כפר בראשונה ואין שם חטאת גמורה על הדם עוד לפסול משום חטאת שמתו בעליה: יש מהן בתחלתו. יש מדברים שבתורת דמים שהשלש מתנות כמתנה ראשונה ויש דברים שהן בתורת שירי הדם: חוין. הוורק אותן בחוץ חייב שהרי ראויים לפנים בתורת זריקה גמורה ואסור ליתנן בלילה דנפסלו מלזרוק והא זריקה היא וזר חייב עליהן מיתה בפנים וטענות כלי שרת ומתנה אצבע

וכיבוס אם ניתן מדם החטאת על הבגד לאחר שנתן במתנה אחת טעון כיבוס כדכתיב ואשר יזה מדמה וגו' כאילו ניתן קודם לכן אבל אם נתן כל מתנותיה ואח"כ ניתן מן השירים אין טעון כיבוס כדאמרין בשמעתין אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה: שירים. חטאת שקיבל דמה בארבע כוסות ונתן מתנה אחת מכל אחד כולן נעשו שירים לישפך ליסוד אף הג' כוסות שירים שלחן כמו הראשונים: בתחלתו. כמתנה הראשונה: מיתה. באות לאחר מיתה כדאמר לעיל: לא שריא. בשר שכבר הותר: ולא מפגלא. אם נתן הראשונה בשתיקה והשלש במחשבה לא פיגל וכשר כדתנן במתני: ולא עיילא. אין להם תורת פסול כניסת פנים שאם נתן מתנה אחת בחוץ והכניס השאר להיכל לא נפסל משום חטאת שנכנס דמה לפנים דכתיב לכפר בקודש (ויקרא ו) בראוי לכפרה הכתוב מדבר: כסופן. כשירים: פנא אמינא לה. דטענה כיבוס: ניתן מן הצואר על הבגד אין מעון כיבוס. כדאמרין בפרק דם חטאת (לקמן דף צג.) אשר יזה בראוי להזאה יצא זה שלא נתקבל בכלי: מן הקרן. משנגע בקרן המזבח ניתן על הבגד: או מן היסוד. משנשפכו שירים ליסוד ניתן מן היסוד לבגד: אין מעון כיבוס. כדאמרין אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה: הא מן הראוי לקרן. כל דהו ואפילו שלש מתנות שבחטאות טעון כיבוס: הא מן הראוי ליסוד. כגון שירי הדם הראויין לישפך ליסוד: מעון כיבוס. במתיה: הא מני ר' נחמיה היא ב'. הא מילתא הש"ס קאמר לה ומסקנא דקושין היא לאפוקי מדרב פפא כלומר מדא לא

איריא טעמא דידך דהא רבי נחמיה היא דאפילו בשירים נמי טעון כיבוס: שירי הדם. אף של חטאות החיצונות שהקרין בחוץ חייב אלמא דם קחשיב לזה: מידי דהו אאיכרים. דלאו דמים נינהו המעלן בחוץ חייב משום דחוו לפנים:

[והתניא]

וליתנייה גבי קולי בית שמאי. פי' רש"י דסבר דשתי מתנות מפגלות ולא אחת דאין מפגלים בחצי מתיר וא"כ אימא מפגלות היינו באחת מהן ולבית הלל בראשונה דווקא ולכולהו מפגלין בחצי מתיר וא"כ אף בפיגול זימנן דהוי חומרא לב"ש אם נתן ראשונה כתיקנה ושוניה חוץ לזמנה הוי פיגול ולכ"ה אינו פיגול כדאמר במתני' וצ"ל

מדקאמרי בית הלל ראשונה מפגלת מכלל דלכ"ש לא מפגלא דהוה ליה למימר בראשונה ולא בשניה ותו י"ל דומיא דמתירות דהיינו דשתידן דווקא הוי מפגלות וה"ר יצחק כתב דכן מוכח בתוספתא בהדיא א"ר אלעזר בן יעקב דבר זה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל שתי מתנות שבחטאת מכשירות ומפגלות כיצד אחת שלא בזמנה ונשפך הדם פסול ואין בו כרת דברי ב"ש ובית הלל אומרים פיגול ויש בו כרת אלמא באחת אין בו פיגול לב"ש ומשמע משום דנשפך הדם ולא קרבו כל מתיירות אבל אם לא נשפך הדם ונתן השניה כתיקנה הוי פיגול דמפגלי' בחצי מתיר ולא כפי' רש"י ולבית הלל פיגל דקרבו כל מתיירות או שמא אפי' לא נשפך ונתן השני' כתיקנה נמי אינו פיגול לב"ש דאין מפגלין בחצי מתיר ונשפך דקתני משום בית הלל אשמועינן דהיינו קרבו כל מתיירות השתא ממה נפשך בין סברי בית שמאי מפגלין בחצי מתיר הוה לקולא אבתי קשיא לי למה תירץ כי איתשיל בהתיירא איתשיל אפי' אי איתשיל בפיגול הוי בית שמאי לחומרא היכא דלא נשפך ונתן ראשונה כתיקנה והשניה בפיגול דמפגלין בחצי מתיר וליכא למימר דנשפך דווקא הוי מקולי ב"ש דלמה ליה למימר בעדיות קולא דנשפך כיון דבלא נשפך הוי חומרא ויש לומר דהאי גזונא אינו שנוי לא במשנה ולא בברייתא בפירוש אבל לישנא דברייתא בנשפך הוי לקולא לבית שמאי לכך פריך ליתני' בעדיות: הגה"ה. הא מני רבי נחמיה היא דאמר שירים. ולפירוש הקונטרס שנדחה סייעתה דרב פפא קשה דהוה ליה למימר אלא ולפום ריהטא שניינא הוא אליבא דרב פפא דהיינו טעמא דכיון דאשכחן לרבי נחמיה דטעון כיבוס היכא דחייב בחוץ לרב פפא נמי כיון דחייב בחוץ בג' מתנות שבחטאת הוא הדין דטעון כיבוס דכיבוס דחוב חוץ חרא מילתא היא דפשיטא שעל זה לא

הוצרך רבייה ופרקי' אימר דשמעת ליה לר' נחמיה לענין העלאה כו' לענין כיבוס מי שמעת ליה ואם כן לא דייקנן הא מן הראוי ליסוד והוא הדין דלא תידוק הא מן הראוי לקרן ומשני אין והתניא כו' וכולה סוגיא לקיומי סייעתא דרב פפא עד לבסוף דמשני אלא כי תניא הדיא בדמים הפנימים נדחדו דבריו (תוספות) ומיהו כל זה אמר רב פפא לקיים דבריו בחטאות הפנימיות ולהכי מחשבה מועלת בהן ומיירי בשירים כדמשמע לישנא דברייתא דנשפכים ליסוד ולא בשלש מתנות דכיון דאירי בפנימיות כן שוה כמו מתנה ראשונה כיון דכל ארבע מעכבות לכולי עלמא ולא הוי קרי לזה נשפכין ליסוד ובסיפא לא מצי לפלוני בדמים החיצונים דרבי נחמיה היא דחייב בשיריהם בחוץ ואם כן לא מצי למיתני תלתא פטור:

הגה"ה. ויש מפרש הא מני רבי נחמיה היא כו'. ואתיא סיפא דהא מן הראוי ליסוד כמו רבי נחמיה ורישא דהא מן הראוי לקרן כרבנן ואשכחן כי האי גזונא בפ' שתי הלחם (מנחות דף צה.) דתנא ואפיייתו פנים אלמא תנור מקדש ואין דוחות את השבת איפסלי לזה בלינה וכן ברייתא דריש טבול יום (לקמן דף ק:) דיום שמועה כיום קבורה וכו'. ושקיל וטרי עד אלא כי תניא הדיא בשלש מתנות שבחטאת וגרס אלא בספרים מדויקים דהוי סייעתא דרב פפא מתוך בתיירא ולא מקמייתא ולפי שיטה זו יש ליישב כולה סוגיא ובקונטרס פירש כולה שמעתא בע"א:

הא

איריא טעמא דידך דהא רבי נחמיה היא דאפילו בשירים נמי טעון כיבוס: שירי הדם. אף של חטאות החיצונות שהקרין בחוץ חייב אלמא דם קחשיב לזה: מידי דהו אאיכרים. דלאו דמים נינהו המעלן בחוץ חייב משום דחוו לפנים:

זבחים. פרק רביעי – בית שמאי דף לט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכט תוספות רש"י

1	הא מני רבי נחמיה היא. דאמר שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב ולא מיתני תלתא פטורי	1	[והתניא. בניהתא: דמים הטעונין יסוד. היינו שירים שטעון שפיכת יסוד: מחשבה מועלת
2	בהדי תלתא חיובי כולה סוגיא דשמעתא משמע דרבי נחמיה מיירי בדמים החיצונים	2	בהן. אם חישב בשפיכתן על מנת לאכול בשר למחר ולקמן רמזין עלה: ודמים הנשפכין
3	והקשה הרב רבי יעקב מאורלינ"ש דלקמן בסוף השוחט והמעלה (דף קיא.) אמרינן והשאת	3	לאמה. שנפסלו ושופכין אותו לסילון שבעורה המוציא לנחל קדרון: כי תניא. היא.
4	דאמר רב אדא בר אבהו מחלוקת בשירים הפנימים אבל בשירים החיצוני דברי הכל אין	4	דמחשבה מועלת בהן: בשלש מתנות בו'. וכולה חזא מלתא היא דמסקנא דקושיא היא
5	מעכבין וכי קאמר ר' נחמיה בשירים הפנימים	5	ולא שינויא כלומר לא תשמע מיניה דשירים
6	ועוד קשה דקאמר וא"ר יוחנן ר' נחמיה כדברי	6	טעון כיבוס ואפי' לר' נחמיה דהך ברייתא
7	האומר שירים מעכבין והכא אשכחן חיצונים	7	בשלשה מתנות שבחטאות: נטענין יסוד. מצות
8	דמקריבן בחוץ חייב ואינן מעכבין דקאמר הכא	8	טענית יסוד עליהם ששופך שיריהם ליסוד: היג
9	לר' נחמיה בדמים החיצונים תרי פטורי וחד חיובא	9	אלא כי תניא. הדיא בדמים הפנימים. ולעולם
10	וכיון דאין מחשבה מועלת בהן ואין טעונין כיבוס	10	בשירים ובכמ"ד לקמן שירים הפנימים מעכבי
11	א"כ לא מעכבי ועוד דאי שירים הניתנין ליסוד	11	הילכך חשיבי לפגל לענין חוץ ולענין כיבוס: ור'
12	בדמים החיצונים מעכבי א"כ מצינו דמים חצין	12	נחמיה היא דאמר. אף שירים החיצונים
13	למטה וחצין למעלה ובחד מקום לא אשכחן	13	שהקריבן בחוץ חייב ומשום הכי לא מצי לפלוגי
14	כדאמר לעיל ועוד מי עדיפי משלש מתנות	14	בדידה: דלא מתיי ליה תלתא פטורי. בחיצונים:
15	שבחטאות ועוד אמרינן בסוף השוחט והמעלה	15	לבהדי תלתא חיובי. דתנא בפנימיות דבשלמא
16	(לקמן דף קיב.) גבי חטאת שקיבל דמה בשתי	16	בכיבוס ובמחשבה מצי לפלוגי אבל בהעלאת
17	כוסות דמוקי לה בר' נחמיה משל למחז' בו' ומוקי	17	חוץ לא מצי למיתנייה: רבינא אמר. הא דפרכת
18	לה בשעיר נשיא אלמא ר"נ בחיצונות איירי	18	לעיל וליטעמין מן היסוד הוא דאין טעון כיבוס
19	דומיא דשעיר נשיא מידה הא לא קשיא אע"ג	19	הא מן הראוי ליסוד בו' לאו פירכא היא דמן
20	דהמשל איירי בשעיר נשיא מ"מ רישא לא הוי	20	הקין מן הקרן ממש קאמר הא מן הראוי לקרן
21	בשעיר נשיא וצ"ל סוגיא דשמעתא אתיא דלא	21	כגון שלש מתנות שבחטאות טעון כיבוס כדבר
22	בר' יוחנן ובריתא לא קשיא לר' יוחנן דהא דלא	22	פפא והא דתנן בהו מן היסוד לאו מן היסוד
23	מפלגי בדידה משום דכולה בפנימים קמייירי	23	ממש דתידיק מינה הא מן הראוי ליסוד טעון
24	(תוס') ויש לפרש א"ר יוחנן ר' נחמיה כמ"ד שירים	24	כיבוס ותקשה לך אלא מן הראוי ליסוד קאמר
25	הפנימים מעכבי ואילו היה עושה אותה בחוץ	25	ואשמעינן דמשכלתה זריקה אין השירים טעון
26	חייב א"כ יש לחייב אף בחיצונים אע"ג דלא	26	כיבוס דאילו מן היסוד ממש לא איצטריכא ליה
27	מעכבי דגמרי' מאיברים ופדרים ואי פרכת מה	27	דהשאת מן הקרן אמרת לא מן היסוד מיבעי:
28	לאיברים ופדרים שכן תחילת עבודה שירים	28	ואימא אידי ואידי ראוי. וקמ"ל דיש לך ראוי
29	פנימים יוכיחו ואי פרכת מה לשירים הפנימים	29	לקרן ואין טעון כיבוס ואיזה זה שלשה מתנות
30	שכן מעכבין איברם ופדרים יוכיחו וצ"ע דהא	30	שבחטאות: ראוי לקרן אמרת לא. משנתן מתנה
31	שירים הפנימים קורא אותן תחילת עבודה לקמן	31	ראשונה ממעטת לכוליה דם מכיבוס: ראוי
32	(הגהה) ר"ת השיב לו דאמת הוא דר' נחמיה אף	32	ליסוד. דכבר נגמרו מתנותיו מיבעיא ליה
33	בשירים החיצונים מיירי מדקתני שירי הדם חטאת	33	למיתני בתמיה הא מקמייתא אידידי ליה
34	ל"ש פנימים ול"ש חיצונים והכי פי' דשמעתא	34	מכיבוס: אלא ודאי מן הקרן קרן ממש. אבל
35	דסוף השוחט והמעלה (ג"ז שם) והשאת דא"ר	35	הראוי לקרן כל זמן שלא גמר מתנותיו טעון
36	אדא בר אבהו מחלוקת בשירים הפנימים אבל	36	כיבוס וחדר אשמעינן דמן הראוי ליסוד אין טעון
37	חיצונים דברי הכל לא מעכבי וכי קאמר ר' יהודה	37	כיבוס ולמעוטי שירים דאי מן היסוד ממש לא
38	בשירים הפנימים פירוש כי קאמר דשירים מעכבי	38	איצטריכא ליה: ועשה כאשר עשה. בפר העלם
39	מוכלה מכפר היינו בשירים הפנימים וכי תניא	39	דבר לאחר שפי' בו כל מתנות דמו שנה לכתוב
40	הדיא בשירים החיצונים פי' הדיא דר' נחמיה ור'	40	ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאות וגו' ומקרא
41	עקיבא בשירים החיצונים כל זה מדברי רב אדא	41	שאני צריך הוא שהרי כל עבודותיו נתפרשו
42	ולדבריו דרבי עקיבא הדיא קאמר דמה שאמר	42	חוץ מיותרת הכבר ושתי הכליות שהוא צריך
43	ר"ע שירי הדם מצוה הן משמע ל"ש פנימים ולא שנא חיצונים לא קשיא לרב אדא	43	ללמוד מפר בהן משיח האמור למעלה הימנו והא ליכא למימר דלחכי חדר ואקשינהו
44	דר"ע לדברי עצמו השיב לך דפליג אדר' יהודה ואית ליה שירים אין מעכבים אפי' בפנימים	44	לזא מלתא דהאי קרא כתיב ביה כפרה וכפר עליהם וגו' ואימורין לא מעכבי כפרה אלא
45	ורבי נחמיה ס"ל לעולם דפנימים מעכבין ושירים חיצונים אין מעכבין אפי' חייבין בחוץ ור'	45	כולה לדרשא וסרסו דע"כ לא מצי למימר כדכתיב כאשר עשה לדם הפר דמשמע
46	יוחנן היה סובר דאף חיצונים מעכבין לר' נחמיה ובוזה לא היה מוקשה דמצא שום תנא דסבר	46	מאחרינא יליף דלא חסר מידי דניבעי למילפיה אלא ועשה כאשר עשה לכפול באזהרת
47	חיצונים מעכבים דודאי איכא שום תנא דאית ליה האי סברא דחיצונים מעכבין אלא בזה	47	הזאות שלו והכי משמע כאשר עשה (לו) כאשר כתבתי לך כל עשיותי ושנה עליהם
48	איתותב דרבי נחמיה הוה ס"ל דחיצונים מעכבין וטעמא דר' נחמיה דמחייב בחוץ משום	48	לעכב שאם חסר בו' בן שמעתי במנחות: מתיי שבע. על הפרכת שמעבבות בכל מקום
49	עיכובא הוא דהא דאי ליתיה וק' לפר"ת דע"כ ליכא שום תנא שיאמר שירים החיצונים	49	לקמן מפרש: מתיי אריבע. שאין מעכבות בחטאת החיצונה כדאמרין לעיל מניין
50	מעכבין כדפריש' דלא מצינו דמים שחצין למטה וחצין למעלה ועוד דלא אפשר לומר כן	50	שמעבבות בקרנות הפנימי ולקמן פריך למה לי קרא האי כפילא ועשה כאשר עשה נמי
51	לר' נחמיה שירים החיצונים מעכבין כדמוכח בסוף הוציא לו (יומא דף ט.) דפליגי ר' יהודה	51	עליהו קאי דהא אינהו נמי בהדיא כתיב: תלמוד לומר בן יעשה לו. חזר וכפל ואם אינו
52	ור' נחמיה דבררים הנעשין בבגדי לכן בחוץ ולרבי יהודה לא מעכבי ולרבי נחמיה מעכבי	52	לענין מתן שבע תנודו לענין מתן ארבע: לפר זה פר יום הכפורים. להשוותו לפר העלם
53	דמפרש ר' יוחנן דשניהם מקרא אחד דרשו והיתה זאת לכם וגו' וכתבי זאת וכתבי אחת לר'	53	דבר ולקמיה מפרש למאי הילכתא:
54	יהודה חד למעוטי בגדי לכן בחוץ וחד למעוטי בגדי זהב בחוץ ולרבי נחמיה חד למעוטי בגדי		
55	זהב וחד למעוטי בגדי יוחנן דתני ר' נחמיה לדברי האומר שירים מעכבין קשיא:		
56	לפר כאשר עשה. פי' בקונט' בפר העלם דבר של צבור כתיב ומקרא שאני צריך הוא שהרי כל עבודותיו נתפרשו בו חוץ מיותרת הכבר ושתי הכליות שהוא צריך ללמוד		
57	מפר בהן המשיח האמור למעלה		

זבחים. פרק רביעי – בית שמאי דף לט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

1	הימנו והא ליכא למימר דלהכי הדר ואקשינוהו להא מילתא דהא קרא כפרה כתיב ביה	כאשר עשה (לדם) לפר. לאו כאשר עשה קדריש שהרי כבר סירסו ודרשו אלא לפר
2	וכפר עליהם ואימורין לא מעכבי כפרה משמע לפי דאי הוה מצינו לאוקומי לעבודת דם	קדריש: זה פר בהן משיח. האמור בפרשה העליונה ולא נכפל לכך חזר והקישן יחד
3	לא הוה מוקמינא ליה לכפול בהזאות וקשה לר' שמעון בסמוך קמיבעי למימר דאיצטרך	שלימד עיכוב חיסור מתנותיו מזה: אלו שעירי עבודה וזה. להביאן בדין פר העלם דבר
4	כן יעשה למותן ארבע (אפ"ה מצי נמי לכפול בהזאה דועשה לכפול כל מה דאמר בענין	ליטעון הויה על הפרכות ועל מזבח הזהב ולישרף חוץ לשלש מתנות לפי שבמקומו לא
5	אתא) דלא כתב מתן ד' בהעלם דבר ומקרת	נתפרשו הלכותיו בפרשת שלח לך: יכול שאני
6	דכון משיח למד ואם כן אימא איצטרך ועשה	מרבח שעירי הרגלים וראשי חרשים. להיות
7	כאשר עשה למותן ד' וא"כ מנא ליה לכפול	פנימים ונשרפין: ת"ל כן יעשה לו. לזה ולא
8	בהזאות לכך נראה דועשה לכפול לכל מה	לאחר: מרבח אני שעירי עבודה וזה. לתורת פר
9	שאמור בענין אתיא וא"ת א"כ מצי נמי קאי אמנות	העלם דבר: שמכפרין על עבירת מצוה ידועה.
10	ד' לכפול בהזאות דועשה לכפול כל מה דאמר	כמותו ששניהם באין על חטא הידוע ומוציא
11	בענין אתיא וי"ל דועשה לא משמע להוסיף בפר	אני של רגלים שלא היו שוין לו שהרי אין דומין
12	העלם שתי מתנות הכתובות בבחן משיח דאין	לו בכפרתו שאלו באין על טומאת מקדש
13	ניכר שיהא חסר שום הזאה אלא הנך שתיים דפר	וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף
14	העלם היינו אותן שתיים דמשיח וקשה דילמא	שנטמא ונכנס למקדש ואינו מכיר ולא הודיע לו
15	ועשה כאשר עשה אתי לאת בדם וטבילה דלא	לא טומאתו ולא בניסתו כדאמרין בשבועות
16	כתיב בפר העלם וכתביב בפר כהן לפירוש רש"י	(דף ב.). וכפר. וכפר מכל מקום: אע"פ שלא
17	ולא לכפול בהזאות י"ל דאת בדם וטבילה אין זה	סמכו. עליו זקנים: ונסלח אע"פ שלא נתן שירים.
18	חסרון עבודה אלא תיקון עבודה ולא שייך בהו	ליסוד מזבח החיצון דלא תימא הואיל וכתביב
19	ועשה כאשר עשה. ברר"ך: לפר זה פר יום	בה בהדיא כפילה דועשה כאשר עשה נמי
20	הכפורים. לקמן אמר לא נצרכא אלא לאת בדם	עליהו קאי הילכך מעטינהו קרא: שמעכבות
21	וטבילה אבל לעכב לא איצטרך דחוקה כתיבא ביה וגם וכלה וכפר דרשינן מיניה אם כלה	בכל מקום. כדמפרש לקמיה בפרה ובנגעים: סמיכה לא מעכבת בעלמא. כדאמרין בפרק
22	כפר ותימא ולמה ליה ועשה לכפול בהזאות תיפוק לי מדאיתקש לפר יום הכפורים ועוד	קמא וסמך ונרצה וכי סמיכה מכפרת וכו': שפיכת שירים לא מעכבת. בחטאת החיצונה
23	קשה דלרבי יהודה דריש לקמן וכלה מכפר אם כלה כיפר ואם לא כלה לא כיפר לומר	לדברי הכל:
24	דמתנות יום הכפורים מעכבות תיפוק לי מזהיקשא דפר העלם דבר ומיזו להזאת לישנא	
25	דאמר בפרק איזהו מקומן (לקמן דף נב:) ופרק הוציאו לו (יומא דף טז:) דלרבי יהודה שירים מעכבים נחא אבל להאי דאמר משמעות דורשין איכא בינייהו ושירים לא מעכבי לרבי יהודה	
26	קשה דלעכב בהזאות לא צריך וכלה מכפר דמפר העלם נפקא ויש לומר דאיצטרך וכלה לשבע הזאות שעל טהרו דליתנהו בפר העלם (תוספות עד ושעירי ראשי חרשים) ואם תאמר היא	
27	גופה נילף בפר העלם דבר בהיקשא וכו' דפר יום הכפורים הוא דאיתקש לפר העלם דבר ולא פר העלם לפר יום הכפורים הא ליתא דהא ילפינן יותרת ושתי הכליות בפר העלם מפר	
28	כהן משיח דאתו מיייתורא דהאי קרא וכן לר"ש בסמוך ילפינן ארבע מתנות בהעלם מכהן משיח הכי נמי נילף עיכובא בהעלם מפר יום הכפורים הילכך נראה לי ועשה דאתי לעיכובא	
29	ללמד בבחן משיח ושעירי עבודה וזה דכתיבי בהאי קרא מיייתורא לומר דמתנותיהם מעכבי דקרבנות דאתי מריביא דהאי קרא לא ילפינן זה מזה אבל לפירוש רש"י דלקמן אינו יכול	
30	להיות תירוץ זה דפירש את בדם לא כתב בהעלם כי אם בבחן משיח וילפינן יום הכפורים ממשיח וכיון דקרבנות דאתו מריביא גמרינן מהדידן אם כן לישתוק מועשה וניגמר עיכובא מכולהו	
31	מפר יום הכפורים מזהו פרש"י אין נראה לר"ת כדמפרש לקמן. ברר"ך. ועוד נ"ל דהאי פר העלם לא ילפינן עיכובא מפר יום הכפורים שהרי אותן פרשיות רחוקות זו מזו אבל פר העלם	
32	מפר כהן משיח ילפינן שפיר ליותרת ולשתי הכליות למותן ארבע שסמוכות הפרשיות זו אצל זו. ברר"ך. לפירוש זה נחא דלהכי לא ילפינן שבע על טהרו מפר יום הכפורים לפי שהפרשיות	
33	רחוקות זו מזו אבל להכי מזהני לפר דמיותר למידרש יום הכפורים דילפינן ביה דינן של העלם ולפירוש רש"י נמי דילפינן פר העלם שפיר מפר כהן משיח הא דלא ילפינן שבע דעל טהרו	
34	ושמונה דעל הפרכת בפר העלם מפר יום הכפורים היינו טעמא כיון דכתיב ביה והזה שבע על הפרכת וגם נתן על קרנות אם הוספת לא נתקיים הפסוק ונראה הפסוק שקר אבל ארבע	
35	דילפינן בקרנות ממשיח משום דקרנות משמע שפיר טובא לכל הקרנות אחת דהיינו ארבע ובשעירי עבודה וזה דילף משל העלם ויהבינן שבע דעל הפרכת מהיקשא וכן שעירי הרגלים	
36	אי לא מיעוטא משום דלא נכתב בהו כלל עבודת דם אלא כתובין סתם וא"כ אין זה סתירת פסוק ובאימורין דכתיב כל חלבו ואנן מוסיפין יותרת ושתי כליות משום דליכא שום הקטרה	
37	בלא יותרת ושתי הכליות. ברר"ך:	
38	ושעירי ראשי חרשים. ואם תאמר והיאך יכול לרבותו והלא חטאת דראש חדש נאכל היה כדכתיב דרש דרש משה והנה שורף ויש לומר שעל זה הוא בא לדקדק דנידרוש משה מהכא	
39	שיהא בשריפה כפנימים: וכפר אע"פ שלא סמך. אע"ג דלא מעכבא בעלמא הוה אמינא דמעכבא הכא כדפי' בקונטרס משום דועשה כאשר עשה עליהו קאי ומיהו להקטרת	
40	אימורים לא איצטרך דלא מעכבי בשום מקום דאחר שהוכשר יחזור ויפסל ולא דמי לסמיכה דהויא קודם עבודת הדם ושירים נמי עבודת הדם ניהו ומעכבי לכמה תנא: ונסלח אע"פ	
41	שלא נתן שירים. וא"ת תיפוק לי מזה דדרשינן בפרק איזהו מקומן (לקמן דף נב:) בפר כהן משיח ואת כל הדם ישפך נתקו הכתוב ועשאו שירי מצוה לומר שירים אין מעכבין וה"נ נדרוש	
42	ישפך דפר העלם ויש לומר דהני מילי בפר כהן משיח כדפרישית לקמן בקונטרס דדריש מרשינה בהילוך לשונו שבכל העבודות של כהן משיח כתיב ולקח והזה ונתן וכאן לא כתיב ושפך	
43	את דמו (על) (אל) יסוד אלא בסתם ישפך שינה במשמעו לנתקן אבל הכא בפר העלם לא שינה הכתוב דהא כתב נמי יתן להכי איצטרך ונסלח מדאיתקש פר כהן משיח לפר העלם לא מצי	
44	למילף התם דלא מעכבי כיון דשינה עליו הכתוב כדקאמרת התם ק"ו לפר כהן משיח מעתה יכול יעכבנו דמאי דכתב בגופיה הוי כאילו שנה לעכב כיון דאפילו לא הוה כתב אתי מק"ו וקשיא	
45	לי דונסלח בפר העלם למה לי נילף מכהן משיח דשירים לא מעכבי וכי תימא לא ילפינן קולות הא ילפינן קולות בסמוך אמין דלא חיין. ברר"ך:	
46	ומכשיר אני בסמיכה ושירים שאין מעכבין בכל מקום. דלכל הפחות חטאות החיצונות מודו כולי עלמא דשירים לא מעכבי אבל להזאות לא אשכחן בשום מקום שלא יעכבו ולפירוש	
47	רבינו תם דאיכא תנא דאמר שירים החיצונים מעכבי קשה להזאת תנא מנא לן לפסול בהזאות ולהכשיר בשירים ושמן לא דריש ונסלח תדע דלמאן דאמר נמי שירים הפנימים	
48	מעכבי על כרחין בכל פנימים קאמר מוקאמור מחלוקת בשירים הפנימים אבל בשירים דיהי"כ אבל בשאר פנימים לא מעכבי:	

1 **בפרה.** והוזה אל נכח פני אהל מועד וגו' וכתב חוקה לעיכובא: **בנענים.** בלוג שמן של
2 מצורע והוזה מן השמן באצבעו וגו' וכתוב זאת תהיה תורת המצורע (ויקרא יד) וכל
3 הווייה עיכובא: **דכתיב.** בהדיא: **וכפילן.** ועשה כאשר עשה: **מתן ארבע נמי כתיב בהדיא**
4 **וכפילן.** דועשה כאשר עשה אכולה מילתא קאי ומדיכא תיתי למעוטינהו: **לא נצרכא**
5 **אלא לר"ש.** דאמר לא כתיב ביה אלא שתיס
6 ושתיס אחרות בהיקשא דהאי קרא איתקש פר
7 כהן משיח ופר העלם דבר כדאמרן לפר זה פר
8 כהן משיח הילכך אי לא דהדר בפלינהו לא הוו
9 כפולין: **למעלה.** בפר כהן משיח: **למטה.** בפר
10 העלם: **קין קרנות.** מדמצי למיכתב קין וכתב
11 קרנות הויה שתיס דאית ליה לר"ש יש אם
12 למקרא וחזורים ומלמדים זה מזה בדיקש: **הרי**
13 **הוא.** **אומר.** בשניהם על קרנות מובח קטרת
14 סמים אשר לפני ה' אשר באהל מועד והאי
15 באהל מועד יתירא הוא דהא כתיב אשר לפני
16 ה' ולמדך על כל הקרנות שבתוך ההיכל צריך
17 ליתן: **סמיכה ושפיכת שירים** לא נאמרו בפרשת
18 אחרי מות: **ת"ל** כן יעשה. לרבות פר יוה"כ
19 לסמיכה ושירים דהא פר יוה"כ בהאי קרא כתיב
20 כדאמר לפר זה יוה"כ: **והאמרת** לפר כו'. וכיון
21 דאיתקש להאי איתרבו להו סמיכה ושירים
22 בהיקשא ולמה לי תו כן יעשה: **ס"ד אמינא.** כי
23 איתקש לעבודה דמעבבא בפרה הוא דאיתקש
24 בדכתיב וכפר בהאי קרא ולרבווי ב" את בדם
25 וטבילה כדמפרש לקמן: **נפחתה.** תקרת עלייתו
26 וגו' תו לאו אהל דהו: **מאשר.** נפקא ליה ארבע
27 קרנות מאשר דמצי למכתב אשר לפני ה' באהל
28 מועד למה לי (למיהדר) למיכתב אשר אלא על
29 כל הקרנות אשר באהל דהאי אשר בתרא
30 משום מובח לא איצטרך למיכתב: **לר' יהודה**
31 **נמי.** אע"ג דכתיב מתן ארבע בהדיא וכפילן
32 בועשה כאשר עשה: **איצטרך.** כן יעשה
33 לרבייהו שיעבבנו: **ס"ד** מידי דהוה אסמיכה
34 ושירי הדם. דפר העלם גופיה דכתיב וכפילן
35 ולא מעבב כדאוקימנא עילוייהו מיעוטא דוכפר
36 ונסלח משום טעם דאין מעבבות בכ"מ: **מתן**
37 **ארבע.** שאין מעבבות בחטאת החיצונה נמי לא
38 ליעבבו דנימטעו נמי מוכפר ונסלח: **קמ"ל.**
39 (לדענן סמיכה ושירים שאין מעבבין בכ"מ קא
40 חשיב להו כפרה) דאילו סמיכה ושירים אפילו
41 עקרינהו לגמרי לא מעבבי ואילו מתן ארבע
42 חזא מנייהו מעבב בחטאת החיצונה הילכך
43 מיינתין לכולהו לעיכובא מוכן יעשה: **למאי**
44 **הילכתא לעבב.** דהא לא כתיבן וכפילן ביה
45 ואיצטרך לאקשו: **פשיטא.** (ולא גרסין גבי פר
46 יוה"כ: **לעבב.** שידו כל המתנות מעבבות: **חוקה**
47 **כתיב.** בסוף פרשת אחרי מות והיתה זאת לכם
48 לחזקת עולם וגו': **לרבי יהודה.** ב' הוציאו לו
49 (יומא דף ס:) **דאמר דברים הנעשין בבגדי לבן**
50 **מכפנים.** מתנות וקטרת שעל בין הבדים: **הקדים**
51 **מעשה לחבירו לא עשה ולא כלום.** דחוקה עלייהו כתיב: **אבל דברים הנעשין בבגדי לבן**
52 **מבחוץ.** כגון מתנות פר ושעיר שעל הפרכת: **הקדים** שעיר **לפר** מה שעשה עשוי. דחוקה
53 לאו עלייהו כתיב והתם מפרש טעמיהו: **אימא מרבסדרן לא מעבב.** אלמא חוקה לאו
54 עלייהו קיימא מנן הזאות גופייהו נמי לא ליעבב אם חסר מזה: **קמ"ל.** דיקשא דהכא: **ומי**
55 **מצית אמרת הכי.** דלר' יהודה עיכובא מוכחא יליף: **ובלה מכפר.** קרא יתירא הוא דלא
56 הוה ליה למיכתב אלא והקריב את השעיר ההי: **אם כיפר.** כפרה תמעבבת בשאר
57 מקומות כגון מתנת דמים מתן שבע ומתן ד': **בילה.** אע"פ שלא שפר שירים ליסוד מובח
58 **הוציאו: מפני מה לא נדרשו.** המקרא כסדר מכתבו נאמר אם כילה הכל אפילו שפית
59 שירים כיפר: **ואם לא בילה לא כיפר.** והכי מפרש בסדר יומא דשיריים מעבבין איכא
60 ביניהו אלמא עיכוב לר' יהודה מוכחא נפקא: **לא נצרכא.** האי דמקיש פר יוה"כ לפר
61 העלם דבר ולפר כהן משיח: **אלא** **לאת בדם** וטבילה. דבפר כהן משיח כתיב וטבל הכהן
62 את אצבעו בדם ואי קשיא בהאי

1 **מתן** ארבע נמי כתיבן וכפילן אמר רבי ירמיה לא נצרכה כו'. תימא כיון דכתיבן וכפילן
2 תליא מילתא אמאי תלי רבי טעמא דברייתא במה שמעבבות בכל מקום ויש לומר
3 דלא תימא דנילף מתן ארבע ממתן שבע וא"ת מתן שתיס לכל הפחות כתיבן וכפילן ואפילו
4 לר"ש ואם כן נילף איך שתיס מנייהו (תוספת) נראה לי דאחת דכתיבה בעלמא ומינה
5 לא נילף ומן השניה דכתיבה לא נילף השתים
6 הנוספות דתיתי מחדא לא ילפינן ע"כ: **לא**
7 נצרכה אלא לר"ש דתניא כו'. פירש בקונטרס
8 דר"ש אית ליה יש אם למקרא וכן ודאי שמעינן
9 ליה בפ"ק דסנהדרין (דף ד.) גבי בסכת בסכת והא
10 דשמעינן בפ"ק דקדושין (דף יח) דריש תרייהו
11 יש אם למקרא ולמסורת גבי בבגדו בה משום
12 דהתם אפשר לקיים שניהם אבל כאן אי אפשר
13 לדרוש שניהם אבל לר"ע קשה דלא דריש התם
14 תרייהו ובפ" כל שעה (פסחים דף לו.) גבי על
15 לחם עוני דריש מקרא ומסורת ובפ" לולב הגזול
16 (סוכה דף לד:) תנן נמי ר"ע אומר בשם שלולב
17 אחד ואתרוג אחד כו' ודריש בגמ' לולב אחד
18 מדכתיב כפת וי"ל דגזי' דר"ע ס"ל מקרא
19 (ומסורת) עיקר מ"מ לדרשא פורתא דרשינן ליה
20 למסורת ומיהו קשה מר"ש דהכא סבירא ליה יש
21 אם למקרא ובסוף כיצד צולין (פסחים דף פו:) גבי
22 בבית אחד יאכל קסבר יש אם למסורת וההיא
23 דיותן דומיא דכי יתן ועובר דומיא דעבר ישמע
24 ישמיע ולא תשא ולא תשיא אומר ר"ת דבהנהו
25 כ"ע מודו שהמקרא והמסורת שניהם משמעותם
26 א' ולא שייכי לפלוגתא (בין מקרא למסורת
27 דשניהם משמעות אחד ולא שייכי לפלוגתא)
28 דמקרא ומסורת: **למטה** הוא אומר קין קרנות
29 ארבע דברי ר"ש. וא"ת כיון דחוקשו בוז ובזו גבי
30 הזאות נמי א"כ ניבעי ארביסר וי"ל דלא דמי
31 דמתן ד' אשכחן אבל הזאות ארביסר לא אשכחן
32 בשום מקום (תוספת) ועוד י"ל דקרנות טובא נמי
33 משמע ואם נאמר ארבע אין זה סתירת הפסוק
34 אבל גבי הזאות כתיב חוזה שבע ולא יותר:
35 **לסמיכה** ושירי הדם. בפ' איזהו מקומן (לקמן
36 דף נב.) דריש מדכתיב הפר (לימדו)
37 על פר יוה"כ שטעון מתן דמים ליסוד ותימא
38 להזאות תנא סמיכה מנא ליה וי"ל דבתורת כהנים
39 דריש מדכתיב וסמך על ראש הפר לרבות פר
40 יוה"כ לסמיכה: ואפי' נפקא ליה להזאות תנא
41 מהיקשא דהכא יותרת ושתי הכליות אע"ג דלא
42 מעבבי כפרה מ"מ שירים לא נפקי דגריעי כדאמר
43 בסוף השוחט והמעלה (לקמן דף קא.) דאימורים
44 תחילת עבודה ושיריים סוף עבודה: **אשר** לא
45 דריש. לעיל פירשתי בריש פ"ב (דף יח:) דה'
46 ואידך: **אבי** אמר לרבי יהודה נמי איצטרך.
47 תימא הא שמעינן ליה לרבי יהודה דשיריים
48 הפנימים מעבבי לחד אמורא בפרק איזהו מקומן
49 (לקמן דף נב:) ובפרק הוציאו לו (יומא דף ס:) ודך
50 ברייתא קתני ונסלח אע"פ שלא נתן שיריים על
51 כרחין דלא כוותיה וכיון דשיריים מעבבין כל שכן מתן ארבע וכי תימא דהני מילי בשיריים
52 דיוה"כ דגלי קרא וכלה מכפר לא משמע הכי כדפרישית מדלא קאמר מחלוקת בשיריים של
53 יוה"כ אלא מפליג בין פנימים לחיצונים ובשום מקום לא מצינו שחלוק בפנימים ועוד קשה
54 הא דקאמר לעיל ס"ד' הני מילי עבודה דמעבבא כפרה כו' הא על כרחין שיריים לרבי
55 יהודה מעבבי כפרה ונראה דרך סוגיא אתא דאמר משמעות דורשין איכא ביניהו
56 ולית ליה לר' יהודה שיריים מעבבין ור' יוחנן דאית ליה לר' יהודה שיריים מעבבי איצטרך
57 וכן יעשה לסמיכה לבד:
58 **אמר** רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לרבי יהודה. כאבי ס"ל דלר' ירמיה לעיל לא
59 מיתוקמא כו' יהודה דר' יהודה דריש כן יעשה לסמיכה ושיריים ודך ברייתא
60 מוקמא ליה למתן ארבע:
61 נצרכה אלא לאת בדם וטבילה. פי' בקונטרס דלא כתיב בדם בפר העלם
62 אלא בפר כהן משיח כתיב וילפינן מינה פר יוה"כ דאיתקש בהאי קרא

קרא פר יום הכפורים לפר העלם הוא דאיתקש בדבידיה קא משתעי קרא ובפר העלם
לא כתיב את בדם וטבילה הא אמן כאשר עשה לפר זה פר כהן משיח אלמא לפר כהן
משיח נמי איתקש ובפר יום הכפורים לא כתיב את ולא כתיב טבילה ולא כתיב בדם
דהכי כתיב ולקח מדם הפר באצבעו ואקשני' להאי ללמוד הימנו חילכות ריבויא של את
והיכלות בדם וטבילה כדמפרש: [להבשר אמן].

תמן תנינן (חולין נה) היא האם היא טרפח
היא שלפוחית וכל שלפוחית היא ושיא"ה כעין
אותה של דג כדאמרין במסכת ע"ז בשליפוחה
גבי עוברי דגים ואם של בהמה כולה עשויה
אנבעונות תשובת מורי: את להבשר אמן
שנאצבע. שאם עלתה לו אם באצבע שקרין
ושיא"ה כמו נטלה האם דאלו טריפות (חולין
ד' נד.) לא הויא חציצה דאיתרבי מאת אצבעו
את הטפל לאצבעו: בדם שיהא בדם שיעור
טבילה מעיקרא גריסין. משעת קבלה ראשונה
למעוטי קבל פחות מכדי טבילה בכלי זה ופחות
מכדי טבילה בכלי זה ועירבן והכי מפרש לה
במנחות (דף יז) ולקמן בפרק דם חטאת (דף צג)
ויליף במדם מדקרינן וטבל בדם ולא קרינן בדם
משמע בדם שהיה כבר משעה ראשונה: מספא.
מקנח בדופני הכלי כן שמעתי במנחות: הכי
גרסין הוה אמינא אף על גב דליכא שיעור
טבילה מעיקרא. אלא שיהא בו עכשיו: אפילו
מספא. דאשיעורא בעלמא הוא דקפיד קרא:
מוכח קטרת הסמים למה לי. השתא דדרשת
אשר באהל מועד על כל האמור כו' מוכח
קטרת הסמים מאי דרשת ביה דהאי יתירא דהא
כתיב אשר לפני ה': שאם לא נתחנך כו', אם
אירע פר העלם בעוד המזבח חדש שלא הקטירו
עליו קטרת מעולם: תניא בוותיה דרב פפא.
דהיקשא לאת בדם וטבילה אתא: לכל האמור
בענין. הכל בכלל את בדם וטבילה: קל וחומר.
כלומר אין צריך להביא פר יום הכפורים לכאן
דמקל וחומר נפקא שכל דרכי פר העלם בו: ומה
במקום שלא הושווה קרבן לקרבן. שאין
הבהמות ממין אחד ולקמן מפרש מאי היא:
הושוו מעשים למעשים. מעשה עבודותיהן שוין
של זה ללש זה: מקום שהשוו קרבן לקרבן. כגון

פר יום הכפורים ופר העלם ששניהם מין אחד אינו דין שיהא עבודותיהן שוות לעבודות
שהצריך הכתוב לשניהן כגון הזאות שבהיכל ושבמזבח יהו מעשי עבודותיהן שוין לאת
בדם וטבילה: אלא מה תלמוד לומר לפר זה פר העלם. ולקמן פריך מאי קאמר דא קרא
בידיה קא: לפר. כאשר עשה לפר זה פר כהן משיח בא להקישו לזה לפוסלו בחיסור
מתנות כדפרישית לעיל דבפר כהן משיח לא נכפלו וצריך ללמוד מזה: אילימא דפר
ושעיר של יום הכפורים. שלא הושוו הבהמות שזה פר זה שעיר הושוו מעשים של זה
למעשים של זה שכל עבודותיהן שוות מקום שהושוו קרבן לקרבן כגון פר כהן משיח ופר
יהי"כ דשניהן מין אחד אינו דין כו': מה לפר ושעיר של יוה"כ. דין הוא שישושו מעשה
עבודותיהן שהרי נכנס דם שניהם לפני ולפנים ואין חילוק ביניהם תאמר שישושו פר
העלם ופר יום הכפורים בעבודות האמורות בהן שלא הושוו בכניסה לפני ולפנים שזה
נכנס וזה לא נכנס: אלא פר העלם ושעיר עבודה. וזה. שהושוו מעשיהם דאמרן לעיל
החטאת לרבות שעירי עבודה וזה ואף על פי שלא הושוו קרבן לקרבן דהאי פר והאי
שעיר: שכן שניהם מכפריין על עבירות מצוה ידועה. לפיכך הושוו מעשיהם תאמר שישושו
מעשה פר העלם ומעשה פר יום הכפורים שכן לא הושוו בכפרתן שזה מכפר על עבירת
מצוה שאינה ידועה וזה מכפר על ידועה כדאמר בשבועות (דף ב.) על שיש בה ידיעה
בתחילה ואין בה ידיעה לבסוף שכשנטמא ידע שנטמא ונעלמה ממנו טומאה ונכנס
למקדש ושבו לא נודעה לו כניסתו שעיר הנעשה בפנים בישראל ופר על כהנים תולה
עד שיוודע לו ויביא בעולה ויורד:

הושוו

הוא שיהא זה כזה דבאותו ענין שיעשה הזאות של זה יעשה הזאות של זה והיינו לאת
בדם וטבילה תדע מודא פליגי ר' ישמעאל אלא פר כהן משיח לעכב דלמה לי תיפוק לי מהאי קל וחומר ומה במקום שלא הושוו קרבן לקרבן בפר העלם ושעיר עבודה וזה הושוו
מעשים למעשים דמעכבי מקום שהושוו קרבן לקרבן לא כל שכן דמעכבי ומיהו יש לדחות דמה להנך שכן הושוו בציבור:

הושוו

קרא וקשה לרבינו תם דאמר בשמעתא דאיצטריך לפר זה פר העלם דבר לאגמורי יותרת
הכבד ושתי הכליות לשעירי עבודה וזה דלא ליהוי דבר הבא מן ההיקש חור ומלמד בהיקש
ואי איתקש כל הנהו דכתיבי בהאי קרא אהדידי אם כן שעירי עבודה וזה גופיהו דדרשינן
מהחטאת נילף מפר כהן משיח גופיה דמפורשים בגופיה יותרת הכבד ושתי כליות וגם
תרווייהו שעירי עבודה וזה וכוון משיח דכתיבי

בהאי קרא מריבויא וכן בפרק איזהו מקומן (לקמן
דף מט:) דאיצטריך כאשר יורם למילף יותרת
בשעירי עבודה וזה שלא תאמר דפר העלם הוי
דבר הבא מן ההיקש וכן נמי אמרין בשמעתין
סדיא הני מילי הזאות דכתיבי בגופיה אבל יותרת
ושתי הכליות דלא כתיבן בגופיה אימא לא ואי
הוקשו לפר כהן משיח הא כתיבי בגופיה כמו בפר
יום הכפורים בדם ובטבילה כן פי' רבינו יצחק בר'
אברהם זצ"ל ומיהו יש ליישב לפירוש הקונטרס
דלא דמי דפשטא דקרא ועשה לפר כאשר עשה
לפר החטאת מקיש פר ראשון לפר אחרון והיינו
פר יום הכפורים לפר כהן משיח אבל לפר החטאת
דמוקמה בפר כהן משיח ובשעירי עבודה וזה אין
נחשב היקש כלל ומיהו קשה את בדם וטבילה
בשעירי עבודה וזה מנין דמפר העלם לא הוי
כמאן דכתיב בגופיה כמו ביותרת דבסמוך הניחא
לרבי ישמעאל אלא לרבי דרביש לפר זה פר
יהי"כ מנא ליה דבשלמא יותרת לא קשיא דנפקא
ליה מכאשר יורם כדאיתא בפ' איזהו מקומן (ג"ו
שם) דאיתר בפר כהן משיח למיהוי כמאן דכתיב
בגופיה דפר העלם אבל בדם וטבילה לא שייך ביה
ונראה לר"ת דלא איתקש כולו אהדידי אלא
כולו איתקש לפר העלם ופר העלם הוקש לפר
כהן משיח ובפר העלם דלא כתיב ביה בדם הא
כתיב ביה וטבל אצבע מן הדם דמשמע שפיר
שיהא בו שיעור טבילה מעיקרא כמו בדם והא
דנקט בדם לפי שהוא תחילה בפרשה בפר כהן
משיח וכי תימא הא איצטריך להא דמסקינן בפ"ק
דמנחות (דף יז) ולקמן בפרק דם חטאת (דף צג) מן
הדם שבענין לא מוטבל בדם דריש אלא מן ההוה
מן הדם באצבעו דכתיב בפר כהן משיח בטר וטבל
תדע דהא מפרש למעוטי משייריים שבאצבע
שלא ייה פעם שניה ומה ענין זה גבי וטבל ואם
תאמר ובחטאת החיצונות מנא לן את בדם וטבילה הלא אפילו פנימי מפנימי לא יליף אלא
בהיקש ובפ"ק דמנחות (דף יז) משמע דאיתיה בכל חטאות דקאמר דקומץ אינו קדוש לחצאין
משום דילפינן מדם כל שכן דאית לן למילף דם מדם ולפי' רבינו תם נידא דבחטאות
החיצונות כתיב מן הדם דהוי כמו בדם וכתבי בהו ולקח דדרשינן שיעור לקיחה כי היכי
דדרשינן וטבל שיעור טבילה ואת להבשר אמן שבאצבע ילפינן מקל וחומר חיצונות
מפנימיות ומיהו צריך לדרקדק מכל מקום היכי ילפינן קומץ מדם דאפילו דם מדם לא יליף:
(תוספת) וקשה דבפר העלם לא כתיב את וא"כ להבשר אמן מנא ליה בפר יום הכפורים
ובמסורת כתב קדמא את תניינא לא כתב את וכן כתב רבינו סעדיה בקרא דמן הדם לא
כתיב את: לאת בדם וטבילה. הוה מצי למימר נמי לאהל מועד לכדאמרן לעיל שאם
נפחתה תקרה כו' ולקטורת סמים לכדאמר בסמוך שאם לא נתחנך המזבח כו': תניא
בוותיה דרב פפא כו'. משמע ליה דהא דקתני בברייתא לכל מה שאמור בענין דלאת בדם
וטבילה קאמר דאי לא אתיא אלא לעכב לא הוה ליה למימר לכל מה שאמור בענין וליותרת
ושתי הכליות ליכא למימר דהא בעבודת דם הוקשו ולשיריים נמי לא קאמר דרבי נפקא ליה
מקרא אחרינא לקמן בפרק איזהו מקומן (דף נב.) ועוד ק"ו דרבי ישמעאל ומה במקום שלא
הושוו לא שייך אלא גבי את בדם וטבילה:

ומה במקום שלא הושוו קרבן לקרבן כו'. ולקמן בפרק איזהו מקומן (גם שם) יליף רבי
ישמעאל מתן דם ליסוד בפר יום הכפורים מקל וחומר ומה אם מי שאין נכנס דמו
לפנים חובה טעון יסוד והוא ק"ו לא הוה מצי למימר הכא משום את דהוי קולא להבשר
אמן שבאצבע והאי ק"ו דהבא לא מצי למימר התם דלא ילפינן מהאי ק"ו דבר חדש ליתן
האמור של זה בזה דהא חוין בחכמה דברים ולא ילפינן מהאי דינא אלא דלמאי דכתב בהו צריך שיהא זה כזה דבאותו ענין שיעשה הזאות של זה יעשה הזאות של זה והיינו לאת
בדם וטבילה תדע מודא פליגי ר' ישמעאל אלא פר כהן משיח לעכב דלמה לי תיפוק לי מהאי קל וחומר ומה במקום שלא הושוו קרבן לקרבן בפר העלם ושעיר עבודה וזה הושוו
מעשים למעשים דמעכבי מקום שהושוו קרבן לקרבן לא כל שכן דמעכבי ומיהו יש לדחות דמה להנך שכן הושוו בציבור:

ומה במקום שלא הושוו קרבן לקרבן כו'. ולקמן בפרק איזהו מקומן (גם שם) יליף רבי
ישמעאל מתן דם ליסוד בפר יום הכפורים מקל וחומר ומה אם מי שאין נכנס דמו
לפנים חובה טעון יסוד והוא ק"ו לא הוה מצי למימר הכא משום את דהוי קולא להבשר
אמן שבאצבע והאי ק"ו דהבא לא מצי למימר התם דלא ילפינן מהאי ק"ו דבר חדש ליתן
האמור של זה בזה דהא חוין בחכמה דברים ולא ילפינן מהאי דינא אלא דלמאי דכתב בהו צריך שיהא זה כזה דבאותו ענין שיעשה הזאות של זה יעשה הזאות של זה והיינו לאת
בדם וטבילה תדע מודא פליגי ר' ישמעאל אלא פר כהן משיח לעכב דלמה לי תיפוק לי מהאי קל וחומר ומה במקום שלא הושוו קרבן לקרבן בפר העלם ושעיר עבודה וזה הושוו
מעשים למעשים דמעכבי מקום שהושוו קרבן לקרבן לא כל שכן דמעכבי ומיהו יש לדחות דמה להנך שכן הושוו בציבור:

זבחים. פרק רביעי – בית שמאי דף מא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלז

1	הושוו מעשים למעשים למאי דכתיב בהו. פי' בקונטרס מה שפירש הכתוב בהזאות	1	הושוו מעשים למעשים למאי דכתיב בהו. שפירש הכתוב בהזאות הכתובות בהן לא שינה
2	את זו מזו אלו על הפרכת ואלו על הפרכת אלו על הקרנות ואלו על הקרנות	2	את זו מזו אלו על הפרכת ואלו על הפרכת אלו על הקרנות ואלו על הקרנות
3	באצבע ואלו באצבע ואע"ג דלא כתיב ביה בשעיר את בדם וטבילה אין זה שני דאיכא	3	באצבע ואלו באצבע ואע"ג דלא כתיב ביה בשעיר את בדם וטבילה אין זה שני דאיכא
4	למימר לא פירש את הכל דהא במה דפריש לא שני ואם זה נכנס לפנים וזה לא נכנס	4	למימר לא פירש את הכל דהא במה דפריש לא שני ואם זה נכנס לפנים וזה לא נכנס
5	לפנים וזה טעון שמנה הזאות וזה טעון שבע	5	לפנים וזה טעון שמנה הזאות וזה טעון שבע
6	מיהו למאי דכתיב בהו לא שינה אם ריבה	6	מיהו למאי דכתיב בהו לא שינה אם ריבה
7	עבודות בזה יותר מזה מכל מקום מעשה	7	עבודות בזה יותר מזה מכל מקום מעשה
8	עבודות שהצריך לשניהם לא שינה: מקום	8	עבודות שהצריך לשניהם לא שינה: מקום
9	שהשווה קרבן לקרבן דהאי פר והאי פר אינו	9	שהשווה קרבן לקרבן דהאי פר והאי פר אינו
10	דין. שישוו מעשה עבודות השוות בשניהם כגון	10	דין. שישוו מעשה עבודות השוות בשניהם כגון
11	הזאות דפרכת ושל מנחה הזהב: ה"ג ואתא ליה	11	הזאות דפרכת ושל מנחה הזהב: ה"ג ואתא ליה
12	פר יוה"כ לאת בדם וטבילה מפר משיח. בהאי	12	פר יוה"כ לאת בדם וטבילה מפר משיח. בהאי
13	ק"ו בדאמר: ואתי ליה שיעיר יוה"כ נמי. לאת	13	ק"ו בדאמר: ואתי ליה שיעיר יוה"כ נמי. לאת
14	בדם וטבילה משעירי עבודה וזה בק"ו מה	14	בדם וטבילה משעירי עבודה וזה בק"ו מה
15	במקום שלא הושווה קרבן לקרבן דפר העלם	15	במקום שלא הושווה קרבן לקרבן דפר העלם
16	ושעיר של יוה"כ הושוו מעשים המפורשים	16	ושעיר של יוה"כ הושוו מעשים המפורשים
17	בשניהם שלא שינה בפי' עבודות השוות בהם	17	בשניהם שלא שינה בפי' עבודות השוות בהם
18	כגון הזאות ודיכיל מקום שהשווה קרבן לקרבן	18	כגון הזאות ודיכיל מקום שהשווה קרבן לקרבן
19	כגון שעיר יוה"כ ושעירי עבודה וזה אינו דין	19	כגון שעיר יוה"כ ושעירי עבודה וזה אינו דין
20	שישוו מעשים למעשים וילמד סתום מן	20	שישוו מעשים למעשים וילמד סתום מן
21	המפורש שעיר של יוה"כ משעירי עבודה וזה:	21	המפורש שעיר של יוה"כ משעירי עבודה וזה:
22	וכי דבר הלמד בהיקש. כגון שעירי עבודה וזה	22	וכי דבר הלמד בהיקש. כגון שעירי עבודה וזה
23	לא ללמדנו בהן את בדם וטבילה אלא בהיקשא	23	לא ללמדנו בהן את בדם וטבילה אלא בהיקשא
24	שהוקשו לפר כהן משיח וחזרו ונמלמדן את	24	שהוקשו לפר כהן משיח וחזרו ונמלמדן את
25	בדם וטבילה על שעיר יוה"כ בדאמר בק"ו: אמר	25	בדם וטבילה על שעיר יוה"כ בדאמר בק"ו: אמר
26	רב פפא. האי לפר דמוק רבי ישמעאל בפר	26	רב פפא. האי לפר דמוק רבי ישמעאל בפר
27	העלם משום דלקמן בעינן אנגמורי פר העלם	27	העלם משום דלקמן בעינן אנגמורי פר העלם
28	ביתרת הכבד ושתי הכליות לשעירי עבודה	28	ביתרת הכבד ושתי הכליות לשעירי עבודה
29	זרה בהיקשא דחטאתם על שגגתם ופר העלם	29	זרה בהיקשא דחטאתם על שגגתם ופר העלם
30	דבר בגופיה לא כתיב יותרת ושתי כליות אלא	30	דבר בגופיה לא כתיב יותרת ושתי כליות אלא
31	ואת כל חלבו יקריב ממנו ובהיקשא (להאי קרא)	31	ואת כל חלבו יקריב ממנו ובהיקשא (להאי קרא)
32	גמר להו מפר כהן משיח דכתיב ביה להבי	32	גמר להו מפר כהן משיח דכתיב ביה להבי
33	איצטרך לפר יתירה לפר העלם לכפול	33	איצטרך לפר יתירה לפר העלם לכפול
34	בהיקשא שנייה דהא בלאו הכי איתקש דהאי	34	בהיקשא שנייה דהא בלאו הכי איתקש דהאי
35	קרא ביה קאי וכתביב כאשר עשה לפר זה פר כהן	35	קרא ביה קאי וכתביב כאשר עשה לפר זה פר כהן
36	משיח וחזר וכפל ועשה לפר זה פר העלם	36	משיח וחזר וכפל ועשה לפר זה פר העלם
37	לכפול בהיקשו ללמד ממנו יותרת דליהוי האי	37	לכפול בהיקשו ללמד ממנו יותרת דליהוי האי
38	היקש שני במקום כתיבה בגופו דלא ניהוי דבר	38	היקש שני במקום כתיבה בגופו דלא ניהוי דבר
39	הלמד בהיקש חזר ומלמד בהיקשא דקיימא לן לקמן באיזהו מקומן (דף מט): דאין למדין	39	הלמד בהיקש חזר ומלמד בהיקשא דקיימא לן לקמן באיזהו מקומן (דף מט): דאין למדין
40	בקדשים למד בהיקשא מן הלמד בהיקש: והם הביאו את קרבנם וגו'. בפרשת קרבנות	40	בקדשים למד בהיקשא מן הלמד בהיקש: והם הביאו את קרבנם וגו'. בפרשת קרבנות
41	עבודה זרה כתיב בשלח לך ומקרא יתירא הוא לדרשא דמה לו לכתוב זאת ונסלח להם	41	עבודה זרה כתיב בשלח לך ומקרא יתירא הוא לדרשא דמה לו לכתוב זאת ונסלח להם
42	כי שגגה היא והם הביאו את קרבנם לכתוב ונסלח להם ונשתק אלא משום דבעי	42	כי שגגה היא והם הביאו את קרבנם לכתוב ונסלח להם ונשתק אלא משום דבעי
43	לאקושי שעירי עבודה זרה דמשמע ביה קרא לפר העלם להקטרת אימורים כדכתיב	43	לאקושי שעירי עבודה זרה דמשמע ביה קרא לפר העלם להקטרת אימורים כדכתיב
44	קרבנם אשה לה' היינו אימוריהם ואקיש חטאתם לשגגה: חטאתם אלו שעירי עבודה זרה.	44	קרבנם אשה לה' היינו אימוריהם ואקיש חטאתם לשגגה: חטאתם אלו שעירי עבודה זרה.
45	דעליהו קאי: שגגתם זה פר העלם. דכתיב ביה (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו	45	דעליהו קאי: שגגתם זה פר העלם. דכתיב ביה (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו
46	אמרה תורה חטאת דעבודה זרה זו הרי היא כשאר שגגתם דשאר עבירות לענין אישים:	46	אמרה תורה חטאת דעבודה זרה זו הרי היא כשאר שגגתם דשאר עבירות לענין אישים:
47	ושגגתם מזהבין למד. הקטרת האישים שלה לא בהיקש מפר כהן משיח בתמיה והיאך	47	ושגגתם מזהבין למד. הקטרת האישים שלה לא בהיקש מפר כהן משיח בתמיה והיאך
48	חזר ולמד בהיקש ת"ל ועשה לפר זה פר העלם חזר וכפל בהיקשן כדאמרן לעיל למיהוי	48	חזר ולמד בהיקש ת"ל ועשה לפר זה פר העלם חזר וכפל בהיקשן כדאמרן לעיל למיהוי
49	כמאן דכתיב בגופו: תיפוק ליה. יותרת הכבד לשעירי עבודה זרה: מקרא קמא. דאקשינן	49	כמאן דכתיב בגופו: תיפוק ליה. יותרת הכבד לשעירי עבודה זרה: מקרא קמא. דאקשינן
50	לעיל לפר העלם: דאמר מר החטאת אלו שעירי עבודה זרה. למא לי תו דף דחטאתם	50	לעיל לפר העלם: דאמר מר החטאת אלו שעירי עבודה זרה. למא לי תו דף דחטאתם
51	על שגגתם: פר"א הני מילי. דאיתרבו שעירי עבודה זרה לדין פר העלם להזאות דכתיבן	51	על שגגתם: פר"א הני מילי. דאיתרבו שעירי עבודה זרה לדין פר העלם להזאות דכתיבן
52	בגופיה בהדיא אבל ליותרת וכליות לא:	52	בגופיה בהדיא אבל ליותרת וכליות לא:
	קמ"ל		קמ"ל
	וחומר חזר ומלמד בהיקשא דפר של יום הכפורים דאין בק"ו מפר כהן משיח חזר ומלמד על שעיר בהיקש ובפרק איזהו מקומן (גם זה שם) משמע דקודם יש לנו לומר דבר הלמד בכל		וחומר חזר ומלמד בהיקשא דפר של יום הכפורים דאין בק"ו מפר כהן משיח חזר ומלמד על שעיר בהיקש ובפרק איזהו מקומן (גם זה שם) משמע דקודם יש לנו לומר דבר הלמד בכל
	וחומר חזר ומלמד בהיקש ממה שנאמר דבר הלמד בהיקש חזר ומלמד בכל וחומר שעיר של יום הכפורים משעירי עבודה זרה דלעיל דרשינן החטאת אלו שעירי עבודה זרה אבל שעיר		וחומר חזר ומלמד בהיקש ממה שנאמר דבר הלמד בהיקש חזר ומלמד בכל וחומר שעיר של יום הכפורים משעירי עבודה זרה דלעיל דרשינן החטאת אלו שעירי עבודה זרה אבל שעיר
	של יום הכפורים לא אתאי מהחטאת כי היכי דלא מוקמי ליה בשעירי רגלים כדאמר לעיל:		של יום הכפורים לא אתאי מהחטאת כי היכי דלא מוקמי ליה בשעירי רגלים כדאמר לעיל:
	אבל		אבל

- 1 אבל יותרת ושתי כליות דלא כתיבן בגופיה אימא לא. תימא הא אמרת לפר מייתי להכי
2 למיהוי כמאן דכתב בגופיה לאנגמורי לשעירי עבודה זרה ושמא אי לאו דף דיקשא
3 דחטאתם על שגגתם לא הוה דרישנא ליה הכי: והא תנא לרבות פר יחיד לכל האמור
4 בענין קאמר. פירש בקונטרס אלמא כולה מילתא יליף מיניה ואפילו עיכובא ואת אמרת
5 לאת בדם וטבילה גרידא וקשה לרב פפא דלעיל
6 דלא פי' דאתא לעיכובא ומשני תנאי היא וא"ת
7 ולהאי תנא דיליף עיכובא בהיקשא שבע על טהרו
8 ביהודי' מנא ליה עיכובא דליתנהו בפר העלם
9 ובפר כהן משיח וי"ל דהיא גופיה ילפינן בהיקש
10 מה התם לא חלקת בהזאותיה אף ביהודי' לא
11 תחלוך (תוספת) ותימא דלעיל הביא הברייתא
12 לסייעה לרב פפא והשתא פריך מינה ותו מאי
13 פריך על רב פפא דלא מוקי לה לעיכובא אלא
14 עיכובא ביהודי' מחזקה נפקא או מוכלה מכפר
15 בדפריך לעיל וי"ל דפריך הכי לכל האמור בענין
16 משמע אפי' ליותרת ושתי הכליות משום דכתיב
17 כאשר יזרם בפר כהן משיח דאם אינו ענין לגופיה
18 תנהו ענין בפר העלם כדרשין בפרק איהו
19 מקומן (לקמן דף מט:) ודרשין לפר זה פר של
20 יחיד בין לאת בדם וטבילה בין ליותרת ושתי
21 הכליות מחז דיקשא הוא הדין לרבי ישמעאל
22 דדריש לפר זה פר העלם ליותרת (ושתי) כליות
23 ולא דריש כאשר יזרם דלא צריך אלא חד היקשא
24 דחטאת לרבות שעירי עבודה זרה וא"כ חטאתם
25 על שגגתם למא לי וגבי שעירי עבודה זרה אמאי
26 מצרכי תרי היקשי ומשני תנאי היא והשתא
27 להאי תנא אתא ליה יותרת ושתי הכליות בפר
28 יחיד' מדתניא בתורת כהנים כל חלב פר החטאת
29 פר לרבות פר יום הכפורים ליותרת ושתי הכליות
30 יש לתמוה דבבבליה ה"ש נקט שעירי עבודה
31 זרה בלשון רבים ופר העלם בלשון יחיד דמאי
32 שניא ודא מאן דאית ליה בהוריות (דף ה.) שעיר
33 לכל שבט ושבת אית ליה נמי פר לכל שבט ושבת:
34 **ממאי** מדקתני כו'. בבבליה שמעתא משמע
35 דאע"ג דאין מפגלין בחצי מתיר פסול
36 מיהא הוי ותימא דבפ' תמיד נשחט (פסחים דף
37 סא.) גבי שחטו למולם ולעגלים כו' ומוקי לה
38 (שם סג.) בשוחט סימן ראשון למולם כו' ור"מ
39 לטעמיה דאמר מפגלין בחצי מתיר משמע התם
40 דלרבנן הוי כשר גמור ויש לומר דהא דפסלי הכא
41 היינו משום דאיכא למיגור כדא' בפ"ב דמנחות
42 (דף יד:) דרבנן גזרי קומץ אטו קומץ דמנחת חוטא
43 לבונה אטו לבונה הבאה בבויבין אבל התם לא
44 שיך למיגור סימן א' אטו שני סימני:
כגון
- 33 מאי 'שלא כתיקנה', חוץ למקומו. רב אשי אמר, שלא לשמו. מפלל דכי לא עביר לה
34 חוץ למקומו ו'שלא לשמו', מתייב. אידי דתנא רישא, פיגול וחיבין עליו פרת, תנא נמי
35 סיפא, פסול ואין בו פרת: מיתיבי, במה דברים אמורים, בדמים הנתינתן על מזבח החיצון.

להכשירו הוא דאי במחשבה ולפיגול הכי מקרי לה להך דשתיקה שלא כתיקנה לא הא חשיב בה מידי ולא קילקל מחשבתו ראשונה דניקיייה שלא כתיקנה לפיגול: אמר רבא. לעולם
כתקנה לפיגול ורבנן דאי ולר"מ לא תשמע מינה מידי ושלא כתיקנה דאחרונה נמי שלא כתקנה לפיגול קאמר וכגון שנתנו במחשבת חוץ למקומו המוציאה מידי פיגול: ורב אשי אמר
מחשבה שלא לשמו. נמי קרי שלא כתקנה לפיגול דהא חטאת היא ומחשבה שלא לשמו פוסלת בה ומוציאה מידי פיגול: ה"ג מפלל דכי לא עביר לה חוץ למקומו ושלא לשמו מתייב.
מדלא קרי לה תנא פסול אלא בשחישב שלא כתיקנה ואוקימנא בשלא לשמו או חוץ למקומו מכלל דכי לא עביר לה הכי אלא בשתיקה דחייב כלומר הוי פיגול לחייב על אבילותו
ברת אלמא על דעת ראשונה עשה א"כ לאו ברבנן מצית לאוקמי: ה"ג אידי דתני רישא פיגול וחיבין עליו ברת תנא סיפא פסול ואין בו פרת. ולא גרסינן אלא כלומר לעולם כתקנן
לפיגול ושלא כתיקנה חוץ למקומו וד"ה נמי דאם נתן בשתיקה לא פיגול דהאי דנקט שלא כתקנה אידי דתנא רישא בחיצונות נתן את הראשונה חוץ לזמנה ואת השניה חוץ למקומו
פיגול וחיבין עליו ברת ודוקא נקט חוץ למקומו לאשמועינן רבותא דלא אתיא מחשבת חוץ למקומו דשניה ומפקא לה מידי פיגול משום דהוקבע בפיגול ראשונה שמתנה אחת מתרת
ומפגל בהן תני נמי סיפא בפנימיות דכ"ג אתיא מחשבה שניה ומפקא ליה מידי פיגול אע"ג דלא צריך למתניה דהא בלאו הכי נמי לא הוה מיקבע: בד"א כו'. בתוספתא דזבחים היא
בד"א דבמתנה אחת פיגול: בדמים. החיצונים שמתנה אחת מתרת ומפגלת בהן:

תני, אין מציינין על הכשר, שפא נתאכל הכשר. רבי יוסטא בר שונם בעא קומי רבי מנא: לא נמצא מטמא טהרות למפרע? אומר ליה: מוטב שיתקללו בו לשעה ולא יתקלקלו בו לעולם.

תמן תנינן – סמיכת זקנים ועריפת העגלה – בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, בחמשה. מה טעמא דרבי שמעון? (דברים כא): "וסמכו" – שנים. אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי שלשה. מה טעמא דרבי יהודה? "וסמכו" – שנים. "זקני" – שנים, אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי חמשה.

ובעגלה ערופה, טעמא דרבי יהודה (דברים כא): "ויצאו זקניך" – שנים. "ושופטיך" – שנים. אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי פאן חמשה.

אמר רבי: נראין דברי רבי שמעון בסמיכה, ודברי רבי יהודה בעריפה. נראין דברי רבי שמעון בסמיכה, דלא דרש "וסמכו". ודברי רבי יהודה בעריפה, דלא דרש "ויצאו".

אין תימא נראין דברי רבי יודה בעגלה ערופה, דרש "וסמכו" ודרש "ויצאו". אשכחתי – את אמר "ויצאו" – שנים, "זקניך" – שנים, "ושופטיך" – שנים, אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי פאן שבעה!

מה מקום רבי שמעון "זקניך ושופטיך"? – זקניך שחן שופטיך! תני, רבי אליעזר בן יעקב אומר: "זקניך" – זה בית דין הגדול "ושופטיך" – זה מלך וכהן גדול.

[דף מ"א ע"א]

הלכה ב' מתניתין: נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים – לא היו עורפין, שנאמר (שם) "באדמה" ולא טמון בגל. "נופל" ולא תלוי באילן. "בשדה" ולא צף על פני המים. נמצא סמוך לספר, או לעיר לעיר שיש בה גוים, או לעיר שאין בה בית דין – לא היו מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין. נמצא מכוון בין שתי עירות – שתייהן מביאות שתי עגלות; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עיר אחת מביאה עגלה ערופה ואין שתי עירות מביאות שתי עגלות. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה:

גמרא: תני, רבי אליעזר אומר, נמצא חנוק ותלוי באילן – לא היו עורפין. אמר רבי יוסי בר יודה, אין צריך לומר חנוק ותלוי באילן. מניין אפילו משלך? תלמוד לומר "חלל". מה תלמוד לומר "נופל"? אלא אפילו חרוג ותלוי באילן – לא היו עורפין.

תני רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יוחנן: נמצא עומד על מטתו והפכין תקועה בלבו – אין עורפין.
תני רבי שמעון בן יוחי: היו עורפין! דהדא דרבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין. דאמר רבי יוחנן:
כל אילין דרבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין – יחידין אינן ולא סמכין עליהון.
נמצא בעליל לעיר – היו עורפין, כדי לקיים בו מצות עפוק מדידה.

רב נחת לתמן, אמר, אנא הוא בן עזאי דהכא.

אתא חד סב, שאל ליה: שני תרוגין זה על גב זה. סבר רב שחזן עורפין. אמר ליה: אמר ליה: למה? אמר ליה התחתון משום טמון והעליון משום צף. בד סלק להכא, אתא לקמיה דרבי אמר ליה: יאות אמר לך (דברים כא): "כי ימצא" לא כי ימצאו.

לא מסתברא! דלא "באדמה" – לא צף על פני המים. "בשדה" – לא טמון בגל; ותני דבית רבי בן.

מחלפא שיטתון דרבנן, הכא אינון אמרין "פרט לטמון", ותמן אינון אמרין: "לרבות את הטמון".
תמן "שדה" – בגלוי, פרט לטמון, וקצירך – בגלוי, פרט לטמון, מיעוט אחר מיעוט לרבות את הטמון. ברם הכא "באדמה" – לא צף על פני המים.

[דף מ"א ע"ב]

נמצא סמוך לספר – אני אומר סרקים תרגוהו. לעיר שיש בה גוים – אני אומר: גוים תרגוהו.
או לעיר שאין בה בית דין – לא היו מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין – פתיב: "ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'".

מה טעמא דרבנן? דכתיב: "והיה העיר הקרובה אל החלל". מה טעמא דרבי אליעזר? דכתיב: "ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל".

ערי מקלט מה הן? אין תימר למחלקת נתנו – מביאות עגלה ערופה. אין תימר לבית דירה נתנו – אינו מביאות עגלה ערופה:

הלכה ג מתניתין: ומאין היו מודדין? רבי אליעזר אומר, מטיבורו. רבי עקיבה אומר: מחוטמו. רבי אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל – מצוארו:

גמרא: ומאין חיו מוֹדֵדִין? רבי אליעזר אומר, מטיבורו – מִמָּקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ נוֹצֵר. רבי עקיבה אומר: מחוטמו – מִמָּקוֹם הַפֶּרֶת פָּנִים. וְאַתִּיא בִּי דְמַר רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב (ישעיה ג, ט): "הַפֶּרֶת פָּנֵיהֶם עֲנֵתָה בָם" – זֶה הַחוּטָם.

אמר רבי חייא בר בא: מאן דבְּעֵי דְלֹא מִתְחַבֵּא – יְהִיב סִפְלָנִי עַל נְחִירֵיהּ וְהוּא לֹא מִתְחַבֵּם .
בְּהָדָא בְּיוֹמוֹי דְּאַרְסְקִינָם מִלְכָּא הָוִין צְפוּרָאִי מִתְבַּעֲיִין, וְהָוִין יְהִבִּין סִפְלָנִי עַל נְחִירֵיהוֹן, וְלֹא מִתְחַבֵּמִין. וּבְסוּפָא אֵיתְמַר עֲלֵיהוֹן לִישָׁן בִּישׁ וְאַתְצִידוֹן בּוּלְהוֹן מִן בִּידָא .

רבי אליעזר בן יעקב אומר: מִמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה חָלָל – מִצְוָארוּ. מַה טַּעְמָא? רבי סימון בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: "לִתֵּת אוֹתָהּ אֶל צִוְּאֵרֵי חָלָלִי רְשָׁעִים" (יחזקאל כא, לד):

הלכה ד מתניתין: נמצא ראשו בִּמְקוֹם אֶחָד וְגוּפוֹ בִּמְקוֹם אֲחֵר, נִמְצָא רֹאשׁוֹ בִּמְקוֹם אֶחָד וְגוּפוֹ בִּמְקוֹם אֲחֵר, מוֹלִיכִין הָרֹאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רבי עקיבה אומר: הַגּוֹף אֶצֶל הָרֹאשׁ:

גמרא: אָמַר רַבִּי לְעֶזֶר: לְקַבֵּרָה נְחָלְקוּ . רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן, מַה פְּלִיגִין – בְּשִׁתֵּיהּ הָרֹאשׁ מִלְמַעְלָן וְהַגּוֹף מִלְמַטָּן . אֲבָל אִם תִּיהִי הָרֹאשׁ מִלְמַטָּן וְהַגּוֹף מִלְמַעְלָן – כָּל עָמָא מוֹדֵי שְׁמוֹלִיכִין אֶת הָרֹאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף. תִּיהִי מִנְדָּרָן מִיבָן וּמִיבָן – אֲנָא אָמַר רִישָׁא אֶזֶל לְחַד אֶתֶר וְגוּפָא אֶזֶל לְחַד אֶתֶר .

אוֹ הָרֹאשׁ תִּנָּח אֵין לֹא גוֹף, אוֹ הַגּוֹף תִּנָּח אֵין לֹא רֹאשׁ .

[דף מ"ב ע"א]

תִּיהִי שְׁוֵה, כָּל מָקוֹם שֶׁדָּרְכוּ לִיתְזוֹ – גּוֹף אֶחָד הוּא. וְאִם לֹא – הָרֹאשׁ תִּנָּח אֵין לֹא גוֹף וְהַגּוֹף תִּנָּח אֵין לֹא רֹאשׁ:

הלכה ה מתניתין: נפטר זקני ירושלים והלכו להם. וְזָקְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר מְבִיאִין "עֲגָלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֲבַד בָּהּ, אֲשֶׁר לֹא מְשַׁכָּה בְּעַל", וְאֵין חֲמוּם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ לְנַחַל אֵיתָן. אֵיתָן כְּמִשְׁמַעוֹ, קָשָׁה אַף עַל פִּי שְׂאִינֹו אֵיתָן – כָּשֶׁר. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיץ מֵאַחֲרֵיהָ. וּמְקוֹמָהּ אֲסוּר מִלְזַרְעַ וּמִלְעֲדָרָהּ, וּמִתֵּר לְסְרוֹק שָׁם פִּשְׁתָּן וּלְנִקּוֹת אֲבָנִים:

גמרא: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ – לְדַעַת. אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעוֹל – בֵּין לְדַעַת בֵּין שְׁלֹא לְדַעַת. רַבִּי יוֹנָה פֶּתַר מִתְנִיתָא, אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ – לְדַעַת. אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעַל – בֵּין לְדַעַת בֵּין שְׁלֹא לְדַעַת, וְהוּא שְׂמִימִשׁוּד. רַבִּי יוֹסִי פֶּתַר מִתְנִיתָא, לְדַעַת – אֲפִילוּ לֹא מִשְׁדָּ. וְשְׁלֹא לְדַעַת – וְהוּא שְׂמִימִשׁוּד.

וְאִתְּיֵיא דְרַבִּי יוֹנָה בְּרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, וְדְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּינָן.

דְרַבִּי יוֹנָה בְּרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, דְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל אָמַר: 'כָּל דְּבָר שֶׁהִיָּה בְּכָלִל וַיֵּצֵא מִן הַכָּלִל לְלַמֹּד' – נֶעְקַר מִכָּלְלֵי וְהָרִי הוּא בְּחִדּוּשׁוֹ. לָפֹם כֵּן צָרִיךְ מֵימַר, אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ – לְדַעַת. אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעַל – בֵּין לְדַעַת בֵּין שְׁלֹא לְדַעַת – וְהוּא שְׂמִימִשׁוּד.

וְדְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּינָן, דְרַבִּינָן אָמְרִין: הָרִי הוּא בְּכָלִל וְהָרִי הוּא בְּחִדּוּשׁוֹ, לָפֹם כֵּן צָרִיךְ מֵימַר, לְדַעַת – אֲפִילוּ לֹא מִשְׁדָּ. וְשְׁלֹא לְדַעַת – וְהוּא שְׂמִימִשׁוּד.

כַּמָּה יִמְשׁוּד? רַבִּי אֹמְרִי: כַּמְלֹאָ. רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי יוֹדָה אֹמְרִי: שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת. רַבִּי סִימּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶּן נְהוֹרָאִי: מְלֵא הָעוֹל לְרַחֲבֵי.

רַבִּי בּוֹן בַּר חֵיָּה בָּעָא קוּמִי רַבִּי זְעִירָא: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ – כָּלִל. אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעַל – פָּרַט. כָּלִל וּפָרַט – אֵין בְּכָלִל אֵלָּא מַה שֶּׁבְּפָרַט.

אָמַר לֵיהּ: אֵילוּ הָיָה כְּתִיב 'אֲשֶׁר לֹא עָבָדָה וְאֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה' – יָאוּת. לֵית כְּתִיב אֵלָּא: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ, אֵין פֶּאֶן כָּלִל וּפָרַט, אֵלָּא רִיבּוּיִין – עַל עַל לְגִזְרָה שְׁוָה, מַה עַל הָאֱמּוּר בְּעִגְלָה – עָשָׂה בָּהּ שְׂאָר כָּל הָעֲבֻדוֹת בְּעַל, אַף עַל הָאֱמּוּר בְּפָרָה – נֶעְשָׂה בָּהּ שְׂאָר כָּל הָעֲבֻדוֹת בְּעַל. מַה עַל הָאֱמּוּר בְּעִגְלָה – עֲבֻדָּה פּוֹסְלָת בָּהּ בֵּין לְדַעַת בֵּין שְׁלֹא לְדַעַת. אַף עַל הָאֱמּוּר בְּפָרָה – עֲבֻדָּה פּוֹסְלָת בָּהּ בֵּין לְדַעַת בֵּין שְׁלֹא לְדַעַת. מַה עַל הָאֱמּוּר בְּפָרָה – הָעַל פּוֹסֵל בָּהּ. אַף הָעַל הָאֱמּוּר בְּעִגְלָה – הָעַל פּוֹסֵל בָּהּ. אֵי מַה עַל הָאֱמּוּר בְּפָרָה – הַמּוֹמִין פּוֹסְלִין בָּהּ. אַף עַל הָאֱמּוּר בְּעִגְלָה – הַמּוֹמִין פּוֹסְלִין בָּהּ? תִּלְמוּד לֹמַר (בְּמִדְבָּר ט): "אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם" – הַמּוֹמִין פּוֹסְלִין בְּפָרָה, אֵין הַמּוֹמִין פּוֹסְלִין בְּעִגְלָה.

[דף מ"ב ע"ב]

וְאָמַר – "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ" – עֲבֻדָּה פּוֹסְלָת, אֵין עֲבֻדָּה פּוֹסְלָת בְּפָרָה? הִכָּא "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ" – בָּהּ עֲבֻדָּה פּוֹסְלָת, אֵין עֲבֻדָּה פּוֹסְלָת בְּמִקְדָּשִׁין.

אֵית לָךְ מֵימַר תַּפְּזֵן "אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם", בָּהּ הַמּוֹמִין פּוֹסְלִין אֵין הַמּוֹמִין פּוֹסְלִין בְּקִדְשִׁים?

מחפרי איברין, מהו שיפסלו בה? אפלו בקרבנות בני נח אינם! לא כן אמר רבי יסא? פשט רבי לעזר לחבריא (בראשית ו, יט): "ומכל החי מכל בשר" – שלימין באיבריהן.

תמן – יש מהן למזבח, ברם הבא – אין מהן למזבח. רבי חונה בשם רבי ירמיה: מפיון דאת אמר, בפרה בתיב בה בקדשים, כמי שיש מהן למזבח.

טריפה מהו שתפסל בה? מפיון דאת אמר: יש מהן למזבח – טריפה פוסלת בה; בהאי פשיטא לך שהטריפה פוסלת בה!

היתה רגלה קלוטה בשל חמור, מה את עבד לה? במחוסרת אבר או פבעלת מום. אין תעבדינה במחוסרת אבר – פסולה. אין תעבדינה פבעלת מום – בשרה.

דמה מהו שיכשיר? מן מה דתני רבי חייה: דמה טמא – דמה מכשיר.

חד סב שאל לרבני דקיסרין: עריפתה מהו שתטהר טריפתה מטמאתה. אמרין ליה: ולאו מתניתא? השוחט ונמצא טריפה. אמר לון: מה אנן בעיין טריפה, ואתון מייתו ליה שחוטה. אמרין ליה: לא כן אמר רבי ינאי? דברי רבי מאיר אפילו טריפה – חייב. ואמר לון: ומן הדא דרבי ינאי אתון מגיבין לי? איתן – בשמועו: קשה! "איתן מושבך ושים בפלע קנך" (במדבר כד). אף על פי שאין איתן – בשר. ודכוותה אף על פי שאין הנחל – בשר.

[דף מ"ג ע"א]

תני רבי שמעון בן יוחי: "הורידו" – "הורידו"; אף על פי שאין נחל. דהדא רבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין. דאמר רבי יוחנן: כל אילין דרבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין יחידין אינון ולא סמכין עליהון.

וצריך לערוף בה שנים או 'רוב' שנים? נישמעניה מן הדא, דאמר רבי זעירא רב יהודה בשם שמואל: עד מקום שהצואר בשר לשחיטה כנגדו הערף בשר למליקה, וכן הוא אמר אבן.

תמן תנינן: יש חורש תלם אחד, וחיב עליו משום שמונה לאוין. רבי הושעיה בעי: ניתני: החורש מקום עריפתה של עגלה הרי תשעה! אמרין חבריא קומי רבי יוסי תיפתר: לשעבר. אמר לון: מה דאית לה לשעבר כל שבן לבא.

מקום גיסתה ותפסתה – תרי אילו אסורין. וכמה היא תפסתה? ארבע אמות. רבי אומר: אומר אני, שתפסתה חמשים אמה.

רבי שמואל בריה דרבי יסוי בי רבי בון: אשר לא יעבד בו – כלל, ולא יזרע – פרט. כלל ופרט – אין בכלל אלא מה שבפרט. אומר ליה: אילו תוה כתיב 'אשר לא יעבד בו אשר לא יזרע' – ואות . לית כתיב אלא אשר לא יעבד בו כי הא דמר רבי זעירא: אין כאן כלל ופרט אלא ריבויין :

הלכה ו מתניתין – זקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפתה של עגלה, ואומרים: ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו. וכי על דעתנו עלתה, שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא לידינו ופטרונוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו. והכהנים אומרים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל". לא היו צריכים לומר "ונכפר להם הדם" אלא רוח הקודש מבשרתו, אימתי שתעשו ככה – הדם מתכפר להם; נמצא החורג, עד שלא נערפה העגלה – תצא ותרעה בעדר. משנערפה העגלה – תקבר במקומה, שעל ספק באת מתחלתה, כפרה ספקה וחלכה לה. נערפה העגלה ואחר כך נמצא החורג – תרי זה יתרג:

גמרא: רבני דהכא פתרי קרייא – בחורג. ורבני דתמן פתרי קרייא – בנתרג. רבני דהכא פתרי קרייא בחורג – שלא בא על ידינו ופטרונוהו, ולא הרגנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו ועימעמנו על דינו. ורבני דתמן פתרי קרייא בנתרג – לא בא על ידינו ופטרונוהו – בלא חלוייה. ולא ראינוהו והנחנוהו – בלא פרנסה. והזקנים רוחצין את ידיהן במים על מקום עריפתה של עגלה ואומרים: ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'. והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל ורוח הקודש אומרת: ונכפר להם הדם.

שלשה מקראות נאמרו בענין אחד: מה שאמר זה – לא אומר זה ומה שאמר זה – לא אומר זה.

[דף מ"ג ע"ב]

פיוצא בדבר אתה אומר (בראשית לח): ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה – עד כאן אמרה תמר. ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיך לשלח בני – עד כאן אמר יהודה. ורוח הקודש אומר – ולא יסף עוד לדעתה.

שלשה מקראות נאמרו בענין אחד, מה שאמר זה – לא אומר זה. פיוצא בדבר אתה אומר (במדבר יג) ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה – עד כאן אמר

יהושע. אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם – עד
באז אמרו המרגלים. ויהם כלב את העם אל משה, ויאמר: 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה'
– עד באז אמר כלב.

שלשה מקראות נאמרו בענין אחד, מה שאמר זה – לא אמר זה, ומה שאמר זה – לא אמר זה.
פירא בדבר אתה אומר (שופטים ה, כט): בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא וגו'. עד באז אמרה
אמו של סיסרא. חכמות שרותיה תענינה, הלא ימצאו יחלקו שלל – אמרו פלוגתיה. ורוח הקודש
אומרת – בן יאבדו כל אויביה ה'.

אמר רבי פינחס: כדאי היא שתכפר עד יציאת מצרים.

אמר רבי ינאי: דברי רבי מאיר, אפילו ערפה – חיב. רבי יעקב בר אחא, רבי אמי בשם רבי שמעון
בן לקיש: דברי רבי מאיר, ערפה – פטור. אמר רבי אילא: לפוטרו משום "אותו ואת בנו" ברבי
שמעון.

אמר רבי ינאי: שמעתי לה גבול, מאימתי היא נאסרת? "והורידו" – משעת הורדה. אמר רבי שמואל
בר רבי יצחק: עד שהיא בחיים, היא קדושה. מתניתא אמרה בן: 'תצא ותרעה בעדר'. מהו 'תצא'
תצא מקדושתה!

אמר רבי מתנאי: ויאות, מה בתיב (דברים כא) "ונכפר להם תדם" ושתק? אלא אפילו בן "ואתה
תבער תדם הנקי מקרבך":

הלכה זו מתניתין – עד אחד אומר: ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר: לא ראיתי. אשה אומרת:
ראיתי, ואשה אומרת: לא ראיתי – היו עורפין. עד אומר: ראיתי, ושנים אומרים: לא ראינו – היו
עורפין. שנים אומרים: ראינו, ועד אומר: לא ראיתי – לא היו עורפין:

גמרא: גידול בר בנימין בשם רב: כל מקום שהכשירו עדות האשה כאיש, האיש מכחיש את
האשה, והאשה מכחשת את האיש.

ניתני: עד אומר ראיתי את ההורג – אשה אמרה לא ראיתי. אשה אמרה ראיתי – ועד אומר לא
ראיתי. תני דבית רבי בן.

תני בשם רבי נחמיה: הולכין אחר רוב הדעות. היך עבדא? שתיים נשים ואישה אחת – עשו אותן בשני עדים ועד אחד. הדין דאת אמר: באשה ונשים. אבל אם היו מאה נשים ועד אחד – בעד בעד אינון :

[דף מ"ד ע"א]

הלכה ח מתניתין – משרבו הרוצחנין – בטלה עגלה ערופה, משבא אליעזר בן דיןאי, ותיחנה בן פרישה' הנה נקרא, חזרו לקרותו בן הרוצחן.

גמרא: בן הרוצחן – בריה קטילה :

הלכה ט מתניתין – משרבו המנאפין – פסקו חכמים המאחרים, ורבי יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר (הושע ד, יד): "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה" וגו'.

גמרא דכתיב (שם): "כי הם עם הזנות יפרדו". וכתיב (במדבר ו): "והייתה האשה לאלה בקרב עמה". בזמן שעמה שלום. לא בזמן שעמה פרוצים. "ונקה האיש מעון" – אימתי האשה נושאת את עונה? בזמן שהאיש נקי מעון:

הלכה י מתניתין – משמת יוסי בן יעזר איש צרידה, ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, בטלו האשכולות, שנאמר (מיכה ז, א): "אין אשכול לאכול בבורה אותה נפשי":

גמרא: ולא עמד אשכול עד שעמד רבי עקיבה. וכל הזוגות לא היו אשכולות? אלא אילו שימשו פרנסות. ואילו לא שמשו פרנסות. תני, כל הזוגות שעמדו משמת משה ועד שעמד יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים – אי אפשר ליתן בהן דופי. עד שעמד רבי יהודה בן בבא – איפשר ליתן בהן דופי.

אמרו על רבי יהודה בן בבא, שהיו כל מעשיו לשום שמים, אלא שגדל בהמה דקה. וכך היה מעשה: פעם אחת חלה, ונכנסו הרופאים אצלו לבקרו, אמרו לו, אין לך רפואה – אלא חלב רותח. שהיה גונח. מה עשה? לקח עז וקשרה לברעי מטתו והיה יונק ממנה חלב רותח. בשעה שהיה גונח ובשביקשו חכמים להיפגם אצלו, אמרו, היאך אנו יכולין להיפגם? והלסמים עמו בבית! ובשעת מיתתו אמר: אין בידי עון אלא זה: שעברתי על דברי חברי. ובשמת, דקדקו חכמים על כל מעשיו ולא מצאו בידו אלא עון אותה העז בלבה.

אמר רבי שמעון שזורי: של בית אבא היו בעלי בתים בגליל. ולמה חרבו? שהיו דנין דיני ממונות באחד, ומגדלין בהמה דקה. וכך היה: חרש אחד היה לנו סמוך לעיר, והיתה תשעה בינינו ובינה, והיתה הצאן נכנסת ויוצאת והדרך עליה:

הלכה יא מתניתין – יוחנן כהן גדול העביר את הודיית המעשר. אף הוא בטל את המעוררין, ואת הנזקפין. ועד ימיו היה פטיש מפה בירושלים. ובנימיו אין אדם צריך לשאול על הדמיי:

גמרא רבי ירמיה רבי תיה בשם רבי שמעון בן לקיש

[דף מ"ד ע"ב]

מתניתא, משנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה.

הדא מסייע ליה לרבי יוחנן בחדא ופליגא עליה בחדא. דתנינן תמן (יבמות פ"ט הל"ה): 'ובת כהן לזוי – לא תאכל, לא בתרומה ולא במעשר'. ניהא בתרומה לא תאכל. במעשר? מה נפשך, כהנת היא – תאכל, לזיה היא – תאכל. רבי אילא בשם רבי יוחנן: כמאן דמר: אין נותנין מעשר לכהונה. תוי דו אמר: נותנין מעשר לכהונה.

מסייעא ליה – דו אמר בולן לשבח. דאמר רבי יוחנן: יוחנן כהן גדול שלח ובדק בכל ערי ישראל, ומצאן שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד. אבל מעשר ראשון ומעשר שני – מהן היו מפרישין, ומהן לא היו מפרישין. אמר: הואיל ומעשר ראשון בעון מיתה ומעשר שני בעון טבל. יהא אדם קורא שם לתרומה ולתרומת מעשר ונותנן לכהן. ומעשר שני מחללו על המעות. והשאר – מעשר עני, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. ויתודה.

אמר רבי אילא, בעם הוא לפני המקום, מי שהוא אומר "עשיתי" והוא לא עשה.

מעשה מי שהוא מפריש ויתודה, ומי שאינו מפריש לא יתודה! בחדא דתני: עד "השקיפה" (דברים כו) – היו אומרים קול נמוך. מיפן ואילך – היו אומרים קול גבוה.

את המעוררין. אותן שהיו אומרים (תהלים מד): עזרה למה תישן ה' וגו'. וכי יש שינה לפני המקום? וחלא כבר נאמר (תהלים קכא): הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל! מה תלמוד לומר (תהלים עח): ויפץ פישן ה'? אלא, כביכול, באלו יש לפניו שנה בשעה שישראל בצרה ואמות העולם ברוחה. וכן הוא אומר (איוב יז) ובחמרותם תלן עיני.

את הנזקפין – אותן שהיו מפין על גבי העגל בין קרניו . אמר להן יוחנן כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין את המזבח נבלות? ועמד ועשה להן טבעות. אמר רבי בא בשם רבי יוחנן: טבעות עשה להן – רחבות מלמטן וצרות מלמעלן.

עד ימיו היה פטיש מפה בירושלים – עד תחילת ימיו . ובנימיו אין צריך לשאול על הדמאי – שהעמיד זוגות . מילתיה דרבי יהושע בן לוי אמרה: מהן לגנאי ומהן לשבח . דאמר רבי יוסי בשם רבי תנחום רבי חיה בשם רבי יהושע בן לוי:

[דף מ"ה ע"א]

בראשונה, היה מעשר נעשה לשלשה חלקים. שליש למכרי כהונה ולויה , ושליש לאוצר , ושליש לעניים ולחברים שהיו בירושלים .

אמר רבי יוסי בי רבי בון: מאן דהוה סלק למידון בירושלים, עד תלת איגריין הוה יחייב מדיליה, מיפן ואילף משל אוצר . משבא אלעזר בן פתורה ויתודה בן פכורה היו נוטלין אותן בזרוע , ותייתה ספיקה בידו למחות, ולא מיחה, והעביר הודיית המעשר. וזו לגנאי .

את המעוררין – לשבח, ואת הנזקפין – לשבח. עד ימיו היה פטיש מפה בירושלים – עד תחילת ימיו. רבי חסידה שאל לרבי חזקיה: לא מסתברא! עד סוף ימיו! אמר ליה: אף אנא סבר בן.

דמאי – רבי יוסי בשם רבי אבהו רבי חזקיה בשם רבי יודה בן פזי: דמאי, דמי תקין ומי לא תקין :

הלכה יב מתניתין – משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית המשתאות, שנאמר (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין:

גמרא: אבא בר רב ירמיה אמר: (איכה ה) זקנים משער שבתו וגו'. אמר רב חסדא: בראשונה היתה אימת סנהדרין עליהן ולא היו אומרים דברי נבלה בשיר. אבל עכשיו שאין אימת סנהדרין עליהן, הן אומרים דברי נבלה בשיר. בראשונה, לא היו נפרעין אלא מאותו האיש בלבד. אבל עכשיו נפרעין מפנו וממשפחתו.

אמר רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חונה: בראשונה כל צרה שהיתה באה על הצבור – היו פוסקין שמחה בנגדה. ומשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות. משבטלו אילו ואילו (איכה ה) שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו. וכי מה היתה סנהדרין גדולה מועלת? אלא לפי שנאמר (ויקרא כ)

ואם העלים יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש שהוא בפתו מזרעו למלך לבלתי המית אותו –
בכל מיתה שירצו.

משלו משל, למה תדבר דומה? לאחד שקלקל בעיר, מסרו לבעל האגמון וחבשו. והיה קשה מבעל
האגמון. מסרו לבעל הזמורה וחבשו. והיה קשה מבעל הזמורה. מסרו לבעל הרצועה וחבשו. והיה
קשה מבעל הזמורה. מסרו לבעל הרצועה וסטרו. והיה קשה מבעל הרצועה. מסרו לשלטון והחזירו
לקמין. כך צרות האחרונות משכחות את הראשונות:

הלכה יג מתניתין – משמתו נביאים הראשונים – בטלו אורים ותמים. משחרב בית המקדש –
בטל השמיר ונפת צופים, ופסקו אנשי אמונה, שנאמר (תהלים יב) הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו
אמונים מבני אדם:

גמרא: משמתו נביאים הראשונים – פסקו אורים ותמים. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן

[דף מ"ה ע"ב]

זה שמואל ודוד. רבי בא בר פהנא בשם רב – זה גד ונתן. רבי ירמיה רבי שמואל בר יצחק בשם
רב – זה ירמיה וברוך. מילתיה דרבי יהושע בן לוי אמרה: זה ירמיה וברוך. דאמר רבי יהושע בן
לוי (דברי הימים ב כו) ויהי לדרש אלהים בימי זכריהו המבין בראת האלהים. מאן קם מבתריה? –
ירמיה וברוך.

משמתו נביאים האחרונים: חגי זכריה ומלאכי – פסקה מהן רוח הקדש. אף על פי כן משתמשין היו
בבת קול.

מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצא מבית קדש הקדשים ואמר: נהרג גיזים גוליקם ופטלו
גזירותיו. מעשה שיצאו נערים להלחם באנטוכיא, ושמע יוחנן כהן גדול, בת קול יוצא מבית קדש
הקדשים, ואמרת: נצחו טלייא דאגחו קרבא באנטוכיא. וכתבו אותה העת ונתנו בו זמן, וכינו
שבאותה שעה היתה.

מעשה שנכנסו זקנים אצל בת גדיא ביריחו, ויצתה בת קול ואמרה להן: יש ביניכם אדם אחד ראוי
לרוח הקדש, אלא שאין הדור כדאי, ונתנו עיניהן בהלל הזקן. וכשמת, היו אומרים עליו: הוי עניו חסיד
תלמידו של עזרא!

ושוב נכנסו זקנים לעליה ביבנה, ויצאת בת קול ואמרה להן: יש ביניכם אחד ראוי לרוח הקדש אלא שאין הדור כדאי. ונתנו עיניהם בשמואל הקטן. ולמה נקרא שמו קטן? לפי שהוא מקטין עצמו. ויש אומרים: לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי. ובשמות, היו אומרים עליו: הוי עניו! חסיד! תלמידו של הלל הזקן! ובשעת מיתתו אמר: שמעון וישמעאל לחרבא ושאר כל עמא לבזה. ועקין סגיאין יהויין. ובלשון ארמית אמרו, ולא ידעו מה אמר.

ועל רבי יהודה בן בבא התקינו, שיהיו אומרים: הוי עניו! חסיד! אלא שנטרפה השעה.

תני, אמר רבי יודה: מה טיבו של שמיר הזה? בריה היא מששת ימי בראשית, וכיון שהיו מראין אותו לאבנים, היו מתפתחות לפניו כלוחין של פינקס. ובו בנה שלמה בית העולמים. הדיא היא דכתיב (מלכים א ו): "והבית בהבנתו אבן שלמה מפע נבנה ומקבות והנרון כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנתו". רבי נחמיה אומר: מגוררות היו, הדיא היא דכתיב (מלכים א ז) כל אלה אבנים יקרת במדות גזית מגררות במגרה מבית ומחוץ. אמור מעתה: מבפנים – לא היה עושה להן כלום, אלא מתקן מבחוץ ומכנים לפנים. רבי אומר, נראין דברי רבי יודה – באבני בית המקדש. ודברי רבי נחמיה – באבני ביתו של שלמה.

ואין כל דבר יכול לעמוד בו, אפילו נתון על גבי האבן או לתוך טס של מתכת – מיד היה בוקע ויורד. מה היו עושין לו להעמידו? היו פורקין אותו מוכין של צמר ונותנין אותו לתוך טני של אבר, מלא סובין של שעורים. הדיא היא דכתיב (עמוס ה) המבליג שד על עז.

ונפת צופים – אמר רבי לעזר, דבש הפא בצפייה. אמר רבי יוסי בי רבי חנינה: סולת צפה על גבי נפה לושח בדבש וחמאה. אמר רבי יונתן, יפה סיפסוף שאכלנו בנערוטינו, מפנקרסין שאכלנו בזקנוטינו, דביומוי אישתני עלמא.

אמר רבי חייא בר בא: סאה ארבלית – היתה מוציאה סאה סולת, סאה קמה, סאה קיבר. סאה מורסן – סאה סובין. וכדון, אפילו חדא על חדא לא קיימא.

ופסקו אנשי אמנה – אמר רבי זעירא: אנשי אמנה – תורה. בחדא חד רבי, תנה קרי ליה לאחות בצור, ותוון צווחין בפרגמטיא, ותנה אמר: לית אנא מבטלה ענתי, אין חמי למיתי מייתי הוא.

[דף מ"ו ע"א]

הלכה י"ד מתניתין: רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע: מיום שחרב בית המקדש – אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. רבי יוסה אומר: אף ניטל שומן הפירות.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: הטהרה – נטלה את הריח. הפעשרות – נטלו את שומן הדגן. הזנות והכשפים – בטלו את הכל.

גמרא: כתיב (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. אומר רבי זעירא, ראשונה ראשונה מתקיימת. מי מבטל? רבי אבין בשם רבי אחא, ברבית כהנים מבטלת.

אמר רבן שמעון בן גמליאל, תדע לך שנתארו הטללים, בראשונה, עיר שטלליה מרובין – פירותיה מרובין. אבל עכשיו, עיר שטלליה מרובין – פירות מועטין. בראשונה, היתה הטל יורד על הקש ועל התבן – והן מלבינים. אבל עכשיו יורד על התבן והקש – והן משחירין.

תני, רבי שמעון בן אלעזר אומר: הטהרה – נטלה את הטעם ואת הריח. מעשרות – נטלו את שומן הדגן. וממי ניטל יותר? אומר רבי לוי בר חיתא: נישמעניה מן הדא "מהיותם בא אל ערמת עשרים, והיתה עשרה. בא אל תיקב לחשף חמשים פורה, והיתה עשרים". עשרים וחמשה אין כתיב באן, אלא "והיתה עשרים". והכמים אומרים, הזנות והכשפים – בילו את הכל.

הלכה ט"ו מתניתין: בפולמוס של אספסיונים – גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס – גזרו על עטרות בלות, ושלא ילמד אדם את בנו יגנית. בפולמוס האחרון – גזרו שלא תצא בלה באפריון בתוך העיר. ורבותינו התירו שתצא בלה באפריון בתוך העיר.

גמרא: נפלה עטרת ראשנו (איכה ה). אילו הן עטרות חתנים? זו זהורית המוזהבת. רבי בא בשם רב: של מלח ושל גפרית. רבי ירמיה בשם רב: של מלח ושל זית. רב נחמן בר יעקב אומר: אפילו דחילפי. רבי ירמיה שיבשב ולבש עטרה של זית. שמע שמואל ואמר: נייח ליה אילו איתרים רישיה ולא עבד בן! וזהות בן, בשנגה שיצא מלפני השליט.

אילו הן חופות חתנים? סדינים מצויירין, וסרוני זרב תלויין בהם. תני: אבל עושה הוא אפיפירות ותולה בהן כל מי שירצה. מתניתא ועל האירוס – רסיסה. אלו הן עטרות בלות? זו עיר של זרב.

רבי עקיבה עשה לאשתו עיר של זהב, וקניאת בה איתתיה דרבן גמליאל. אמר לה: מה תוית עבדת? תיך מה דתוות עבדה? דתוות מוזבנה קליעתא דשערה ויהבה ליה, והוא לעי באורייתא! שאלו רבי יהושע, מהו שילמד אדם את בנו יונית? אמר להן: ילמדנו בשעה שאינה לא יום ולא לילה! דכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה.

[דף מ"ו ע"ב]

מעשה אסור ללמד את בנו אומנות, בגין דכתיב והגית בו יומם ולילה! והתני רבי ישמעאל: ובחרת בחיים (דברים ל), זו אומנות! רבי בא בריה דרבי חייה בר בא בשם רבי יוחנן: מפני המסורות. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מותר לאדם ללמד את בתו יונית, מפני שהיא תכשיט לה. שמע שמעון בר בא ואמר: בגין דרבי אבהו בעי מילת ברתיה, הוא תלי לה ברבי יוחנן. ובוא עלי, אם לא שמעתיה מרבי יוחנן!

מי מתיר את הראשונות? אמר רבי יוסי בי רבי בון: מי שהוא מתיר את אלו – הוא מתיר את אילו. פהדא ריש גלותא, שלח שאל לרבי חסדאי, מהו תדין דכתיב (יחזקאל כא) "בה אמר ה' הסיר המצנפת והרים העטרה"? אמר ליה, הוסרה המצנפת, הורמה העטרה. שמע רבי יוחנן ואמר: הוא – חסד, ומילוי – חסד.

הלכה ט"ז מתניתין: משמת רבן יוחנן בן זבדי – בטל זיו החכמה. משמת רבן גמליאל תוקן – בטל כבוד תורה. ומתה טהרה ופרישות. משמת ישמעאל בן פאבי – בטל זיו הכהונה. משמת רבי – בטלה ענוה ויראת חטא. משמת רבי מאיר – בטלו מושלי מושלים. משמת רבי עקיבה – פסקו הדרשנין. משמת בן עזאי – פסקו השקדנים. משמת בן זומא – פסקו התלמידים. משמת רבי יהושע – פסקה טובה מן העולם. משמת רבי אלעזר בן עזריה – פסק העושר מן החכמים. משמת רבן גמליאל – בא גוביי ורבו צרות. משמת רבי חנינא בן דוסא ויוסי בן קיטנותא – פסקה תחסידות. ולמה נקרא שמו יוסי בן קיטנותא? שהיה תמציתן של חסידים!

רבי פינחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש – בושו חברים ובני חורין וחפו ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל. על מי לנו להשען? על אבינו שמשמים!

רבי אליעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש – שרו חבימאי למיהוי כספריא וספריא כחזנא וחזנא כעמא דארעא. ועמא דארעא – אזלה ודלדלה. ואין שואל ואין מבקש. על מי יש להשען? על אבינו שבשמים! בעקבות משיחא – חוצפא וסגא ויוקר ואמיר. תגפן תתן פרייה ותניין ביוקר.

[דף מ"ז ע"א]

וחמלקות העובדי פוכבים ומזלות – תהפוך למינות. ואין תוכחת! בית וועד – יהיה לזנות. והגליל – יחרב. והגבלן ישום. ואנשי הגבול – יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו. וחכמות סופרים – תסרח. ויראי חטא – ימאסו. והאמת – תהא נעדרת. נערים – פני זקנים ולבינו. זקנים – יעמדו מפני קטנים. (מיכה ז) בן – מנבל אב, בת – קמה באמה. בלה – בחמתה. איבי איש – אנשי ביתו. פני הדור – בפני הקלב. תבן – אינו מתבייש מאביו. ועל מי יש לנו להשען? על אבינו שבשמים!

גמרא: משמת רבי אליעזר – נגנו ספר החכמה. משמת רבי יהושע – פסקו עצות טובות ומחשבות טובות מישראל. משמת רבי עקיבה – פסקו מעיינות חכמה. משמת רבי אלעזר בן עזריה – פסק העושר מן החכמים. משמת רבי יוסי – פסקה חבינה. משמת בן עזאי – פסקו השקדנים. משמת בן זומא פסקו הדרשנים. משמת רבי יוסי חסידא ורבי יוסי קטונתא – פסקו אנשי חסידות. ולמה נקרא קטונתא? שהיה תמציתו של צדיקים ושל חסידים! משמת רבן שמעון בן גמליאל – בא גוביי ורבו חצרות. משמת רבי – הוכפלו חצרות.

רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי: רבן יוחנן בן זבאי מי דמיה, פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה, והתקינו כפא לחזקיה מלך יהודה! רבי ליעזר תלמידיה מי דמיה, פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה, והתקינו כפא לרבן יוחנן בן זבאי. ואית דאמרינן, מן דחמא רביה חמא.

חד מן אילין דבית פזי, הוון בעי מחתנתיה לנסיוסיה, ולא הוה מקבל. אמר: דלא יהוון בהתוון. מי דמיה, פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה והתקינו כפא ליהושפט מלך יהודה. אמרו, יבוא זה שרץ אחר הכבוד אחר זה שפרח מן הכבוד.

רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי: מעשה שנכנסו זקנים לעלייה בית גדיא ביריחו, ויצאת בת קול ואמרה להן: יש ביניכם שנים ראויין לרוח הקודש, והלל תזקן אחד מהן. ונתנו עיניהן בשמואל הקטן.

ושוב נכנסו זקנים לעליה ביבנה, ויצאה בת קול ואמרה להן: יש ביניכם שנים ראויין לרוח הקודש, ושמואל הקטן אחד מהן. ונתנו עניהן ברבי אליעזר בן הורקנוס. והיו שמוחין שהספימה דעתן לדעת המקום.

הדרן עלך פירק עגלה ערופה וכולא מסכת דסוטה

הדרן עלך מסכת סוטה, והדרן עלך מסכת סוטה, ודעתך עלן. לא נתנשי מנף מסכת סוטה, ולא תתנשי מנן, לא בעלמא הדיו ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמנותנו בעולם הזה, ויתהא עמנו לעולם הבא. חנינא בר פפא, רמי בר פפא, נחמן בר פפא, אחאי בר פפא, אבא מרי בר פפא, רפרם בר פפא, רכיש בר פפא, סורחב בר פפא, אדא בר פפא, דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפנינו ובפסיעות עמך בית ישראל, ונהיה בלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל בלנו יודעי שמך ולומדי תורתך:

מאיבי תחפמני מצותך, כי לעולם היא לי: יהי לפי תמים בחקיה, למען לא אבוש: לעולם לא אשפח פקודיה, כי גם חיייתי: ברוך אתה יי, למדי חקיה: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משפיעים והם משפיעים, אנו משפיעים לדברי תורה והם משפיעים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בה.

יהי רצון מלפניך יי אלהי, פשם שעזרתני לסיים מסכת סוטה, בן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, יעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש התורה מפני ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ונתקיים בי בהתהלך תנחה אתה, בשכבך תשמר עליך, והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיה, ויוסיפו לה שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו יתן, יי יברך את עמו בשלום:

מסכת כלים מציעא פרק שביעי

א. מלא תרוד רקב שאמרו, ישנו מקשרי אצבעותיו ולמעלה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מלא חפניו. גוש מבית הפרס, וגוש מארץ העמים – שעורן כפיקה גדולה של סקאין, שהוא כחותם המרצופין, וישנו בצד העליון של מגופת החבית. הלחמיות, רבי טרפון אומר: עפר בית הפרס כדי לחפות בו עצם כשעורה. האגרוף שאמרו, רבי טרפון פושט ראשי אצבעותיו ומראה. רבי שמעון קופץ ראשי אצבעותיו ומראה. רבי יהודה מניח אצבעו על גודלו. כופל חוזר ומודד. רבי יוסי אומר: ישנו כראש כרים¹ גדולים של צפורי. אחרים אמרו משמו: טפח ושליש טפח. וכך היו משערין עד שלא בא בן בטיח. מדות יין ושמן – שעורן כפיקה גדולה שלהן. ואי זו היא פיקה גדולה שלהן? הנכנס דרך פיהם. במה דברים אמורים? מלמטה, אבל מן הצד – הרי אלו טמאים, מפני שהן מקבלים מן הנקב ולמטה. תחלתן אין מקבלים טמאה עד שינפח ויגוס. ואם נגממו – שעורן במה שהן. רבי שמעון אומר: נודות – שעורן במשקין.

ב. העושה כלים מן הגדל בים – טהורים. חבר להן מן הגדל בארץ כדרך חבורן לטמאה, אפלו מעור המצה, מן הנזיר. דבר שכליו מקבל טמאה, ודבר שאין כליו מקבל טמאה, כגון כלי אבנים, וכלי גללים, וכלי אדמה – טהור. רבי יהודה אומר: כלי ים ראויין לטמאה אלא שטהורם התורה, לכשתמצא להם עלה – הן טמאים. העושה כלים מעצמות העופות – טהורין. חבר להן מן הגדל בארץ, אפלו חוט ואפלו משיחה, דבר המקבל טמאה – טמא, חוץ מכנף העז וביצת נעמית המצפה. אמר רבי יוחנן בן נורי: מפני מה

שנה כנף העז מכל הכנפים להחמיר? אלא שכל הכנפים המקבלות – טמאות. ושאין מקבלות – טהורות. ביצת תרנגולת המצפה – טמא, חוץ מכנף העז וביצת נעמית המצפה, לפי שאינו דבר המעמיד². רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: אף ביצת תרנגולת מצפה מקבלת כל שהוא – טמאה, ולא הזכירו כנף העז וביצת הנעמית אלא בהוה.

ג. העושה כלים מדבר שהוא של מעמיד – טמא. מדבר שאינו של מעמיד – טהור. הלפת, ואתרוג, ודלעת יבשה שחקקום תינוקות למוד בהן את העפר, או שהתקינן לכף מאזנים – טהורין. הרימון, והאלון, והאגוז שחקקום תינוקות למוד בהן את העפר, או שהתקינן לכף מאזנים – טמאות. כף של לפת שיש בו בית קבול של אבר, כדרכו מלמטה – טמא. שלא כדרכו מלמעלה – טהור. מכתש של פחמי שיש בו בית קבלת אבר – טהור. כדרכו מלמעלה – טמא. שפופרת שחתכה, ונתן בה המזוזה, ואחר כך נתנה בכתל, אפלו שלא כדרך קבלתה – טמאה. נתנה בכתל ואחר כך נתן בה את המזוזה, כדרך קבלתה – טמאה. שלא כדרך קבלתה – טהורה. קבצה אפלו כדרך קבלתה – טהורה.

ד. קנה מאזנים והמחוק שיש בהן בית קבול מתכות, והאסל שיש בו בית קבול מעות, וקנה עני שיש בו בית קבול מים, ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות כלו – אינו טמא אלא המשמש את הצורך. ועל כלן אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר. אם אומר עכשו – מלמד אני את הרמאין לרמות, אם לא אומר עכשו – אני מוניע את התלמיד,

² בנסח הספרים: "לפי שאינה אלא במעמד".

לפי גירסת הגר"א בבאור (ובהנחות שתק).

פרוש, ותכף נשבר ולא חשיב כלי.

¹ כבשים.

נמדדין עמה. הדפין של קטילקי⁴ - הרי אלו טהורין. הגשושין של קטילקי⁵, אף על פי שמפקדין ומנחין בארבע זוויות הבית⁶ - טמאין. ארבע רגלים שבארבע זוויותיה, ושאר הרגלים שלה - טהורות. חמור שתחת המלבן, והספסלים שתחת הרגלים - טהורים. כפותים שתחת הרגלים⁷, אף על פי שחקוקים ומקבלין - טהורים. ואין בהן משום קבול. מלבן של מטה ושל עריסה, נקליטי המטה, ולוחין של סקבים, וכרעים של שלחן, ויד של ספין, בזמן שהן קבועין - חבור לטמאה ולהזאה. נטלין ונתנין - אינן חבור, לא לטמאה ולא להזאה. מלבן של עריסה שהוא מלבש בפיקות, ויש לו רגלים - טמא. מסרג בחבלין ואין לו רגלים; רבי מאיר ורבי יהודה מטמאין, רבי יוסי ורבי שמעון מטהרין, שאינו עושה מלאכה בגופו.

ב. בראשונה היו אומרים: מטה שגדד בה שתי לשונות לוכסן או שתי כרעים אלכסון, או שגדד בה טפח על טפח אלכסון - טהורה. חזרו אומרים: גודד מלמטה ועולה, עד שימצאנה פחות מטפח. מטה שעשה שתי לשונות שלה

ומטהר את הטמאות. דבר אחר, שלא יהו הרמאין אומרים: 'אין חכמים בקיאים במעשיהן'. מפני מה תחתית של צורפי זהבים טמאה? מפני שמכניס לתוכה גרוטאות. ושל נפחין - הרי זו טהורה. ואם התקינה להיות מכניס לתוכה גרוטאות - הכל מודין שהיא טמאה. משחזת שיש בה בית קבול שמן, ופנקס שיש בה בית קבול שעווה - כלן, אין טמא אלא המשמש את הצרף. מחצלת, מאימתי מקבלת טמאה? משיחסום ויקנב. רבי יהודה אומר: משיקשר ראשי המעדנין שלה. היו דבולולין יוצאין הימנה, כל שלצרף המעדנין - טמאה. כל שלא לצרף המעדנין - טהורה. שפופרת הקנה, מאימתי מקבלת טמאה? משיחסום ויקנב. רבי יהודה אומר: משיוציא את הפכי שבתוכה. הקרן, מאימתי מקבלת טמאה? משתגמר מלאכתה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: משיוציא את הזכר מתוכה. הקרויה³, מאימתי מקבלת טמאה? משתגמר מלאכתה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: משיוציא את המעים מתוכה. וכלן שמצאן חתוכין ומנקבין - טמאין. מצא גולמיהן - טהורין, בידוע שאינן כלים.

מסכת כלים מציעא פרק שמיני

א. שדה שהמגורות שלה מבפנים - נמדדות עמה. ומבחוץ - אין נמדדות עמה. אבל מודד את החלל. ורבי יהודה אומר: מודד מקומה מבפנים. רבי שמעון אומר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עבי הרגלים, ועל עבי הלזבזין שהן נמדדין עמה, על מה נחלקו? על הבינים, שבית שמאי אומרים: אין נמדדין. ובית הלל אומרים: נמדדין. מוכני - שומט ומודד. מעקה שבמגדל, והקופות, בזמן שהן קבועין - נמדדין עמה. ושאינן קבועין - אין

⁴ היתדות התחתונות במטה, הבולטות כלפי מעלה מהמטה, ולפיכך הן טהורות, שאינן נצרכות למטה.

⁵ דף מנח על הלשונות, בין לשון ללשון, ומהם היתדות הנ"ל יוצאות, והם חשובים כלי.

⁶ הינו שהן מפרדות מהמטה, ורק מנחות בצדדי הבית.

⁷ שהרגלים של המטה עומדות עליהם.

³ דלעת יבשה שמרוקנים אותה ומשתמשים בה כעין דלי ריק.

שנחלקה לשמונה טמאה, מפני שהוא מחזירה. קבעה במסמר - טהורה.

מסכת כלים מציעא פרק תשיעי

א. כליבה של חיטין - טמאה טמא מת. פירש הימנה אבר אחד - טמאה. ושני אברים - טהורה. עריסה של בנות - הרי זו טמאה טמא מת. היתה משמשת ישיבה ושכיבה - הרי זו טמאה מדרס. שכורם עליה את הכלים - הרי זו טמאה טמא מת. היתה משמשת ישיבה ושכיבה - הרי זו טמאה מדרס. מטה שנפחתו מעין שלה ואין חבלים מחברין לה, ונשתיר בה כדי ישיבה ושכיבה - הרי זו טמאה מדרס. היו דבולולין יוצאין ממנה - הרי אלו טמאין, מפני שהוא מחזירן. החבל היוצא מן המטה עד חמשה טפחים - טהור. מחמשה ועד עשרה - טמא. מעשרה ולמעלה - טהור. עשרה - כלמטה הימנו. חמשה - כלמעלה הימנו. הזה על החבל, בתוך עשרה טפחים - טהורה, וכשהוא מטביל את המטה - צריך להטביל את החבל. מעשרה טפחים ולמעלה - טמאה. וכשהוא מטביל את המטה אין צריך להטביל את החבל. פירע שהיא טמאה מדרס וחברה למטה - כלה טמאה. וכן במזון וכן בשן של מעדר.

ב. החבל שהוא מסרג את המטה, אפלו מאה אמה - כלן חבור אחד. קשר בו חבל אחר, מן הקשר ולפנים - חבור, מן הקשר ולחוץ - אין חבור. הכניסו לתוך שלשה בתים, אפלו מאה אמה - כלן חבור אחד. קשר בו חבל אחר, מן הקשר ולפנים - חבור. מן הקשר ולחוץ - אינו חבור. אמר רבי אליעזר בן יעקב: במה דברים אמורים? דרך עליה, אבל דרך ירידה, אפלו קשור בקשור - כלן חבור אחד. החוט שהשחילו למחט, אפלו קשור משני צדדין - הרי זה אינו חבור. הכניסו לבגד - החוט חבור לבגד, ואין המחט חבור לחוט. המשיחות והרצועות שבמטפחות

מרוחין⁸ מרוח אחת - טמאה. עשה ארבעתן מרוחין, או שנטלו שנים אלכסון - טהורה. נטלה קצרה ושתי כרעים - טמאה. מפני שהיא כשירי המטה לישן עליה. ואם מתחלה עשאה כך - טהורה, מפני שהוא כארונות. נטלה ארכה ושתי כרעים; רבי נחמיה מטמא, מפני שנותנה בצד המטה, או בצד האבוס וישן עליה; וחכמים מטהרין. מטה שפרש ממנה אבר אחד ונתנו בזויות, אחד, והחליפו, וכן בשני, וכן בשלישי, וכן ברביעי, וכן בחמישי, וכן בששי, וכן בשביעי - עדין טמאה מדרס. ואם החליף את השמיני - טהורה מן המדרס, אבל טמאה מגע מדרס. חזר לאחרון ונתנו בזויות והחליפו, וכן בשני, וכן בשלישי, וכן ברביעי, וכן בחמישי, וכן בששי, וכן בשביעי - עדין טמאה מגע מדרס. ואם החליף את השמיני - טהורה. במה דברים אמורים? בזמן שהתחיל מן האחרון, אבל אם התחיל מן הראשון, אף על פי שלא החליף את השמיני - טהורה.

ג. מטה מטמאת חבילה ומטהרת חבילה; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: מטמאת אברין ומטהרת אברין. כיצד? פירע שפרש עם הארכה ועם הקצרה; רבי אליעזר אומר: חבור, ואם הטבילה אינה חוצצת. וחכמים אומרים: אינה חבור, ואם הטבילה - הרי זו חוצצת; דברי רבי שמעון. רבי אומר: רבי אליעזר אומר: אין מטה מטהרת אלא כשהיא שלמה. וחכמים אומרים: מטמאת ומטהרת אברים. מטה

⁸ לפי גירסת הר"ש. ובגמ' ספרי: מלוחין.

והינו שעשה חבלי המטה המסרגים מרוחים זה מזה יותר מהצורה, כיון שלא עשה אלא שני לשונות, עדין ראוי לתשמיש, אבל בארבע - נטהרו מטמאתם.

הספרים, ושבמטפחות התינוקות, תפורות - חבור. קשורות - אינן חבור. רבי שמעון בן גמליאל אומר: שבמטפחת הסורג אפלו קשורות הן חבור, מפני שרוצה בקיומו. המשיחות והרצועות שבשק והקפה, תפורות - חבור. קשורות - אינן חבור. ושבאזני כלי חרס, אפלו תפורות - אינן חבור, שאין חבור לכלי חרס. שירים שבכרעי מטה, אוצין⁹ - חבור. רפין - אינן חבור, ושבאזני הזב, אפלו אוצין - אינן חבור.

ג. זה חמר מדרס מבזב: מזרן שהוא מכרך בו את המטה, והכניסו לבית שהמת בתוכו, אף על פי שאין באהל אלא כל שהוא - המטה טמאה, ככלים הנוגעים במת. דרס עליו הזב, בתוך עשרה טפחים - הוא טמא ומטה טמאה, חוץ לעשרה - הוא טהור, ומטה טהורה. מזרן שהוא מכרך בו את המטה, ונגע בהן המת - טמאין טמאת שבעה. פרשו - טמאין טמאת שבעה. נגע בהן השרץ - טמאין טמאת ערב. פרשו - טמאין טמאת ערב. נגעו בהן משקין - פוסלין את התרומה. פרשו פוסלין את התרומה. זה הפלל: כל טמאה שלא שוה מטה למזרן, כגון המת והשק והמשקין - כלם חבור אחד, אפלו עד מאה אמה. וכל טמאה שלא שוה מטה למזרן, כגון טמאת הזב והזבה, עד עשרה טפחים - חבור לטמאה, יתר על כן - אינו חבור. רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר משום רבי שמעון בן גמליאל: עד שבעה טפחים.

מסכת כלים מציעא פרק עשירי

א. תבה שהיא מלאה כלים, וקבע לה כסוי¹⁰ - טמאה. היתה ריקנית וקבע לה

⁹ הדוקים.

¹⁰ שקבע הכסוי לכלי במסמרים, אפלו הכי טמאה, דכיון דיש כלים בתוכה סופו לפתח.

כסוי - טהורה. למה זה דומה? לחבית ריקנית שהיא מלאה רוח, ועשה לה מגופה, שהיא טהורה. תבה שהיא טמאה טמאת מת וקבע לה מדרס - טהורה מפלל טמאה ומקבלת טמאה מכאן ולהבא. תבה שחציה פתוח וחציה נעול - טמאה מדרס וטמאה טמאת מת. נפחתה מלמעלה - טמאה, מפני שהיא מקבלת מלמטה. נפחתה מלמטה; רבי מאיר מטמא מדרס, וחכמים מטהרין, מפני שבטל העקר - בטל הטפלה. חמת שנפחתה - הרי זה טמאה, שבתחלה משמשת ישיבה ושכיבה עם מלאכתה, ועכשיו משמשת ישיבה ושכיבה; דברי רבי מאיר, וחכמים מטהרין, מפני שבטל העקר - בטל הטפלה. מודים חכמים לרבי מאיר בכר וכסת של עור שנקרעו, שאף על פי שאינן מקבלין את מה שבתוכן שהן טמאין, ואין צריך לומר בכרים של אריג ושל שק שהם טמאין משום אריג. רבי יוסי אומר: תבת הבלינין שהיא גבוהה עשרה טפחים, ויש לה לזבז - טמאה, שמתחלה לכך נעשית - להיות עולה ויושב בראשה.

ב. תבה שנותנין עליה שמן במרחץ, טמא טמא מת ואין טמא מדרס. הביא נסר וקבעו מלזבז ללזבז להיות יושב עליה - טמאה מדרס, ואינו טמא אלא המשמש את הצרף. ארבעה לוחין שבארבע זוויתיה, אם היו רחבות טפח - טמאות. טבלא העליונה שמרצים עליה את המעות, אף על פי שיש לה לזבז - טהורה. הביא טבלא אחרת וקבע לה לזבז להיות יושב עליה - טמאה מדרס. ואינו טמא אלא המשמש את הצרף. סריד של חיטין¹¹, יש לו גפים - טמא אין לו גפים - טהור. הביא נסר וקבע מלזבז ללזבז להיות יושב עליו - טמא מדרס. ואינו טמא אלא המשמש את

¹¹ כלי שיש לחיטים שמניחים עליו כלי תשמיש.

הצרך. שלחנות שבכרכין שאוכל עליו, הביא נסר וקבע מלזבז ללזבז להיות יושב עליו, אף על פי שקבען במסמר - טהורין. הביא כסא וקבע לו מלזבז ללזבז להיות יושב עליו - טמא, ואין טמא אלא המשמש את הצרך. הפוסות שבבמה - הרי אלו טהורין, שלא נעשו אלא לשמש עם הקרקע, והבדדן - טהור, שאינו אלא ישיבת של צער.

מסכת פלים מציעא פרק אחד עשר

א. ערבה שהיא פחותה משני לוגין - הרי היא כקערה, ושעורה בזיתים, ומשני לוגין עד תשעה קבין - אפלו זבין וזבות נדות ויולדות, יושבות ושוכבות בתוכה - טהורה ממדרס, וטמאה טמא מת. נסדקה ואינה מעמדת את הרגלים, אלא המים כדי להדיח בה אחת מרגליו - מקבלת טמאת מדרס; דברי רבי יוסי בן רבי יהודה. רבי אומר: כשיחשב עליה. רבי יוסי אומר: נטמאת ונטהרת אפלו עשרה פעמים ביום, כיצד? הניחה בגשמים ונתפחה - טהורה. בקדים ונסדקה - טמאה, מטהרת ומטמאת אפלו עשרה פעמים ביום. נפחתה במוציא זיתים - טהורה מכלל הטמאה. חשב עליה - רבי מטמא וחכמים מטהרים, ואומרים: עד שיעשה בה מעשהו. יתר על כן, שנסדקה, אפלו זבין וזבות נדות ויולדות יושבות ושוכבות בה - טהורה. נפחתה במוציא רמונים - טהורה מכלל הטמאה. חשב עליה - רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין, עד שיקצע. אמר רבי יוסי: מעשה שהביאו מכפר עריס לפני רבי שמעון בן גמליאל, יותר מששים ערבות, והיה משערן, גדולה לסאה סאה, וקטנה לשני לגין. וקרובים דברים של סאה סאה, מחזקת תשעה קבין.

ב. ערבת הפיסונות¹² שמשני לוג ועד תשעה קבין - בית שמאי אומרים: מדרס. ובית הלל אומרים: טמא מת. והחבית¹³ - בית שמאי אומרים: מלאה ועומדת. ובית הלל אומרים: מלאה ועומדת וצורה. רבי יהודה אומר: חלוף הדברים. יד הקרדס - חבור לטמאה, בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה. ואם לא קבעו כל צרכו - הרי זה אינו חבור. מקל שקבעו בקרדס לבקע בו לשעה, בשעת מלאכה - חבור. שלא בשעת מלאכה - אינו חבור. מסמר שנתנו בדיוסטר¹⁴ להיות מסיך עליו - חבור לטמאה, בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה. מקל שקבעו בדיוסטר, בשעת מלאכה - חבור. שלא בשעת מלאכה - אינו חבור. קבעו בכלונס - אינו חבור לו. כסא שקבעו בכלונס - טמא, ואינו חבור לו. עשה בו כסא - אין טמא אלא הצרך. וכמה הוא הצרך? מקום ישיבה טפח. כסא שנתנו בבנין, ובנה עליו כדרף ישיבתו - טמא. שלא כדרף ישיבתו - טהור. קבעו, אפלו שלא כדרף ישיבתו - טהור. נתנו למעלה, אפלו שלא כדרף ישיבתו - טמא. קבעו כדרף ישיבתו - טהור. נתנו למעלה, אפלו כדרף ישיבתו -

¹² פרוש, מה שמוזכרין בהן טיט ואבנים מבנין

(באור הגר"א).

¹³ הגר"א גורס כאן - 'החמת'.

¹⁴ פרוש, שיש אצל האמן העושה משיחות מקל

שיש לו שני ראשין, דחינו אחד לצפון ואחד

למזרח והוא מכריז עליו את החוט. וקתני

במתניתין דאינו חבור, וכשיטמא מקל אחד לא

נטמא חברו. וקאמר הקא, דאם קבעו הדיוסטר

במסמר... (באור הגר"א).

טמא. קבעו, כדרך שיכתו - טמא. שלא כדרך שיכתו - טהור.

ג. ארוכה של מטה שעשה לקורות - היא טמאה ומטה טמאה. קבעו - היא טהורה ומטה טמאה. שתי ארכות של מטה שעשאן לקורה - הן טמאות ומטה טמאה. קבעו - הן טהורות ומטה טהורה. מפץ שעשאו לקורה, אף על פי שמשמש בו - טהור. היה טמא ועשאו לקורות - טמא, עד שיקבענו במסמר. במה דברים אמורים? מלמטה, אבל מלמעלה, קבעו ולא נתן עליו מעזיבה, נתן עליו מעזיבה ולא קבעו - טמא. קבעו ונתן עליו מעזיבה - טהור. מאימתי טהרתו? בית שמאי אומרים? משיחבל. ובית הלל אומרים: משיחבר - דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בית שמאי אומרים, משיחבל ויחבר. ובית הלל אומרים: משיחבר.

ד. סדין שהוא טמא טמא-מת, ועשאו וילון - הרי הוא טמא טמא-מדרס. הרי הוא כטמא-מת, ואין מקבל טמאת מדרס; דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אומר: הן הן דברי בית שמאי, אבל בית הלל אומרים: טהור מכלל טמאה, ומקבל טמאה מכאן ולהבא. ומאימתי טהור? משבלה, ואין משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתיר בו רבו, מלמעלה - טמא. רבו מלמטה - טהור. ואם היה גדול וקצע לפתח קטן - מקבל טמאה מכאן ולהבא. סדין שהוא טמא טמא-מת, ועשאו קלע לספינה - הרי הוא כטמא-מת, ואין מקבל טמאת מדרס; דברי רבי יוסי ברבי יהודה. ורבי שמעון בן גמליאל אומר: טהור מכלל טמאה ומקבל טמאה מכאן ולהבא. ומאימתי טהרתו? משבלה, ואינו משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתיר רבו, מלמעלה - טמא. רבו מלמטה - טהור. ואם היה גדול וקצו, ועשאו קלע לספינה קטנה - מקבל טמאה מכאן ולהבא.

ה. הסדינין והסגוסין שנתנן בארץ, להיות מהלך עליהן, אף על פי שקבעו במסמר - טמא. עשאן לחפות בהן זיזין וכתלים, עמודים וחלונות - מטמאין טמאת אהליו. ואם היתה מחצלת אהל - הרי זו טהורה. אין לה היוצא מן העץ מטמא טמאת אהליו אלא פשתן בלבד. מחצלת שעשאה לאהליו, וחשב עליה לשכיבה - טמאה. עשאה לשכיבה, וחשב עליה לאהליו, עד שלא קשר ראשי המעדנין שלה - טמאה. משקשר ראשי מעדנין - טהורה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מטמאת ומטהרת אפלו עשר פעמים ביום. כיצד? התיירה - טמאה. וקשרה - טהורה. מטמאת ומטהרת אפלו עשר פעמים ביום. נחלקה לרחבה - טהורה. לארבה, ונשתירו בה שלשה מעדנין שהן ששה טפחים בין מעדן למעדן, טפח מכאן וטפח מכאן - טמאה. פחות מכאן - טהורה. ואם מתחלה עשאה לכך, אפלו פחות מכאן - טמאה. רבי נתן אומר: שירי מחצלת - שבעה טפחים ושירי המפץ - ששה טפחים.

מסכת פלים בתרא פרק ראשון

א. הנוגע בעמודין שבצדדין, מכאן ומכאן, ובמכבש שעל גבי הקנים, אף על פי שחקוק ומקבל - טהור. ואינו טמא אלא הנוגע בפרזל לבד. נדה שמשכה את החבל, ודרסה¹⁵ על הקנה העולה ויורד - הבגד טמא. מעשה באשה אחת שהיתה אורגת בגד בטרה, ובאת לפני רבי ישמעאל, והיה בודקה. אמרה לו: רבי! יודעת אני שלא נטמא הבגד, אלא שלא היה בלבי לשומרו. מתוך בדיקות שהיה בודקה רבי ישמעאל, אמרה לו: רבי! יודעת אני שנקנסה נדה ומשכה עמי בחבל. אמר רבי ישמעאל: כמה גדולים דברי חכמים! שהיו אומרים: לא נתפון לשומרו - טמא. שוב מעשה, באשה אחת

¹⁵ הגר"א גורם כאן: "ונשענת".

שְׁהִיְתָה אֹרֶגֶת מִפֶּה בְּטֹהֶרָה, וּבִאֲתָה לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, וְהָיָה בּוֹדֵקָה. אָמְרָה לוֹ: רַבִּי! יוֹדַעַת אֲנִי שֶׁלֹּא נִטְמְאָת הַמִּפֶּה, אֲלֹא שֶׁלֹּא הָיָה בְּלָבִי לְשׁוּמְרָה. מִתּוֹךְ בְּדִיקוֹת שְׁהִיְתָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בּוֹדֵקָה, אָמְרָה לוֹ: רַבִּי! יוֹדַעַת אֲנִי שֶׁנִּפְסְקָה נִימָה וּקְשָׁרְתִּיהָ בְּפִי. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: כִּמָּה גְדוּלִים דְּבָרֵי חֲכָמִים! שְׁהִיו אֹמְרִים: אִם לֹא נִתְכַּוֵּן לְשׁוּמְרוֹ - טָמֵא.

ב. חֲלָדָה שֶׁגִּירָה אֶת הָעִירָה שֶׁהוּא עֲתִיד לְהַחְזִירָה, וְהַכְּנִיסָתוֹ לְבֵית שְׁהֵמֶת בְּתוֹכוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאִין בִּאֲהֵל אֲלֹא כָּל שֶׁהוּא - הַבְּגָד טָמֵא טָמֵא-מֵת. דָּרַס עָלֶיהָ הַזֵּב בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טָפְחִים - הַבְּגָד טָמֵא מִדֶּרֶס. שְׁתִּי, כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא עֲתִיד לֶאֱרֹג - חֲבוּר לֶאֱרִיג. גָּמַר מִלֶּאֱרֹג - אֵינּוּ טָמֵא אֲלֹא עַד מְקוֹם שֶׁהוּא עֲתִיד לִפְצֹעַ. הַנוֹגֵעַ בִּפְסִיקוֹת שֶׁל שְׁתִּי עַד שֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת, וְשֶׁל עָרֵב - הָרִי זֶה אֵינּוּ חֲבוּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: הַנוֹגֵעַ בִּפְסִיקוֹת שֶׁל שְׁתִּי, עַד שֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת - חֲבוּר מִפְּנֵי שֶׁהַכּוֹבֵס אֲמֵן מִחֲלִידוֹ לְתוֹכוֹ. הַנוֹגֵעַ בְּצֶמֶר שֶׁעַל גְּבִי הָאֵימָה וּבִאֲשׁוּיָה - טָהוֹר. וּבִכּוּשׁ וּבִפִּיקָה - טָמֵא. הַנוֹגֵעַ בְּשַׁחַר שֶׁעַל גְּבִי הַלֶּכֶן, וּבִלְבָּן שֶׁעַל גְּבִי שַׁחַר - טָהוֹר. אֲבָל אִם הָיָה כָּלוּ שַׁחַר מִצַּד אֶחָד, וְהָעֵבִירוּ עַל גְּבִי לֶכֶן, אוֹ כָּלוּ לֶכֶן מִצַּד אֶחָד, וְהָעֵבִירוּ עַל גְּבִי שַׁחַר - טָמֵא. הַחֶרֶב שֶׁפָּרְשָׁה עִם יְתֻדוֹת הַמַּחְרָשָׁה - הָרִי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְנַקֵּר בָּהּ. חֲלִיּוֹת שֶׁל בָּאָר, הָעֵין שֶׁבִּמְעַצֵּד, וְהָעֵין שֶׁבִּמְחַרְשָׁה, וְהַמְסוּהָ שֶׁבִּמְעַדֵּר, בְּזֶמֶן שֶׁהֵן קְבוּעִין - חֲבוּר לְטָמְאָה וּלְהִזָּאָה. בְּזֶמֶן שֶׁהֵן בִּפְנֵי עֶצְמָן - טָהוֹרִין. הַמְּשִׁיחוֹת וְהַרְצוּעוֹת שֶׁבִּמְעַדֵּר: תְּפוּרוֹת - חֲבוּר. וּקְשׁוּרוֹת - אֵין חֲבוּר. מִכְּבֵּשׁ שֶׁל נֶגֶר, בְּזֶמֶן שֶׁהוּא קְבוּעַ - חֲבוּר לְטָמְאָה וּלְהִזָּאָה. נָטַל - אֵין חֲבוּר, לֹא לְטָמְאָה וְלֹא לְהִזָּאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף הַנוֹגֵעַ בְּמַלְבֵּן שֶׁל מִסֵּר הַגְּדוּל מִכָּאן וּמִכָּאן - טָהוֹר, וְאֵינּוּ טָמֵא אֲלֹא מְקוֹם אֲחִיזַת יָד, מִכָּאן וּמִכָּאן, כִּלְפֵי הַבְּרִזָּל.

ג. הַשְּׁלַחֵן, וְהַטְּבִלָּא, וְהַדְּלָפְקִי; שֶׁנִּפְחָתוּ, וְנִשְׁתִּיר בֵּהֶן טָפַח - טָמְאִים. שְׁלַחֵן שֶׁחֲבָרוּ, הַתַּחְתּוֹן - טָהוֹר. וְהָעֲלִיּוֹן - טָמֵא. נִתְפָּרֵק - מִקְּבֵל טָמְאָה מִכָּאן וּלְהִבָּא. טְבִילָא שֶׁחֲבָרָה, הָעֲלִיּוֹנָה - טָמְאָה. וְהַתַּחְתּוֹנָה - טָהוֹרָה. נִתְפָּרֵקָה - מִקְּבֵלֶת טָמְאָה מִכָּאן וּלְהִבָּא. טְבִילָא שֶׁמִּלֵּאָה עֲצִים, וְתַקְעָה - טָהוֹרָה. חֲפֵה בְּנִסְרִים - טָמְאָה. שְׁלַחֵן שֶׁחֲפָהוּ בְּשִׁישׁ לְהִיּוֹת אוֹכֵל עָלָיו, אִף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה לוֹ עֵץ רָחֵב לְהִיּוֹת מִקְּבֵל בּוֹ אֶת הַשִּׁישׁ - טָהוֹר, שֶׁלֹּא עָשָׂא אֲלֹא לְחִזּוּק, לְהִיּוֹת מִקְּבֵל בּוֹ אֶת הַשִּׁישׁ. הַסִּפְסָלִין שֶׁבִּפְּוִנְדָקָאוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁנִּקְוִבִין וּמִכְּנִיסִין בָּהֶם אֶת הָרִגְלִים - טָהוֹרִים. קִבַּע בְּמִסְמָר - טָמְאִין. הַסִּפְסָלִין שֶׁל מִלְמָדֵי תִּינוּקוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁנִּקְוִבִין וּמִכְּנִיסִין בָּהֶן אֶת הָרִגְלִים - טָהוֹרִין. קִבַּעַן בְּמִסְמָר - טָמְאִין. סִפְסָל שֶׁנִּתְפָּרֵק - טָהוֹר. סָרְגוּ בְּמִשִּׁיחוֹת אוֹ בְּחִבְלִים - טָמֵא. טָרְקִישׁ שֶׁעָשָׂה לוֹ עֵץ כְּמִין שֶׁרְתוּעַ לְהִיּוֹת אוֹכֵל עָלָיו - טָהוֹר. עָשָׂה לוֹ עֵץ רָחֵב לְצִרְכּוֹ - טָמֵא. כִּסָּא שֶׁקִּבְעוּ בְּעֶרְבָה, כְּדֶרֶךְ יִשְׁיבָתוֹ - טָמֵא, שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ יִשְׁיבָתוֹ - טָהוֹר. הָעֲשׂוֹי בָּהּ, בֵּית שְׁמַאי מְטַמְּאִין, וּבֵית הֵלֵל מְטַהֲרִין; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נִחְלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל הָעֲשׂוֹי בָּהּ שֶׁהוּא טָהוֹר. וְשְׁמַאי הָיָה מְטַמֵּא. עַל מֶה נִחְלָקוּ? עַל שֶׁהֵבִיא מִמְּקוֹם אֲחֵר וּקִבְעוּ בָּהּ, שְׁבִית שְׁמַאי מְטַמְּאִין, וּבֵית הֵלֵל מְטַהֲרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: רֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי שְׁמַאי, שְׁאוּמֵר: אֶפְלוּ מַלְבֵּן אֶפְלוּ מִבֵּית הָאֵמֶן - טָמֵא.

ד. יִשְׁבֵּית הַקְּרוֹן, הַתִּירָה - טָהוֹרָה. קֶשֶׁרָה - טָמְאָה. וְשִׁבְאַחוּרֵי הַקְּרוֹן, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - טָהוֹרָה, שְׁאִינָה אֲלֹא יִשְׁבֵּית הַצֶּעֶר. יִשְׁבֵּית הַסִּפְתָּה, הַתִּירָה - טָהוֹרָה. קֶשֶׁרָה - טָמְאָה, מְטַמְּאָת וּמְטַהֶרֶת אֶפְלוּ עֶשֶׂר פְּעֻמִּים בַּיּוֹם. עוֹר הָאֶסְלָא וְחִלְלָה שְׁלָה - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְטָפַח. הַכִּסָּא וְהַסִּפְסָל שֶׁלִּפְנֵי הַמִּטָּה - הָרִי אֵלּוּ טָמְאִין מִדֶּרֶס. דְּפִין שֶׁחֻבְטִין עָלָיו אֶת הַשְּׁלַחֵן - הָרִי זֶה

תוספתא

השלם

טמא טמא-מת. ספסלין שבמרחץ. זה הכלל: כל שנטל ואין רגליו נטלות עמו, בין של עץ ובין של אבן - טהור, וכל שנטל ורגליו נטלות עמו, של עץ - טמא. של אבן - טהור. מכבש של אושכף שהוא מותח עליו את העזר, ומניח עליו את האבן, אף על פי שחקוק ומקבל - טהור. ואין בו משום כלי קבול.

מסכת פלים בתרא פרק שני

א. כפת חלקה שאין בה גבה טפח - טהור, ושיש בה גבה טפח; רבי מאיר ורבי שמעון מטמאין, רבי יוסי ורבי אלעזר ברבי צדוק מטהרין. אמר רבי מאיר: מעשה באחד שכפת שתי כפין של תמרה להיות יושב עליה. ובא מעשה לפני חכמים וטמאוה. אמר רבי שמעון: מעשה באחד שהביא גרופית של זית שהוא משפה כמגדל לפני רבי עקיבה, ואמר: על זו הייתי יושב, וטמאוה לו. ראה תלמידיו תוהין, אמר להן: מה לכם תוהין? כעורה מזה טמא רבי יהושע. אמר רבי יוסי: מעשה בארבעה זקנים שהיו יושבין אצל רבי אלעזר בן עזריה חרש בצפורי, רבי חזפית המתרגמן ורבי ישכב הסופר, ורבי חלפתא אבא, ורבי יוחנן בן נורי, והביא לפניהם אחד - ראש כלונס שהוא נטל ברהיטני, ואמר: על זה הייתי יושב, וטהרוה לו. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: ראשי כלונסאות היו בהר הבית, שעליהן אמנין יושבין ושפין את האבנים, ולא חשו להן חכמים משום טמאה. וכן היה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: שני כפותין היו בבית אבא, אחד טמא ואחד טהור, אמרתי לפני אבא: מפני מה זה טמא, וזה טהור? אמר לי: זה שהוא חקוק - טמא, וזה שאין חקוק - טהור, ועליו יושב חגי הנביא. וכלן, אם לא נתכונן לחוקקן - טהורין. מצאן חקוקין וחשב עליהן - מקבלין טמאה מכאן ולהבא. חשב עליהן חרש שוטה וקטן, או אדם שאינן שלו - טהורין.

ב. כופית שהכהנים גובלין בה. וכן כופית של קדרה, אם חקוקין ומקבלין כל שהן - טמאין. ואם לאו - טהורין. מעשה בטבחיו של אונקלוס הגר, שהביא כופתו לפני רבן גמליאל, והיו שם שמונים וחמשה זקנים יושבין. נטלה רבן גמליאל ונסתכל בה, ונתנה לחברו, וחברו לחברו, כשראה שלא אמרו בה דבר, נטל רבן גמליאל חוט מסדינו של תלמידו, שהוא יושב לפניו, ומתחו עליה, ונמצאת חקוקה כל שהוא, וטמאה לו. אם לא נתכונן לחוקקן - טהורין. מצאן חקוקין וחשב עליהן - מקבלין טמאה מכאן ולהבא. חשב עליהן חרש שוטה וקטן, או אדם שאינן שלו - טהורין.

ג. המקציע למשכב - אין פחות משלשה על שלשה. ולמושב - טפח. ולמעמיד - כל שהוא. של עץ - עד שיחוק או עד שיעשה רגלים. הכדור, והאימום, והקמיע, והתפלין, וכסת עגלה, שנקרעו, אם מקבלין את מה שבתוכן - טמאין. רבי יהושע בן קרחה אומר, משום רבי אלעזר בן עזריה: אף מטבילין כמו שהן.

ד. האכף - טמא מושב. והתפוס שלו - טמא מרכב. ושאר כל תפיות שבצדדין, אם היו רחבות טפח - טמאות. רבי שמעון אומר: שלשה מרכב ושלשה מושב. זריז האשקלוני, ומדוכה המדית והתפוס - אלו שלשה מרכב. ישיבת הסוס והאנקה והאכף - אלו שלשה מושב. המטה, הכר והפסת של מת; רבי מאיר אומר: אין מטמאין מדרס. וחכמים אומרים: מטמאין מדרס, מפני שהנשים יושבות עליהן ומבכות את מתיהן, והכל שוין שהן טמאין טמאת מת. שלשה מטות הן: העשויה לשכיבה - טמאה מדרס. שכורמים עליה פלים - טמאה טמא-מת. ושל מלבני בני לוי - טהורה מכלום. שלש עריסות הן: העשויה לשכיבה - טמאה מדרס. ושל בנות - טמאה טמא מת. ושל סרגין ושל צירין - טהורה מכלום. שלש סבכות הן:

תוספתא

השלם

של זקנה - טמאה מדרס. ושל ילדה - טמאה טמא מת. נקרעה ואינה מקבלת רב השער - טהורה מכלום. שלשה סנדלין הן: של אדם - טמא מדרס. של בהמה של מתכת - טמאה טמא מת. ושל שעם ושל צפירה - טהורה מכלום. רבי יוסי אומר: כל הפרקלינין - טהורים. וחכמים אומרים: שלשה פרקלינין הן: של צדי חיה ועוף - טמא מדרס. ושל הגבין - טמא טמא-מת. ושל קיצין - טהור מכלום. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: כף של מאזנים - שהוא טמא טמא-מת וטלאו על שולי המיחם מבפנים, בין נקוב ובין שאינו נקוב - טמא. מבחוץ, נקוב - טמא. ושאין נקוב - טהור. טלאו על צדו מבפנים, נקוב - טמא. שאינו נקוב - טהור. מבחוץ, בין נקוב ובין שאינו נקוב - טהור.

המשך רמב"ם

לאחרים כדי להנות כנגדן, או להשכירן ולטל שכרן.

חייב וכן אם היה לאדם כלי משאר הכלים, ויש לו עדים שהוא משכירו תמיד ומשאילו, והחזק לו שהוא להשאיל ולהשכיר הרי הוא ככלים העשויין להשאיל ולהשכיר. וכלי שהפסדו מרבה משכרו, ובני אדם מקפידין עליו שלא ישאילו אותו הרי הוא בחזקת שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר, כגון סבין שלשחיטה; לפיכך אפלו באו עדים שהשאילו, או השכירו זה אין מבטלין בהן חזקתו, אלא הרי הוא ככל הכלים.

חייב ראייה לדברינו, שהרי רבא הוציא זוג שעושיין בו הסרבל וספר הגדה, בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר; ולולי שנתברר לו בעדים שהן מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, לא הוציאו מתחת יד היתומים. הא שאר הזוגות, ושאר הספרים אינן בכלל דין זה, אף על פי שהן ראויין להשאיל ולהשכיר. ודבר זה עיקר גדול בדין, והוא דבר שלטעם שראוי לסמך עליו ולדון בו, וברור הוא למוצאי דעת, וראוי לדין לשום אותו לנגד עיניו ולא ילוז.

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים הנה בדרתיו אתהא-להים התהלך-נח:
אלין תולדת נח נח גבר זפאי שלים הנה בדרוהי בדחלתא דיי הליך נח:

אלה תולדת נח נח איש צדיק – הואיל והזכירו ספר בשבחו, שנאמר: "זכר צדיק לברכה". דבר אחר: למדך שעקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. בדרתיו – יש מרבנותיו דורשים אותו לשבח: כל שכן אלו הנה בדור צדיקים הנה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי: לפי דורו הנה צדיק, ואלו הנה בדורו של אברהם לא הנה נחשב כלום. את הא-להים התהלך נח – ובאברהם הוא אומר: "אשר התהלכתי לפניו". נח הנה צריך סעד לתמכו, אבל אברהם הנה מתחזק ומהלך בצדקו מאליהו. התהלך – לשון עבר. וזהו שמושה של למ"ד בלשון כבד, משמשת להבא ולשעבר בלשון אסד: "קום התהלך" להבא, "התהלך נח" לשעבר. "התפלל בעד עבדיך" להבא, "ובא והתפלל אל הבית הזה" לשון עבר אלא שהניחו שבראשו הופכו להבא.

וניולד נח שלשה בנים את-שם את-חם ואת-יפת:
ואוליד נח תלתא בנין ית שם ית חם וית יפת:

ותשתת הארץ לפני הא-להים ותמלא הארץ חמס:
ואתחבלת ארעא קדם יי ואתמליאת ארעא חטופין:

ותשתת – לשון ערנה ועבודה זרה, כמו: "פן תשחיתון" כי השחית כל בשר... ותמלא הארץ חמס – גזל.

וירא א-להים את-הארץ והנה נשחתה כיי-השחית כל-בשר את-דרך על-הארץ:
ויחזא יי ית ארעא והא אתחבלת ארי חבילו כל בסרא אנש אורחיה על ארעא:

כי השחית כל בשר – אפלו בהמה סיה ועוף נזקקו לשאינו מינו.

ויאמר א-להים לנח קץ כל-בשר בא לפני כיי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את-הארץ:
ואמר יי לנח קצא דכל בסרא עאל לקדמי ארי אתמליאת ארעא חטופין מן קדם עובדיהון בישא והאנא מתחילהון עם ארעא:

קץ כל בשר – כל מקום שאמה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרולמוסא באה לעולם והורגת טובים ורעים. כי מלאה הארץ חמס – לא נחמם גזר דינם אלא על הגזל. את הארץ – כמו "מן הארץ". ודומה לו: "קצאתי את העיר", מן העיר; "סלה את רגליו", מן רגליו. דבר אחר: "את הארץ" – עם הארץ, שאף שלשה טפחים של עמק המחרישה נמחו ונטשטשו.

עשה לך תבת עצי-גפר קנים תעשה את-התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר:
עביד לך תיבתא דאעין דקדרוס מדורין תעביד ית תיבתא ותחפי יתה מגיו ומכרא בכופרא:

עשה לך תבת – הרבה רוח והצללה לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה, ושואלין אותו: מה זאת לך? והוא אומר להם: עתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם! אולי ישובו. עצי גפר – קץ שמו. ולמה ממין זה? על שם גפרית, שנגזר עליהם למחות בו. קנים – מדורים מדורים לכל בהמה וסיה. בכפר – "נפת" בלשון ארמי, ומצינו בתלמוד "כפרא". בתיבתו של משה, על ידי שהיו המים תשים, דנה בחומר מבפנים ונפת מבחוץ. ועוד: כדי שלא ירית אותו צדיק ריח רע של נפת. אבל כאן מפני חזק המים נפתה מבית ומחוץ.

וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה:
ודין דתעביד יתה תלת מאה אמיין אורכא דתיבתא חמשיין אמיין פותיה ותלתין אמיין רומה:

צהר | תעשה לתבה ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה:
ניהור תעביד לתיבתא ולאמתא תשכללנה מלעילא ותרעה דתיבתא בסטרה תשוי מדורין ארעאין תגניין ותליתאין תעבדנה:

צהר – יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טובה המאירה להם. ואל אמה תכלנה מלמעלה – פסויה משפיע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזובו המים למטה מפאן ומכאן. בצדה תשים – שלא יפלו הגשמים בה. תחתים שנים ושלשים – שלש עליות זו על זו: עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתים לזבל.

ואני הנני מביא את-המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו ריח תיחם מתחת השמים כל אשר-בארץ יגוע:
ואנא האנא מייתי ית טופנא מיא על ארעא לתכלא כל בסרא דביה ריחא דחיי מתחות שמיא כל דבארעא ימות:

וְאֵנִי הִנְנִי מְבִיא – הִנְנִי מוֹכֵן לְהִסָּכִים עִם אוֹתָם שְׁזָרְזוּנִי וְאָמְרוּ לִפְנֵי כָּכָר: "מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ". מְבוּל – שְׂבִלָה אֶת הַכֹּל, שְׂבִלְכֵל אֶת הַכֹּל, שְׂהוֹבִיל אֶת הַכֹּל מִן הַגְּבוּשׁ לְנִמּוּד. וְזֶהוּ לְשׁוֹן אוֹנֵקְלוֹס שֶׁתַּרְגָּם "טוֹכְנָא": שֶׁהֲצִיף אֶת הַכֹּל וְהִבִּיאָה לְכָכֵל שֶׁהִיא עֲמוּקָה. לָכֵךְ נִקְרְאת "שְׁנַעַר", שְׁנַעְצָרוּ שָׁם כָּל מַתִּי מְבוּל.

וְהִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתִי אֶל-הַתֶּבֶה אִתָּה וּבִגְיִיד וְאַשְׁתִּיךְ וּבְשֵׁי-בְגִידֶיךָ אִתְּךָ: וְאֲקִים יֵת קִנְמִי עִמָּךְ וְתִיעוֹל לְתִיבְתָּא אִתָּה וּבְגִידֶיךָ וְאִתְּךָ: וְנָשִׂי בְנֶיךָ עִמָּךְ:

וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי – בְּרִית הִנֵּה צָרִיךְ עַל הַפִּירוֹת שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ וְיִצְפְּשׁוּ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶהוּ רָשָׁעִים שְׂבִדוֹר. אִתָּה וּבְגִידֶיךָ וְאַשְׁתֶּךָ – הָאֲנָשִׁים לְכָד וְהַנָּשִׁים לְכָד, מִפְּאֵן שְׁנַאָסְרוּ בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

וּמִכָּל-הַחַיִּי מִכָּל-בְּשָׁר שְׁנִיִּים מִכָּל תִּבְיָא אֶל-הַתֶּבֶה לְהַחֲיֹת אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה יְהִיו: וּמִכָּל דְּחֵי מִכָּל בְּסָרָא תִרְיִן מִכּוּלָּא תַעֲיִיל לְתִיבְתָּא לְקִימָא עִמָּךְ דְּכָר וְנִקְבָּא יְהוֹן:

וּמִכָּל הַחַי – אֲפִלוּ שְׁ-דִים. שְׁנִיִּים מִכָּל – מִן הַפְּחוֹת שְׂבָהֶם לֹא פָּתְחוּ מִשְׁנִים, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה.

מִהַעֲוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנִיִּים מִכָּל נִבְאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיֹת: מַעֲוֹף לְמִינֵהוּ – אוֹתָן שֶׁדָּבְקוּ בְּמִינֵיהֶם וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם. וּמֵאֲלִיהֶם בָּאוּ, וְכָל שֶׁהִתִּיבָה קוֹלְטָתוֹ הַכְּנִיס.

וְאִתָּה קַח-לָךְ מִכָּל-מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאֶסְפַּתִּי אֵלֶיךָ וְהִנֵּה לָךְ וְלָהֶם לֵאכֹלָה: וְאִתָּה סָב לָךְ מִכָּל מִיכָל דְּמַתְאָכִיל וְתַכְנוּשׁ לְוֹתָךְ וִיהִי לָךְ וְלָהוֹן לְמִיכָל: וְנִעַשׂ גִּחַת כָּכֵל אֲשֶׁר צִוָּה אֱתוֹ אֶ-לֹהִים כִּן עָשָׂה:

וְנִעַשׂ גִּחַת כָּכֵל אֲשֶׁר צִוָּה אֱתוֹ אֶ-לֹהִים כִּן עָשָׂה: וְנִעַשׂ גִּחַת – זֶה בְּנִין הַתִּיבָה.

שְׁנִי פֶרֶשֶׁת הַכְּנִיסָה לְתִיבָה וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ עוֹל אִתָּה וְכָל אֲנָשׁ בֵּיתְךָ לְתִיבְתָּא אֲרִי יִתְךָ חַיִּיתִי וְכָפַי קָדְמִי בְּדָרָא הִדִּין: וַיֹּאמֶר יְיָ-הוָה לְנֹחַ בְּאֶ-אִתָּה וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל-הַתֶּבֶה כִּי-אִתְּךָ רְאִיתִי צַדִּיק לִפְנֵי בְדוֹר הַזֶּה:

רְאִיתִי צַדִּיק – וְלֹא נֹאמַר "צַדִּיק תָּמִים", מִפְּאֵן שְׂאוּמָרִים מִקְצַת שְׂבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו וְכִלּוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו.

מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאַשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִוא שְׁנִיִּים אִישׁ וְאַשְׁתּוֹ: מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה דְּכִנָּא תִסָּב לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה דְּכָר וְנִקְבָּא וּמִן בְּעִירָא דְלִיתְהָא דְכִנָּא תִרְיִן דְּכָר וְנִקְבָּא:

הַטְּהוֹרָה – הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. לְמַדְנִי שֶׁלְמַד גִּחַת תּוֹרָה. שְׁבָעָה שְׁבָעָה – זָכָר וְנִקְבָּה, כְּדֵי שִׁיקְרִיב מֵהֶם קָרְבָן בְּצִאתוֹ.

גַּם מִעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּה לְחַיֹּת זָרַע עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: אִתָּה מַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּה דְּכָר וְנִקְבָּא לְקִימָא זָרַע עַל אִפִּי כָל אֲרָעָא:

גַּם מִעוֹף הַשָּׁמַיִם... – בְּטְהוֹרִים הַפְּתוּב מִדְּבַר, וְלָמַד סְתוּם מִן הַמְּפֹרָשׁ.

כִּי לְיָמִים עוֹד שְׁבָעָה אֲנִכֵּל מִמֶּטֶר עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת-כָּל-הַיָּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: אֲרִי לְזִמְן יוֹמִין עוֹד שְׁבָעָה אֲנָא מַחֲיִית מֶטֶרָא עַל אֲרָעָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָוֹן וְאַמְחִי יֵת כָּל יָקוּמָא דְעַבְדִּית מֵעַל אִפִּי אֲרָעָא:

כִּי לְיָמִים עוֹד שְׁבָעָה – אֵלּוּ שְׁבַע יָמֵי אֲבִלוֹ שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח הַצַּדִּיק, שֶׁחָס הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹדוֹ וְעָפָב אֶת הַפְּרָעוּת. צֵא וְחָשׁוּב שְׁנוּתִי שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח, וְתַמְצֵא שֶׁהֶם כָּלִים בְּשֵׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיִּי גִחַת. כִּי לְיָמִים עוֹד – מֵהוּ "עוֹד"? זִמְן אַחֵר זִמְן זֶה, נִוְסָף עַל מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים יוֹם – כְּנֶגֶד יְצִירַת הַגֹּלֶד, שֶׁקִּלְקְלוּ לְהַטְרִים לְיוֹצְרָם לְצוּר צוּרַת מִמְזִרִים.

וְנִעַשׂ גִּחַת כָּכֵל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְיָ-הוָה: וְנִעַשׂ גִּחַת – זֶה בִּיאָתוֹ לְתִיבָה. וְנֹחַ בְּוָשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבוּל הָלָה מֵיָם עַל-הָאָרֶץ:

וְנֹחַ בְּוָשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבוּל הָלָה מֵיָם עַל-הָאָרֶץ: וְנֹחַ בַּר שִׁית מֵאָה שָׁנִין וְטוֹפָנָא הָוָה מִיָּא עַל אֲרָעָא:

וַיָּבֹא נָח וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל:	וְעָאֵל נָח וּבָנוֹהִי וְאִתְתִּיהִי וּנְשֵׁי בָנוֹהִי עִמָּיהָ לְתִיבְתָּא מִן קָדָם מִי טוֹפְנָא:
נָח וּבָנָיו – הָאֲנָשִׁים לְכַד וְהַנָּשִׁים לְכַד, לְפִי שְׁנֹאסְרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שָׁרְיוֹ בָּצָעַר. מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל – אַף נָח מְקַטְטֵי אֲמִנָּה הָיָה, מֵאֲמִין וְאִינוֹ מֵאֲמִין שֶׁיָּבֹא הַמָּבּוּל, וְלֹא נִכְנָס לְתִיבָה עַד שֶׁדִּחְקוּהוּ הַמַּיִם.	
מִן־הַבְּהֵמָה הַשְּׁהוּרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טָהֳרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רָמַשׁ עַל־הָאָדָמָה:	מִן בְּעִירָא דְכִנְיָא וּמִן בְּעִירָא דְלִיתְתָּהָ דְכִנְיָא וּמִן עוֹפָא וְכָל דְרַחֲשִׁישׁ עַל אֶרֶעָא:
שָׁנִים שָׁנִים בָּאוּ אֶל־נָח אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱ-לֹהִים אֶת־נָח:	תָּרִין תָּרִין עָאֵלוּ עִם נָח לְתִיבְתָּא דְכָר וְנוֹקְבָא כָּמָא דְּפִקִּיד יִי יֵת נָח:
שָׁנִים שָׁנִים – כָּלֵם הָשׁוּוּ בְּמִגְזֵן זֶה: מִן הַפָּחוֹת הָיוּ שָׁנִים. בָּאוּ אֵל נָח – מֵאֲלִיָּהוּ.	
וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמָּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ:	וַהֲוָה לְזִמְן שִׁבְעָא יוֹמִין וּמִי טוֹפְנָא הָווּ עַל אֶרֶעָא:
בַּשָּׁנָה שִׁש־מֵאוֹת שָׁנָה לַחֲיֵי־נָח בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָּל־ מַעֲיֵנֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאֶרֶבַת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:	בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִי – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶה מִרְחֻשָּׁן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: זֶה אֵינִר. נִבְקָעוּ – לְהוֹצִיא מִימִיָּהוּ. תְּהוֹם רַבָּה – מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: הֵם חֲטָאוּ בְּ"רַבָּה רַעַת הָאָדָם" וְלָקוּ בְּ"תְהוֹם רַבָּה".
וַיְהִי הַגָּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:	וַהֲוָה מִטְרָא נָחִית עַל אֶרֶעָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָנוּ:
וַיְהִי הַגָּשֶׁם עַל הָאָרֶץ – וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר "וַיְהִי הַמָּבּוּל" ? אֵלֹא כְּשֶׁהוֹרִידֵן – הוֹרִידֵן בְּרַחֲמִים, שָׂאֵם יַחְזְרוּ יִהְיוּ גִשְׁמֵי בְּרָכָה. כְּשֶׁלֹּא חֲזָרוּ הָיוּ לְמָבּוּל. אַרְבָּעִים יוֹם... – אֵין יוֹם רֹאשׁוֹן מִן הַמִּגְזֵן, לְפִי שָׂאֵין לַיְלָה עִמּוֹ, שֶׁהָיָה כְּתִיב: "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָּל מַעֲיֵנוֹת". נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים יוֹם כָּלִים בְּעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה בְּכֶסֶל לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהִתְחַדְּשִׁים נִמְנִין כְּסֻדְרָן אֶחָד מֵאָל וְאֶחָד חֶסֶר, הָרִי שָׁנִים עֶשֶׂר מִמִּרְחֻשָּׁן וְעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה מְכֻסָּלוּ.	
בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נָח וְשֵׁם־וַחֲמֵ וַיָּפֶת בְּנֵי־נָח וְאִשְׁתּוֹ נָח וּשְׁלִשֶׁת נְשֵׁי־בָנָיו אִתָּם אֶל־הַתֵּבָה:	בְּכָרִין יוֹמָא הָדִין עָאֵל נָח וְשֵׁם וַחֲמֵ וַיָּפֶת בְּנֵי נָח וְאִתְתִּי נָח וְתִלַּת נְשֵׁי בָנוֹהִי עִמָּהוֹן לְתִיבְתָּא:
בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה – לְמִדָּה הַכְּתוּב שֶׁהָיוּ בְּנֵי דָוִד אוֹמְרִים: אֵלּוּ אֲנִי רֹאִים אוֹתוֹ נִכְנָס לְתִיבָה, אֲנִי שׁוֹבְרִין אוֹתָהּ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ! אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי מְכַנִּיסוֹ לְעֵינַי כָּלֵם, וְנִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם.	
הָמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־ הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל צִפּוֹר כָּל־כְּנָף:	אֲנוּן וְכָל חַיְתָא לְזִנְהָ וְכָל בְּעִירָא לְזִנְהָ וְכָל רַחֲשָׂא דְּרַחֲשִׁישׁ עַל אֶרֶעָא לְזִנְהִי וְכָל עוֹפָא לְזִנְהִי כָּל צִפּוֹר כָּל דְּפִרַח:
צִפּוֹר כָּל כְּנָף – דְּבוּק הוּא, צִפּוֹר שֶׁל כָּל מִין כְּנָף, לְרַבּוֹת חֲגָבִים.	
וַיָּבֹאוּ אֶל־נָח אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם שָׁנִים מִכָּל־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רֵיחַ תְּחִים:	וְעָאֵלוּ עִם נָח לְתִיבְתָּא תָּרִין תָּרִין מִכָּל בְּסָרָא דְּבִיָּה רוּחָא דְחַיִּי:
וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל־בָּשָׂר בָּאוּ כָּאֲשֶׁר צִוָּה אִתּוֹ אֱ-לֹהִים וַיִּסְגֹּר יְ-הוָה בַּעֲדוֹ:	וְעָאֲלִיָּא דְכָר וְנוֹקְבָא מִכָּל בְּסָרָא עָאֵלוּ כָּמָא דְּפִקִּיד יְתִיָּה יִי וְאַגִּין יִי בְּמִימְרִיהָ עֲלוּהִי:
וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ – הֵגֵן עָלָיו שֶׁלֹּא שִׁכְרוּהוּ: הִקִּיף הַתִּיבָה דְּבִים וְאֶרִיזוֹת וְהָיוּ הוֹרְגִים בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא: סָגַר כְּנֻגְדוֹ מִן הַמַּיִם. וְכֵן כָּל "בַּעַד" שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן "כְּנֻגְד" הוּא: "בַּעַד כָּל רַחֲם", "בַּעֲדָהּ וּבַעַד בְּנִיָּה", "עוֹר בַּעַד עוֹר", "מִגֵּן בַּעֲדִי", "הַתְּפַלֵּל בַּעַד עֲבָדֶיךָ" – כְּנֻגְד עֲבָדֶיךָ.	
שְׁלִישִׁי	
וַיְהִי הַמָּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל־הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת־הַתֵּבָה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ:	וַהֲוָה טוֹפְנָא אַרְבָּעִין יוֹמִין עַל אֶרֶעָא וּסְגִיאוּ מִיָּא וּנְטִלוּ יְת תִיבְתָּא וְאִתְרַמַּת מֵעַל אֶרֶעָא:

ותרם מעל הארץ – משקעת היתה במים אחת עשרה אמה, כספינה טעונה המשקעת מקצתה במים. ומקראות שלפנינו יוכיחו.

ותקיפו מיא וסגיאו לחדא על ארעא ומהלקא תיבתא על אפי מיא:

ויגברו המים וירבו מאד על-הארץ ותלך התבה על-פני המים:

ויגברו – מצליחו.

ומיא תקיפו לחדא לחדא על ארעא ואתחפיו כל טוריא רמיא דתחות כל שמיא:

והמים גברו מאד מאד על-הארץ ויכסו כל-ההרים הגבהים אשר-תחת כל-השמים:

חמיש עשרי אמין מלעילא תקיפו מיא ואתחפיו טוריא:

חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים:

חמש עשרה אמה מלמעלה – למעלה של גובה כל ההרים, לאחר שהושוו המים לראשי ההרים.

ומית כל בסרא דרחיש על ארעא בעופא ובבעירא ובחיתא ובכל רחשא דרחיש על ארעא וכל אנשא:

ויג'ע כל-בשר ו ה'רמש על-הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל-השרץ השרץ על-הארץ וכל האדם:

כל דנשמת רוח חיון באפוהי מכל דבינשמתא מיתו:

כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו מפל אשר בתרבה מתו:

נשמת רוח חיים – נשמה של רוח חיים. אשר בתרבה – ולא דגים ושבים.

ומתא ית כל יקומא דעל אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא דשמיא ואתמחיו מן ארעא ואשתאר ברם נח ודעמיה בתיבתא:

ולמה את-כל-היקום אשר ו על-פני האדמה מאדם עד-בהמה עד-רמש ועד-עוף השמים וימחו מן-הארץ וישאר אד-נח ואשר אתו בתבה:

וימח – לשון "ויפגע", הוא, ואינו לשון "ויפגע", והוא מגזרת "ויפן", "ויבן". כל תיבה שסופה ה"א, כגון בנה, מכה, קנה, פשהוא נותן וי"ו יו"ד בראשה – נקוד בחירק תחת הי"ו ד. אף נח – לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: גונם וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות. ונח אומרים שאחר מזונות לארי והפישו, ועליו נאמר: "הן צדיק בארץ ושלם".

ותקיפו מיא על ארעא מאה וחמשין יומין:

ויגברו המים על-הארץ חמשים ומאת יום:

ודכיר יי ית נח וית כל חיתא וית כל בעירא דעמיה בתיבתא ואעבר יי רוחא על ארעא ונחו מיא:

ויזכר א-להים את-נח ואת כל-החיה ואת-כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר א-להים רוח על-הארץ וישכו המים:

ויזכר א-להים – זה השם מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים. ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר: "וירא ה' כי רבה רעת האדם... ויאמר ה' אמתה" – והוא שם מדת הרחמים. ויזכר א-להים את נח... – מה זכר להם לבהמות? זכות שלא השחיתו דרכם קודם לכן, ושלא שמשו בתבה. ויעבר א-להים רוח – רוח תנחומין ונהנחה עברה לפניו. על הארץ – על עסקי הארץ. וישכו – כמו: "כשוף חמת המלך", לשון הנחת חמה.

ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים ויכלא הגשם מן-השמים:

ויסכרו מעינות – כשנפתחו כתיב "כל מעינות" וכאן אין כתיב "כל", לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם צורך לעולם, כגון חמי טבריא וכיוצא בהן. ויכלא – וימנע, כמו "לא תכלא רחמיה" "לא יכלה ממך".

ותבו מיא מעל ארעא אזלין ותיבין וחסרו מיא מסוף מאה וחמשין יומין:

וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום:

מקצה חמשים ומאת יום – התחילו לחסור, והוא אחד בסיון. כיצד? בעשרים ושבעה בכסלו פסקו הגשמים, הרי שלשה מכסלו ועשרים ותשעה מטבת – הרי שלשים ושנים. ושקט באדר וניסן ואיר מאה ושמונה עשר – הרי מאה וחמשים.

ונחת תיבתא בנרחא שביעאה בשבעת עסרא יומא לנחא על טורי קרדו:

ונחת התבה בתדש השביעי בשבעה-עשר יום לתדש על הרי אררט:

בחדש השביעי – סיון, והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים. **בשבועה עשר יום** – מפאן אפה למד שְהִיְתָה הַמִּיכָה מְשַׁקְעַת בַּמִּים אַחַת עֶשְׂרֵה אָמָה, שְׁהָרִי כְּתִיב: "בַּעֲשִׂירִי בָאָחַד לַחֲדָשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים" – זֶה אָב שֶׁהוּא עֲשִׂירִי לַמֶּרְחָשׁוֹן לִירִידַת גְּשָׁמִים. וְהֵם הָיוּ גְבוּהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה, וְחִסְרוּ מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינּוֹן עַד אֶחָד בָּאָב חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה לְשָׁשִׁים יוֹם – הָרִי אָמָה לְאַרְבָּעָה יָמִים. נִמְצָא שֶׁבִּשְׁשָׁה עֶשְׂרֵה בְּסִינּוֹן לֹא חִסְרוּ אֲלָא אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִחָה הַמִּיכָה לְיוֹם הַמַּחֲרָת. לְמַדָּת שְׁהִיְתָה מְשַׁקְעַת אַחַת עֶשְׂרֵה אָמָה בַּמִּים שֶׁעַל רָאשֵׁי הַהָרִים.

והמים היו הלוד וחסור עד התדש העשירי
בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים:
ומיא הו אזלין וחסרין עד ירחא עסיראה בעסיראה
בחד לירחא אמתזיאו רישי טוריא:

בעשירי... נראו ראשי ההרים – זֶה אָב, שֶׁהוּא עֲשִׂירִי לַמֶּרְחָשׁוֹן שֶׁהַתְּחִיל הַגֶּשֶׁם. וְאִם תֹּאמַר הוּא אֲלֹוֹל, וְעֲשִׂירִי לְכַסְלֹו שֶׁפָּסַק הַגֶּשֶׁם, כִּשֶּׁם שֶׁאָמַר אוֹמֵר "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי" סִינּוֹן וְהוּא שְׁבִיעִי לַהֶפְסָקָה – אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כּוֹ, עַל פְּרָחָה שְׁבִיעִי אִי אָמַר מוֹנָה אֲלָא לַהֶפְסָקָה, שְׁהָרִי לֹא כָלוּ אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל יְרִידַת גְּשָׁמִים, וּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים שֶׁל תַּגְבוּרַת הַמִּים עַד אֶחָד בְּסִינּוֹן. וְאִם אָמַר אוֹמֵר שְׁבִיעִי לִירִידָה – אִין זֶה סִינּוֹן. וְהַעֲשִׂירִי אִי אֶפְשָׁר לְמִנּוֹת אֲלָא לִירִידָה, שְׁאִם אָמַר אוֹמֵר לַהֶפְסָקָה וְהוּא אֲלֹוֹל, אִי אָמַר מוֹצָא "בְּרֵאשׁוֹן בָּאָחַד לַחֲדָשׁ חָרְבוּ הַמִּים מֵעַל הָאָרֶץ", שְׁהָרִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם מִשְׁנִנְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים שֶׁלַח אֶת הָעוֹרֵב, וְעֲשָׂרִים וְאֶחָד יוֹם הוֹחִיל בְּשִׁלְיַחוֹת הַיּוֹנָה – הָרִי שָׁשִׁים יוֹם מִשְׁנִנְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים עַד שֶׁחָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְאִם תֹּאמַר בְּאֲלֹוֹל נִרְאוּ, נִמְצָא שֶׁחָרְבוּ בְּמֶרְחָשׁוֹן, וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ "רֵאשׁוֹן", וְאִין זֶה אֲלָא תִּשְׁבְּרִי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְבְרִיַּאת עוֹלָם, וְלִרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִסָּן.

ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את-חלון התבה
אשר עשה:
והנה מסוף ארבעין יומין ופתח נח ית פות תיבתא
דעבד:

מקץ ארבעים יום – מִשְׁנִנְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים. אֶת חֲלוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה – לְצֹהֵר, וְלֹא זֶה פֶּתַח הַמִּיכָה הַעֲשׂוּי לְבִיַּאָה וּיְצִיאָה.

וישלח את-העורב ויצא יצוא נשוב עד-יבשת
המים מעל הארץ:
וישלח ית עורבא ונפק מפק ותאיב עד דיבישו מיא
מעל ארעא:

יצוא נשוב – הוֹלֵךְ וּמִקִּיף סְבִיבוֹת הַמִּיכָה. וְלֹא הִלֵּךְ בְּשִׁלְיַחוֹתוֹ, שְׁהָיָה חוֹשֵׁדוֹ עַל בֵּית זוּגוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּאֶגְדַּת "חֵלֶק". **עד יבשת המים** – כְּשִׁטּוֹ כְּמִשְׁמָעוֹ. אֲבָל מִדְּרַשׁ אֶגְדָּה: מוֹכֵן הָיָה הָעוֹרֵב לְשִׁלְיַחוֹת אַחֲרַת בְּעִצִּירַת גְּשָׁמִים בְּיָמֵי אֱלִיהוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָעוֹרֵבִים מִבִּיָּאִים לוֹ לָחֶם וּבָשָׂר".

וישלח את-היונה מאתו לראות תקלו המים מעל
פני האדמה:
וישלח ית יונה מלותיה למחזי אם קלו מיא מעל אפי
ארעא:

וישלח את היונה – לְסוֹף שִׁבְעָה יָמִים, שְׁהָרִי כְּתִיב: "וַיַּחַל עוֹד שִׁבְעָה יָמִים אַחֲרֵיהֶם", מִכָּלֵל זֶה אָמַר לְמַד שֶׁאַף בְּרֵאשׁוֹנָה הוֹחִיל שִׁבְעָה יָמִים. **וישלח** – אִין זֶה לְשׁוֹן שְׁלִיחוֹת אֲלָא לְשׁוֹן שְׁלוּחִים: שֶׁלָּחָה לְלֶכֶת לְדַרְכָּהּ, וּכְזוֹ יִרְאָה "אִם קָלוּ הַמִּים", שְׁאִם תִּמְצָא מְנוּחַ לֹא תִּשְׁוֹב אֵלָיו.

ולא-מצאה היונה מנוח לכף-רגלה ותשב אליו
אליהתבה פי-מים על-פני כליהארץ וישלח ידו
ויקחה ויבא אתה אליו אליהתבה:
ולא אשכחת יונה מנח לפרסת רגלה ותבת לותיה
לתיבתא ארי מיא על אפי כל ארעא ואושיט ידיה
ונסבה ואעיל יתה לותיה לתיבתא:

ויקח עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את-
היונה מן-התבה:
ואוריו עוד שבעא יומין אחרנין ואוסיף שלח ית יונה
מן תיבתא:

ויקח – לְשׁוֹן הַמִּתְנָה. וְכֹן: "לִי שְׁמָעוּ וַיַּחֲלוּ", וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּמִקְרָא.

ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה-זית טרף
בפייה וידע נח כי-קלו המים מעל הארץ:
ואמת לותיה יונה לעדן רמשא והא טרף זיתא תביר
מתת בפומיה וידע נח ארי קלו מיא מעל ארעא:

טרף בפיה – אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזָכַר הָיָה, לְכֹן קוֹרְאוּ פְּעָמִים לְשׁוֹן זָכַר וּפְעָמִים לְשׁוֹן נִקְבָּה. לְפִי שֶׁכָּל "יוֹנָה" שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ: "כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מַיִם רוֹחֲצוֹת", "כְּיוֹנֵי הַגְּאִיּוֹת כָּלֶם הוֹמּוֹת", וְכִמּוֹ "כְּיוֹנָה פוֹתָה". **טרף** – חֲסִיף. וּמִדְּרַשׁ אֶגְדָּה: לְשׁוֹן מְזוֹן. וְדִרְשׁוּ "בְּפִיָּה" לְשׁוֹן מֵאֶמֶר, אֲמָרָה: יִהְיוּ מְזוֹנוֹתֵי מְרוֹרִין כְּזֹוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא מְתוּקִין כְּדָבָשׁ בִּיָּדֵי בָשָׂר וָדָם.

ויקח עוד שבעת ימים אחרים וישלח את-היונה
ולא-ינספה שוב-אליו עוד:
ואוריו עוד שבעא יומין אחרנין ושלח ית יונה ולא
אויספת למתב לותיה עוד:

ויקחל – הוּא לְשׁוֹן "וַיַּחַל", אֲלָא שֶׁזֶה לְשׁוֹן "וַיַּפְעֵל" וְזֶה לְשׁוֹן "וַיִּתְפַּעֵל": "וַיַּחַל" – וַיִּתְמַן, "וַיַּיַּחַל" – וַיִּתְמַת.

וַיְהִי בְּאַחַת וְשָׁש־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסֹר נֹחַ אֶת־מִכְסָּה הַתְּבֵה וַיָּרָא וַהֲגָה חָרְבוֹ פָּנָי הָאֲדָמָה:	וַהֲגָה בְּשִׁית מֵאָה וַיְחַדָּא שְׁנִין בְּקִדְמָאָה בְּחֹדֶד לִירְחָא נְגִיבֻ מִיָּא מֵעַל אֲרֻעָא וְאַעֲדִי נֹחַ יֵת חוּפָאָה דְּתִיבְתָּא וַחֲזָא וְהָא נְגִיבֻ אִפִּי אֲרֻעָא:
בְּרֵאשׁוֹן – לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא תַּשְׁרִי, וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִיסָן. חָרְבוֹ – נַעֲשֶׂה כַּמִּין טִיט, שְׁשָׁרְמוּ פָּנֶיהָ שֶׁל מַעֲלָה.	
וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ:	וּבִירְחָא תַּנְיָנָא בְּעֶסְרִין וְשִׁבְעָא יוֹמָא לִירְחָא יִבְיִשַׁת אֲרֻעָא:
בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים – וַיִּרְדְּתָן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, אֱלֹו אֶחָד עָשָׂר יָמִים שֶׁהַחֲמָה יִתְרָה עַל הַלְכָנָה, שְׁמִשְׁפֹּט דּוֹר הַמַּבּוּל שָׁנָה תַּמִּימָה הָיָה. יִבְשֶׁה – נַעֲשֶׂה גָרִיד כְּהַלְכָתָהּ.	
רַבִּיעִי	פְּרִשַׁת הַיְצִיאָה מִהַתִּיבָה
וַיַּזְבֵּר אֱ-לֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר:	וּמִלִּיל יָי עַם נֹחַ לְמִימַר:
צֵא מִן־הַתְּבֵה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי־בָנֶיךָ אִתְּךָ:	פֹּק מִן תִּיבְתָּא אַתָּ וְאַתְתְּךָ וּבְנֶךָ וּנְשֵׁי בְנֶךָ עִמָּךְ:
אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ... – אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, כֹּאֵן הַתִּיר לָהֶם תַּשְׁמִישׁ הַמָּטָה.	
כָּל־הַחַיָּה אֲשֶׁר־אַתָּךְ מִכָּל־בֶּשָׂר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הַרֹמֵשׁ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ הִיצֵא אִתְּךָ וּשְׂרָצוֹ בָּאָרֶץ וּפְרוּ וָרָבוּ עַל־הָאָרֶץ:	כָּל חַיָּתָא דְּעָמָךְ מִכָּל בְּסָרָא בְּעוּפָא וּבַבְּעִירָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דְּרַחֲשֵׁשׁ עַל אֲרֻעָא אִפִּיק עִמָּךְ וַיִּתְּלִדּוּן בָּאֲרֻעָא וַיִּפְשׁוּן וַיִּסְגּוּן עַל אֲרֻעָא:
הַיְצֵא – "הוּצֵא" כְּתִיב, "הִיצֵא" קָרִי. "הִיצֵא" – אֲמֹר לָהֶם שְׁיִצְאוּ. "הוּצֵא" – אִם אֵינָם רוֹצִים לְצֵאת הוּצִיאָם אַתָּה. וּשְׂרָצוֹ בָּאָרֶץ – וְלֹא בַּתִּיבָה, מֵגִיד שֶׁאֵף הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף נֶאֱסָרוּ בַּתַּשְׁמִישׁ.	
וַיַּצֵּא־נֹחַ וּבָנָיו וְאַשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ:	וַנְּפֹק נֹחַ וּבְנוֹהֵי וְאַתְתִּיהָ וּנְשֵׁי בְנוֹהֵי עִמֶּיהָ:
כָּל־הַחַיָּה כָּל־הַרֹמֵשׁ וְכָל־הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־הַתְּבֵה:	כָּל חַיָּתָא כָּל רַחֲשָׂא וְכָל עוּפָא כָּל דְּרַחֲשֵׁשׁ עַל אֲרֻעָא לִירְעִיתָהוּן נְפִקוּ מִן תִּיבְתָּא:
לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם – קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם עַל מְנַת לְדַבֵּק בְּמִינוֹ.	
וַיָּבֹן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיְ-הוָה וַיִּטֹּחַ מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ:	וּבְנָא נֹחַ מִדְּבָחָא קָדָם יָי וַנְּסִיב מִכָּל בְּעִירָא דְּכִנְיָא וּמִכָּל עוּפָא דְּכִי וְאַסִּיק עֲלוֹנוֹן עַל מִדְּבָחָא:
מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה – אָמַר: לֹא צָנָה לִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְנִיס מֵאֱלֹו שְׁבַע שְׁבַע, אֲלֹא כְּדִי לְהַקְרִיב קָרְבָן מֵהֶם.	
וַיֵּרַח יְ-הוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־לְבֹו לֹא־אֲסֹף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רָע מִנְּעֻרָיו וְלֹא־אֲסֹף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:	וַקְבִּיל יָי בְּרַעְנוֹא יֵת קוֹרְבָנִיהָ וְאָמַר יָי בְּמִימָרִיהָ לֹא אוֹסִיף לְמַלֵּט עוֹד יֵת אֲרֻעָא בְּדִיל חוּבֵי אֲנָשָׂא אֲרִי יֵצֵרָא לְבָא דְּאֲנָשָׂא בִישׁ מְזַעֲרִיהָ וְלֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַמְחֵי יֵת כָּל דְּחֵי כְּמָא דְּעַבְדִּית:
מִנְּעֻרָיו – "מִנְּעֻרָיו" כְּתִיב, מִשְׁנַנְעֵר לְצֵאת מִמְּעִי אֲמוֹ נִתֵּן בּוֹ יֵצֵר הָרַע. לֹא אֲסֹף, וְלֹא אֲסֹף – כָּפַל הַדְּבָר לְשִׁבוּעָה. הוּא שְׁכַתוֹב: "אֲשֶׁר נִשְׁכַּעְתִּי מֵעַבּוֹר מִי נֹחַ", וְלֹא מְצִינוֹ כֹּה שְׁבוּעָה אֲלֹא זֹו שְׁכַפֵּל דְּבָרָיו, וְהִיא שְׁבוּעָה. וְכֵן דָּרְשׁוּ חֻקִּים בְּמַסְכַּת שְׁבוּעוֹת.	
עַד כְּלִימֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף וְיָוֵם וְלִילָה לֹא יִשָּׁבְתוּ:	עוֹד כָּל יוֹמֵי אֲרֻעָא זְרוּעָא וַחֲצָדָא וְקוֹרָא וְחוּמָא וְקִיטָא וְסִתּוּא וַיִּימָם וְלִילֵי לֹא יִבְטְלוּן:
עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ... לֹא יִשָּׁבְתוּ – שֵׁשׁ עֲתִים הִלְלוּ, שְׁנַי חֲדָשִׁים לְכָל אֶחָד וְאַחַד. כְּמוֹ שֶׁשְּׁנַיִנוּ: חֲצִי תַשְׁרִי וּמִרְחֻשָּׁנוּ וְחֲצִי כִסְלוֹ זָרַע, חֲצִי כִסְלוֹ וְטַבַּת וְחֲצִי שְׁבֹט קוֹר וְכו'. קוֹר – קִשָּׂה מִחֻרָף. וְחֹרֶף – עַת זָרַע שְׁעוּרִים וְקִטְנִית הַחֲרִיפִין לְהַתְּבַשֵּׁל מֵהָר, וְהוּא חֲצִי שְׁבֹט וְאַדָּר וְחֲצִי נִיסָן. קָצִיר – חֲצִי נִיסָן וְאַיִר וְחֲצִי סִינוֹ. קִיץ – חֲצִי סִינוֹ תַּמּוּז וְחֲצִי אָב. הוּא זְמַן לְקִיטַת תַּאנִּים וְזְמַן שְׁמִינְפָּשִׁים אוֹתָן בַּשְּׂדוֹת, וְשְׁמוֹ קִיץ כְּמוֹ: "וְהִלָּחֶם וְהִשָּׁקֵץ לֵאכּוֹל הַנְּעָרִים". חוּם – הוּא סוּף יְמוֹת הַחֶמָּה, חֲצִי אָב וְאֱלוּל וְחֲצִי תַשְׁרִי, שְׁהַעוֹלָם חָם בְּיוֹתֵר. כְּמוֹ שֶׁשְּׁנַיִנוּ בְּמַסְכַּת יוֹמָא: שְׁלֵשִׁי קִיטָא קָשִׁי מִשְׁיִטָא. וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשָּׁבְתוּ – מִכָּלֵל שֶׁשְּׁבַתּוֹ כָּל יְמוֹת הַמַּבּוּל, שְׁלֹא שְׁמָשׁוּ הַמַּעֲזוֹלוֹת, וְלֹא נִכְרַ בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה. לֹא יִשָּׁבְתוּ – לֹא יִפְסְקוּ כָּל אֱלָה מִלְּהַתְּנֵהֵג כְּסֻדְרוֹ.	

וַיִּבְרָךְ אֱ-לֹהִים אֶת-נֶחַם וְאֶת-בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ:	וּבְרִיךְ יי ית נח וית בְּנוֹהֵי וְאָמַר לַהוֹן פּוֹשִׁי וּסְגוּ וּמְלוּ ית ארְעָא:
וּמוֹרָאכֶם וְחַתְכֶּם יִהְיֶה עַל כָּל-חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל-דָּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם נִתְּנוּ:	וְדַחֲלַתְכוֹן וְאִימַתְכוֹן תְּהִי עַל כָּל חַיַּת ארְעָא וְעַל כָּל עוֹפָא דְשָׁמַיָא בְּכָל דְתִרְחִישׁ ארְעָא וּבְכָל נוּגֵי יַמָּא בְּיָדְכוֹן מְסִירִין:
וְחַתְכֶּם – וְאִימַתְכֶּם, כְּמוֹ "תִּרְאוּ חֲתַת". וְאֲנִידָה: לִשְׁוֹן חַיּוֹת, שְׂכָל זֶמֶן שְׁתִּיבּוּק בֶּן יוֹמוֹ סִי – אִין אַתָּה צְרִיד לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָבְרִים. עוֹג מְלֹךְ הַבָּשָׂן מֵת – צְרִיד לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָבְרִים, שְׁנַאֲמֵר: "וּמוֹרָאכֶם וְחַתְכֶּם יִהְיֶה". אִימַתִּי יִהְיֶה מוֹרָאכֶם עַל הַחַיּוֹת? כָּל זֶמֶן שְׁאַתֶּם חַיִּים.	
כָּל-רִמָּשׁ אֲשֶׁר הוּא-חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּינֹרָק עֹשֵׁב נִתְּתִי לָכֶם אֶת-כָּל:	כָּל רַחֲשָׂא דְהוּא חַי לָכוֹן יִהְיֶה לְמִיכַל כִּינֹרָק עֹסְבָא יִהְבִּית לָכוֹן ית כּוּלָא:
לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ – שְׁלֹא הִרְשִׁיתִי לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּשֶׁר אֶלָּא יִרְק עֹשֵׁב, וְלָכֶם "כִּינֹרָק עֹשֵׁב" שֶׁהִפְקַרְתִּי לְאָדָם הָרִאשׁוֹן "נִתְּתִי לָכֶם אֶת כָּל".	
אֲדִי-בְשֶׁר בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוּ לֹא תֹאכְלוּ:	בְּרַם בְּסָרָא בְּנִפְשִׁיָּה דְמִיָּה לֹא תִיכְלוּן:
בְּשֶׁר בְּנִפְשׁוֹ – אֶסֶר לָהֶם אֲכָר מִן הַסִּי, כְּלוּמֹר: כָּל זֶמֶן שְׁנִפְשׁוֹ בּוֹ – לֹא תֹאכְלוּ הַבְּשֶׁר. בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוּ – בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ. בְּשֶׁר בְּנִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ – הִרִי אֲכָר מִן הַסִּי, וְאַף "בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוּ לֹא תֹאכְלוּ" – הִרִי דָם מִן הַסִּי.	
וְאַדִּי אֶת-דְּמָכֶם לְנִפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיָּד כָּל-חַיָּה אֲדַרְשְׁנּוּ וּמִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אֶחָיו אֲדַרְשׁ אֶת-נִפְשׁ הָאָדָם:	וּבְרַם ית דְּמָכוֹן לְנִפְשֵׁיכֶם אֲתַבַּע מִיָּד כָּל חַיָּתָא אֲתַבַּעֲנִיָּה וּמִיָּד אֲנָשָׂא מִיָּד גְּבֵר דִּי־יִשׁוּד ית דְּמָא דְאַחֵוְהִי אֲתַבַּע ית נִפְשָׂא דְאַנְשָׂא:
וְאַדִּי אֶת דְּמָכֶם – אֵף עַל פִּי שְׁהִתְרַמֵּי לָכֶם נְטִילַת נִשְׁמָה בְּבִהְמָה, "אֶת דְּמָכֶם אֲדַרְשׁ" מִהַשׁוּפָּךְ דָּם עֲצָמוֹ. לְנִפְשֵׁיכֶם – אֵף הַחוּנֶק עֲצָמוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ דָּם. מִיָּד כָּל חַיָּה – לִפִּי שְׁחָטָאוֹ דּוֹר הַמְּבוּל, וְהוֹפְקָרוֹ לְמֹאכַל חַיּוֹת רְעוּת לְשִׁלוּט בָּהֶן, שְׁנַאֲמֵר "נִמְשַׁל בְּבִהְמוֹת נִדְמוֹ", לְפִיכָךְ הוֹצֵרָה לְהַזְהִיר עֲלֵיהֶן אֶת הַחַיּוֹת. וּמִיָּד הָאָדָם – מִיָּד הַהוֹרָג בְּמִזִּיד וְאִין עֲדִים, אֲנִי אֲדַרְשׁ. מִיָּד אִישׁ אֶחָיו – מִיָּד שֶׁהוּא אוֹהֵב לוֹ כְּאָח, וְהִרְגּוֹ שׁוֹגֵג – אֲנִי אֲדַרְשׁ, אִם לֹא יִגְלֶה וַיִּבְקֹשׁ עַל עוֹנוֹ לְמַחֵל, שְׁאַף הַשׁוֹגֵג צְרִיד כְּפָרָה. וְאִם אִין עֲדִים לְחִיבּוֹ גְלוּת וְהוּא אִינוֹ נִכְנָע, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ "וְהָא-לֹהִים אֵנָּה לִידּוֹ" בְּמַסַּכַּת מַכּוֹת: הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְפּוֹנְדֵק אֶחָד וְכו'.	
שְׁפֹךְ דָּם הָאָדָם בְּאֲדָם דָּמּוּ יִשְׁפֹּךְ פִּי בְּצֹלָם אֱ-לֹהִים עֲשֵׂה אֶת-הָאָדָם:	דִּי־יִשׁוּד דְּמָא דְאַנְשָׂא בְּסִהְדִין עַל מִימַר דִּי־יִנְיָא דְמִיָּה יִתְאַשֵּׁד אַרִי בְּצֹלָם אֱ-לֹהִים עֲבַד ית אֲנָשָׂא:
בְּאֲדָם דָּמּוּ יִשְׁפֹּךְ – אִם יֵשׁ עֲדִים הַמִּיתוּהוּ אַתֶּם. לְמָה? "פִּי בְּצֹלָם אֱ-לֹהִים..." עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם – זֶה מִקְרָא חֲסֵר, וְצְרִיד לְהַיּוֹת: "עֲשֵׂה הָעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם". וְכֵן הִרְבֵּה בְּמִקְרָא.	
וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בָּאָרֶץ וּרְבוּ-בָּהּ:	וְאַתּוֹן פּוֹשִׁי וּסְגוּ אַתְּיִלְדוּ בָּארְעָא וּסְגוּ בֵּהּ:
וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ – לִפִּי פְּשׁוּטוֹ: הָרִאשׁוֹנָה לְבִרְכָּהּ, וְכֹאן לְצוּוִי. וּלְפִי מְדַרְשׁוֹ: לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּכִרְיָה וּרְבִיָּה לְשׁוּפָּךְ דָּמִים.	
חַמִּישִׁי	פְּרַשְׁת בְּרִית בְּנֵי נֶחַם
וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים אֶל-נֶחַם וְאֶל-בְּנָיו אַתּוּ לֹאמְרִ:	וְאָמַר יי לנח ולבְנוֹהֵי עַמִּיָּה לְמִימַר:
וְאַנִּי הִנְנִי מְקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זִרְעֲכֶם אֲחִירֵיכֶם:	וְאַנָּא הָאֲנָא מְקִים ית קִנְמִי עִמָּכוֹן וְעַם בְּנִיכֹן בְּתִרִיכֹן:
וְאַנִּי הִנְנִי – מְסַבִּים אֲנִי עִמָּךְ. שְׁהִידָה נֶחַם דּוֹאָג לְעֶסֶק בְּכִרְיָה וּרְבִיָּה עַד שֶׁהִבְטִיחוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עֲשֵׂה. וּבְאַחֲרוֹנָה אָמַר לוֹ: הִנְנִי מְסַבִּים לַעֲשׂוֹת קִיּוֹם וְחֻזִּיק בְּרִית לְהִבְטָחַתִּי, וְאַתֶּן לָהּ אוֹת.	
וְאַת כָּל-נִפְשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בַּעוֹף בְּבִהְמָה וּבְכָל-חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:	וְעַם כָּל נִפְשָׂא חַיָּתָא דְּעִמָּכוֹן בְּעוֹפָא בְּבִיעִירָא וּבְכָל חַיַּת ארְעָא עִמָּכוֹן מִכָּל נִפְקִי תִיבְתָּא לְכָל חַיַּת ארְעָא:
חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם – הֵם הַמִּתְהַלְכִּים עִם הַבְּרִיּוֹת. מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה – לְהַבִּיא שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים. חַיַּת הָאָרֶץ – לְהַבִּיא הַמַּזִּיקִין, שְׁאִינוֹ בְּכָלֵל "הַסִּיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם", שְׁאִין הַלּוֹכֵן עִם הַבְּרִיּוֹת.	

והקמתי את-בריתי אתכם ולא-יכרת כל-בשר עוד ממני המבול ולא-יהיה עוד מבול לשחת הארץ:	ובאים ית קימי עמכון ולא ישתיצו כל בסרא עוד ממני טופנא ולא יהי עוד טופנא לחבלא ארעא:
והקמתי – אעשה קיום לבריתי. ומהו קיומו? אות הקשת, כמו שמסים והולך.	
ויאמר א-להים זאת אות-הברית אשר-אני נתן ביני וביניכם ובין כל-גפש חיה אשר אתכם לזרת עולם:	ובאמר יי דא את קים דאנא יהיב בין מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתא דעמכון לדרי עלמא:
לזרת עולם – נכתב חסר, שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה ודורו של רבי שמעון בן יוחאי.	
את-קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ:	ית קשתי יהבית בעננא ויתהי לאת קים בין מימרי ובין ארעא:
והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה תקשת בענן:	ויהי בעננותי עננא על ארעא ותתחזי קשתא בעננא:
בענני ענן – כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך ואבדון לעולם.	
וזכרתי את-בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-גפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד המים למבול לשחת כל-בשר:	ודכירנא ית קימי דבין מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתא בכל בסרא ולא יהי עוד מנא לטופנא לחבלא כל בסרא:
והיתה תקשת בענן וראייתה לזכר ברית עולם בין א-להים ובין כל-גפש חיה בכל-בשר אשר על-הארץ:	ותהי קשתא בעננא ואחזינה לדוכרון קים עלם בין מימרא דיין ובין כל נפשא חיתא בכל בסרא דעל ארעא:
בין א-להים ובין כל נפש חיה – בין מדת הדין של מעלה וביניכם, שהיה לו לכתוב: "ביני ובין כל נפש חיה". אלא זהו מדרשו: כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם לסייב אתכם, אני רואה את האות ונזכר.	
ויאמר א-להים אל-גח זאת אות-הברית אשר הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר על-הארץ:	ובאמר יי לגח דא את קים דאקימית בין מימרי ובין כל בסרא דעל ארעא:
זאת אות הברית – הראהו הקשת ואמר לו: הרי האות שאמרת.	
שישי פרשת קללת כנען	
והיו בני-גח היצאים מן-התבה שם וחס ונפת וחס הוא אבי כנען:	והיו בני גח דנפקו מן תיבתא שם וחס ונפת וחס הוא אבוהי דכנען:
וחס הוא אבי כנען – למה הוצרך לומר כאן? לפי שהפרשה עסוקה ובאה בשכרותו של גח, שקלקל בה חם ועל ידו נתקלל כנען, וצדיין לא כתב תולדות חם ולא ידענו שכנען בנו. לפיכך הוצרך לומר כאן: "וחס הוא אבי כנען".	
שלשה אלה בני-גח ומאלה גפצה כל-הארץ:	תלתא אליו בני גח ומאליו אתבדו בכל ארעא:
ויחל גח איש האדמה ויטע כרם:	ושרי גח גבר פלח בארעא ונצב כרמא:
ויחל – עשה עצמו חליו, שהיה לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת. איש האדמה – אדוני האדמה, כמו: "איש נעמי". ויטע כרם – כשנכנס למדינה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים.	
ונשח מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:	ונשח מן תמרא ורוי ואתגלי בגו משכניה:
אהלה – "אהלה" כתיב, רמז לעשר שבטים שנקראו על שם שומרון שנקראת "אהלה", שגלו על עסקי היין, שנאמר: "השותים במזרקי יין". ויתגל – לשון ויתפעל.	
ולרא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשגי-אחיו בחוץ:	ונחזא חם אבוהי דכנען ית עריתא דאבוהי וסוי לתרין אחוהי בשוקא:

וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן – יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים: כְּנָעַן רָאָה וְהִגִּיד לְאָבִיו. לָכֵן הוֹנִפֵּר עַל הַדָּבָר וְנִתְקַלַּל. וַיֵּרָא אֶת עֲרֹנָת אָבִיו – יֵשׁ אוֹמְרִים סָרְסוּ, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים רָבְעוּ.

וַיִּקְחֹ וְשֵׁם וַיִּלְפַּת אֶת־הַשְּׁמֵלָה וַיַּעֲשִׂימוּ עַל־שִׁכְמָם וַשְּׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיָהּ וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרֹנָת אֲבִיהֶם וַפְּנֵיהֶם אַחֲרֵיָהּ וְעֲרֹנָת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ: וַיְנַסִּיב שֵׁם וַיִּפַּת יָת כְּסוּתָא וְשׁוּיָא עַל כְּתָף תַּרְוִיהוֹן וְאַזְלוּ מִחֲזָרִין וַכְּסִיאוּ יָת עֲרִיטָא דְאַבוּהוֹן וְאַפִּיהוֹן מִחֲזָרִין וְעֲרִיטָא דְאַבוּהוֹן לֹא חָזוּ:

וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפַּת – אֵין כְּתִיב "וַיִּקְחוּ" אֶלָּא "וַיִּקַּח": לְמַד עַל שֵׁם שֶׁנִּתְאַמָּץ בַּמַּצָּנָה יוֹתֵר מִיִּפַּת, לָכֵן זָכוּ בָּנָיו לְטָלִית שֶׁל צִיצִית. וַיִּפַּת זָכָה לַקְבוּרָה לְבָנָיו, שְׁנֵאמַר: "אֲמֵן לְגוֹג מְקוֹם שֵׁם קָבֵר". וְחָם שֶׁבִזָּה אֶת אָבִיו, נֶאֱמַר בְּזָרְעוֹ: "כֵּן יִהְיֶה מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶת שְׂבִי מִצְרַיִם וְאֵת גְּלוֹת כּוּשׁ נְעָרִים וְזָנָאִים עָרוֹם וְחָסֵף וְחֹשֵׁף שֵׁת..." וַפְּנֵיהֶם אַחֲרֵיָהּ – לָמָּה נֶאֱמַר פַּעַם שְׁנִיָּהּ? מִלְּמַד שֶׁכְּשֶׁקָּרְבוּ אֶצְלוֹ וְהוֹצִיָּכוּ לְהַפּוֹךְ עֲצָמָם לְכַסּוֹתוֹ, הִפְכוּ כְּנֵיהֶם אַחֲרֵיָהּ.

וַיִּיקֶץ זֶחַ מֵיִנּוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: וְאַתָּעַר זֶחַ מִמְּמַרְיָה וַיֵּדַע יָת דַּעְבַּד לִיה בְּרִיָּה זַעִירָא: בְּנוֹ הַקָּטָן – הַפְּסוּל וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ: "הִנֵּה קָטָן נִתְמַיֵּד בְּגוֹיִם בְּזוּי בְּאֲדָם".

וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֲיוֹ: וְאַמֵּר לִיט כְּנָעַן עֶבֶד פֶּלַח יִהְיֶה לְאַחֲוָהִי: אֲרוּר כְּנָעַן – אֵתָּה גְּרַמְתָּ לִי שְׁלֹא אוֹלִיד בֶּן רַבִּיעִי אַחֵר לְשִׁמְשׁוֹנִי, אֲרוּר בֶּנְךָ רַבִּיעִי לִהְיוֹת מְשַׁמֵּשׂ אֶת זָרְעָם שֶׁל אֱלֹו הַגְּדוֹלִים, שֶׁהִטַּל עֲלֵיהֶם טוֹרַח עֲבוֹדָתִי מֵעַתָּה. וְמָה רָאָה חָם שֶׁפָּרְסוּ? אָמַר לָהֶם לְאַחֲיוֹ: אָדָם הִרְאִשׁוֹן שְׁנֵי בָנִים הָיוּ לוֹ, וְהֵרַג זֶה אֶת זֶה בְּשִׁבְלִי יִרְשֶׁת הָעוֹלָם, וְאַבְיָנוּ יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשׁ בָּנִים וְעוֹדֵנּוּ מִבְּקֵשׁ בֶּן רַבִּיעִי!

וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יִי־הֵנָּה אֶ־לֵהִי שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ: וְאַמֵּר בְּרִיךְ יִי אֶ־לֵהִיָּה דָשֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶדָא לְהוֹן: בְּרוּךְ ה' אֶ־לֵהִי שֵׁם – שְׁעִתִּיד לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזָרְעוֹ, לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. וַיְהִי לָהֶם כְּנָעַן לְמַס עוֹבֵד.

יָפַת אֶ־לֵהִי לְיָפַת וַיִּשְׁכֹּן בְּאַחֲלֵי־שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ: יָפַתִּי יִי לְיָפַת וַיִּשְׁרִי שְׁכִינָתָהּ בְּמִשְׁכְּנֵי שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶדָא לְהוֹן:

יָפַת אֶ־לֵהִים לְיָפַת – מִתְרַגֵּם "יָפַתִּי": יִרְחִיב. וַיִּשְׁכֹּן בְּאַחֲלֵי שֵׁם – יִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. וּמִדְּרַשׁ חֲכָמִים: אֵף עַל פִּי שֶׁ"יָפַת אֶ־לֵהִים לְיָפַת", שֶׁבִּנְיָה כּוֹרֵשׁ שֶׁהִנֵּה מִבְּנֵי יָפַת בֵּית שְׁנֵי – לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה. וְהִיכָן שָׁרְתָה? בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן שֶׁבִּנְיָה שְׁלֹמֹה, שֶׁהִנֵּה מִבְּנֵי שֵׁם. וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ – אֵף מִשְׁיָגְלוֹ בְּנֵי שֵׁם, וַיִּמְכְּרוּ לָהֶם עֲבָדִים מִבְּנֵי כְנָעַן.

וַיַּחֲיֶינָה אַחֵר הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: וַחֲיָא זֶחַ בְּתֵר טוֹפְנָא תַלַּת מָאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין:

וַיַּהֲיוּ כָל־יְמֵי־זֶחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: וַהֲוֹ כָל יוֹמֵי זֶחַ תִּשְׁעַ מָאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין וַיָּמִית:

וְאַלְהָ תוֹלְדָת בְּנֵי־זֶחַ שֵׁם חָם וַיָּנֶפֶת וַיִּנְלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֵר הַמַּבּוּל: וְאַלִּין תוֹלְדָת בְּנֵי זֶחַ שֵׁם חָם וַיָּנֶפֶת וַאֲתִילִידוּ לְהוֹן בְּנִין בְּתֵר טוֹפְנָא:

בְּנֵי יָפַת גֹּמֶר וּמִגּוֹג וּמִזְדִּי וַיִּנּוּ וַתִּבֶּל וּמִשְׁדֵּן וַתִּירָס: בְּנֵי יָפַת גּוֹמֶר וּמִגּוֹג וּמִזְדִּי וַיִּנּוּ וַתִּבֶּל וּמִשְׁדֵּן וַתִּירָס: וַתִּירָס – זוֹ פָּרַס.

וּבְנֵי גֹמֶר אֲשַׁפְנָז וְרִיפַת וַתִּגְרָמָה: וּבְנֵי גּוֹמֶר אֲשַׁפְנָז וְרִיפַת וַתִּגְרָמָה:

וּבְנֵי יִנּוּ אֲלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וְדוֹדָנִים: וּבְנֵי יִנּוּ אֲלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וְדוֹדָנִים:

מֵאֲלֵה נִפְרְדּוּ אֲנִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצָתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוּיָהֶם: מֵאֲלִין נִפְרְשׁוּ אֲתַפְרְשׁוּ נִגְוֹת עַמְּמִיָּא בְּאַרְעָתָהוֹן גְּבֵר לְלִישְׁנָיָה לְזַרְעִיתָהוֹן בְּעַמְּמִיָּהוֹן:

וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנָעַן: וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנָעַן:

וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וַחֲוִילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וְדָדוֹן: וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וַחֲוִילָה וְסַבְתָּא וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וְדָדוֹן:

וְכוֹשׁ יִלְד אֶת־נִמְרֹד הוּא הֵחָל לַהֲנוֹת גְּבֵר בְּאַרְצֵי:	וְכוֹשׁ אוֹלִיד יֵת נִמְרוֹד הוּא שָׂרִי לְמִהְיֵי גְבֵר בְּאַרְעָא:
לַהֲנוֹת גְּבוּר – לַהֲמַרִּיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצַת דָּוִד הַפְּלֵגָה.	
הוּא־הִנֵּה גְבֵר־צִיד לִפְנֵי יִי־הִנֵּה עַל־כֵּן יֵאמָר	הוּא הִנֵּה גְבֵר תַּקִּיף קָדָם יִי עַל כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרוֹד גְּבֵר
כְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד לִפְנֵי יִי־הִנֵּה:	תַּקִּיף קָדָם יִי:
גְּבוּר צִיד – צִיד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת כְּפִיו, וּמִטָּעֵן לְמִרּוֹד בְּמָקוֹם. לִפְנֵי ה' – מִתְכַּנֵּן לְהַקְנִיטוֹ עַל כְּפָיו. עַל כֵּן יֵאמָר – עַל כָּל אָדָם מְרֻשֵׁעַ בְּעֻזּוֹת פָּנִים, יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ וּמִתְכַּנֵּן לְמִרּוֹד בּוֹ, יֵאמָר: זֶה כְּנִמְרוֹד גְּבוּר צִיד.	
וַתְּהִי רֵאשִׁית מִמְּלַכְתּוֹ בְּכָל וָאָרֶץ וְאֶפְד וּכְלָנָה	וַתְּהִי רֵישׁ מַלְכוּתִיהָ בְּכָל וָאָרֶץ וְאֶפְד וּכְלָנָה בְּאַרְעָא
בְּאַרְצֵי שִׁנְעָר:	דְּבָבָל:
מִן־הָאָרֶץ הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּכְן אֶת־גִּינּוֹה וְאֶת־	מִן אַרְעָא הַהִיא נָפַק אֶתְוֹרָאָה וּבָנָא יֵת גִּינּוּה וַתְּ
רַחֲבַת עִיר וְאֶת־כָּלָח:	רַחֲבוּת קִרְתָּא וַתְּ כָלָח:
מִן הָאָרֶץ... – כִּינּוֹן שֶׁרָאָה אֲשׁוּר אֶת כְּנָיו שׁוֹמְעִין לְנִמְרוֹד, וּמוֹרְדִין בְּמָקוֹם לְבָנוֹת הַמִּגְדָּל, יֵצֵא מִתּוֹכָם.	
וְאֶת־רֶסֶן בֵּין גִּינּוּה וּבֵין כָּלָח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:	וַתְּ רֶסֶן בֵּין גִּינּוּהָ וּבֵין כָּלָח הִיא קִרְתָּא רַבְתָּא:
הָעִיר הַגְּדוֹלָה – הִיא גִּינּוּה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּגִינּוּה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לֹא־לֵהִימ".	
וּמִצְרִים יִלְד אֶת־לוֹדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לִהְבִים	וּמִצְרִים אוֹלִיד יֵת לוֹדָאִי וַתְּ עַנְמָאִי וַתְּ לִהְבָאִי וַתְּ
וְאֶת־נִפְתָּחִים:	נִפְתּוּחָאִי:
לִהְבִים – שְׁפָנִיקָם דּוֹמִים לְלֵהָב.	
וְאֶת־פֶּתֶר־סִים וְאֶת־כִּסְיָלִים אֲשֶׁר יֵצֵאוּ מִשָּׁם	וַתְּ פֶּתֶרוּסָאִי וַתְּ כִּסְלוּחָאִי דְנִפְקוּ מִתְּמָן פִּלְשְׁתָּאִי וַתְּ
פִּלְשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים:	קַפּוּטָקָאִי:
וְאֶת פֶּתֶרְסִים וְאֶת כִּסְלוּחִים אֲשֶׁר יֵצֵאוּ מִשָּׁם פִּלְשְׁתִּים – מִשְׁנִיָּהֶם יֵצֵאוּ, שְׁהִיוּ פֶּתֶרְסִים וְכִסְלוּחִים מִחֲלִיפִין מִשְׁכַּב נְשׁוּמִיתָהֶם אֵלּוּ לְאֵלּוּ, וַיֵּצֵאוּ מִקָּדֶם פִּלְשְׁתִּים.	
וּכְנַעַן יִלְד אֶת־צִידֹן בְּכָרוֹ וְאֶת־חֶת:	וּכְנַעַן אוֹלִיד יֵת צִידוֹן בּוּכְרִיָּה וַתְּ חֶת:
וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֲמֹרִי וְאֶת הַגְּרָגָשִׁי:	וַתְּ יְבוּסָאִי וַתְּ אַמּוֹרָאִי וַתְּ גְּרָגִישָׁאִי:
וְאֶת־הַתְּנִי וְאֶת־הָעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי:	וַתְּ תְנָאִי וַתְּ עַרְקָאִי וַתְּ אַנְתּוּסָאִי:
וְאֶת־הָאֲרֹנְדִי וְאֶת־הַצִּמְרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחַר נָפְצוּ	וַתְּ אַרְוֹדָאִי וַתְּ צִמְרָאִי וַתְּ חַמְתָּאִי וְכַתֵּר כֵּן אֶתְבַּדְּרוּ
מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:	זִרְעִית כְּנַעֲנָאִי:
וְאַחַר נָפְצוּ – מֵאֲלָה נָפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַרְבֵּה.	
וַיְהִי גָבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בְּאַבְהָה גְּרָרָה עַד־עֲזָה	וַתְּהִי תַחֲוֹם כְּנַעֲנָאָה מִצִּידוֹן מְטִי לְגָרָר עַד עֲזָה מְטִי
בְּאַבְהָה סְדָמָה וְעַמְרָה וְאַדְמָה וְצִבְיָם עַד־לְשַׁע:	לְסָדוֹם וְעַמּוֹרָה וְאַדְמָה וְצִבּוּיָם עַד לְשַׁע:
גָּבוּל הַכְּנַעֲנִי – סוּף אֶרֶצוֹ. כָּל "גָּבוּל" לְשׁוֹן סוּף וְקֶצֶה. בְּאַבְהָה – שֵׁם דְּבָר. וְלִי נִרְאָה: כָּאָדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ, גָּבוּל זֶה מְגִיעַ עַד אֲשֶׁר תִּבְאֵ לְמָקוֹם פְּלוּנִי.	
אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם	אֵלִין בְּנֵי חָם לְזִרְעִיתָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן בְּאַרְעָתָהוֹן
בְּגוּיָהֶם:	בְּעַמְמִיהוֹן:
לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם – אָף עַל פִּי שְׁנַחֲלָקוּ לְלִשׁוֹנוֹת וְאַרְצוֹת, כָּלָם בְּנֵי חָם הֵם.	
וּלְשָׁם יִלְד גַּם־הוּא אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אֲחִי נֶפֶת	וּלְשָׁם אִיתְלִיד אָף הוּא אַבוּהוֹן דְּכָל בְּנֵי עֶבֶר אַחוּהִי
הַגְּדוֹל:	דִּיקְפַת רַבָּא:

אָבי כּל בּני עֵבֶר הִנֵּה, הִנֵּה שָׁם. אָחִי יָפֶת הַגָּדוֹל – אִינִי יוֹדֵעַ אִם יָפֶת הַגָּדוֹל אִם שָׁם? כָּשָׁהוּא אוֹמֵר "שָׁם בֶּן מֵאָת שָׁנָה... שְׁנֵתִים אַחֵר הַמִּבּוֹל" הָיִי אוֹמֵר יָפֶת הַגָּדוֹל, שֶׁהָיָה בֶּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה הִנֵּה נֹחַ כָּשָׁהתְחִיל לְהוֹלִיד, וְהַמִּבּוֹל הִנֵּה בִשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, נִמְצָא שֶׁהַגָּדוֹל בְּכִנּוֹי הִנֵּה בֶּן מֵאָה שָׁנָה. וְשָׁם לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה עַד שְׁנֵתִים אַחֵר הַמִּבּוֹל. אָחִי יָפֶת – וְלֹא אָחִי חָם? שְׂאֵלוֹ שְׁנֵתִים כִּפְדּוֹ אֶת אֲבִיהֶם, וְזֶה בְּזָהוּ.

בְּנֵי שָׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹד וְאַרְם:
בְּנֵי שָׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹד וְאַרְם:

וּבְנֵי אָרַם עוּיץ וְחוּל וְגֵתֵר וְנִמְשׁ:
וּבְנֵי אָרַם עוּיץ וְחוּל וְגֵתֵר וְנִמְשׁ:

וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר:
וְאַרְפַּכְשָׁד אוֹלִיד יֵת שֵׁלַח וְשֵׁלַח אוֹלִיד יֵת עֵבֶר:

וּלְעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְנִמְיוֹ נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אַחֲיוֹ יִקְטָן:
וּלְעֵבֶר אֶת־יְלִידוֹ תָרִין בְּנִין שׁוֹם חַד פֶּלֶג אָרִי בְיוֹמוֹהִי אֶת־פְּלִיגַת אֶרֶץ וְשׁוֹם אַחוּהִי יִקְטָן:

וּנְפִלְגָה – נִתְפַּלְּגוּ הַלְשׁוֹנוֹת, וְנִפְּצוּ מִן הַבִּקְעָה, וְנִתְפַּלְּגוּ בְּכָל הָעוֹלָם. לְמַדְנּוּ שֶׁהִנֵּה עֵבֶר נָבִיא, שֶׁקָּרָא שָׁם בְּנוֹ עַל שָׁם הָעֵתִיד. וְשְׁנֵינוּ בְּסֹדֶר עוֹלָם שֶׁבְּסוֹף יָמָיו נִתְפַּלְּגוּ, שָׁאִם תֵּאמַר בְּתַחֲלַת יָמָיו, הָרִי יִקְטָן אַחֲיוֹ צָעִיר מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד כִּמְהָ מִשְׁפָּחוֹת קוֹדֶם לָכֵן, שְׁנֹאֲמַר: "וְיִקְטָן יָלַד..."
וְאַחֵר כֹּד "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ..." וְאִם תֵּאמַר בְּאַמְצַע יָמָיו? לֹא כֹא הַכְּתוּב לְסֵתוֹם אֵלָּא לְפָרֶשׁ, הֵא לְמַדְנָם שֶׁבִּשְׁנַת מוֹת פֶּלֶג נִתְפַּלְּגוּ.

וְיִקְטָן יָלַד אֶת־אַלְמוּדָד וְאֶת־שֵׁלַח וְאֶת־חֲצַרְמֹנֶת וְאֶת־יֶרַח:
וְיִקְטָן אוֹלִיד יֵת אֶלְמוּדָד וְיֵת שֵׁלַח וְיֵת חֲצַרְמֹנֶת וְיֵת יֶרַח:

וְיִקְטָן – שֶׁהִנֵּה עֲנָיו וּמִקְטִין עֲצָמוֹ, לְכֹד זָכָה לְהַעֲמִיד כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת הַלְלוּ. חֲצַרְמֹנֶת – עַל שָׁם מְקוֹמוֹ, דְּבָרֵי אֲנָדָה.

וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דַּקְלָה:
וְיֵת הַדּוֹרָם וְיֵת אוּזָל וְיֵת דַּקְלָה:

וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא:
וְיֵת עוֹבָל וְיֵת אַבִּימָאֵל וְיֵת שָׁבָא:

וְאֶת־אוֹפֶר וְאֶת־חוּיֵלָה וְאֶת־יֹוֹבָב כָּל־אַלֶּה בְּנֵי יִקְטָן:
וְיֵת אוֹפִיר וְיֵת חוּיֵלָה וְיֵת יוֹבָב כָּל אֱלִין בְּנֵי יִקְטָן:

וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁכָּא בְּאַכָּה סְפָרָה הָרַ הַקָּדָם:
וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁכָּא בְּאַכָּה סְפָרָה הָרַ הַקָּדָם:

אַלֶּה בְּנֵי־שָׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם לְגוֹיָהֶם:
אַלִין בְּנֵי שָׁם לְזַרְעִיתָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן בְּאַרְעָתָהוֹן לְעַמִּיָהוֹן:

אַלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדָתָם בְּגוֹיָהֶם וּמֵאַלֶּה נִפְרָדוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְץ אַחֵר הַמִּבּוֹל:
אַלִין זַרְעִיית בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדָתָהוֹן בְּעַמִּמִּיָהוֹן וּמֵאַלִין אֶת־פְּרָשׁוֹ עַמִּמִּיָּא בְּאַרְעָא בְּתַר טוֹפָנָא:

שְׁבִיעִי פֶּרֶשֶׁת מִגְדַל בָּבֶל

וַיְהִי כָל־הָאָרֶץ שְׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחֲדִים:
וַיְהִי כָל אֶרֶץ לִישָׁן חַד וּמִמְלַל חַד:

שְׂפָה אַחַת – לִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ. וּדְבָרִים אַחֲדִים – בָּאוּ בְּעֵצָה אַחַת וְאָמְרוּ: לֹא כָל הַיָּמָנוּ שְׂבִיבֹר לוֹ אֶת הָעֲלִיוֹנִים, נַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנַעֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה! דְּבַר אַחֵר: עַל יַחֲידוֹ שֶׁל עוֹלָם. דְּבַר אַחֵר: "וּדְבָרִים אַחֲדִים", אָמְרוּ: אַחַת לְאֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְשֵׁשׁ שָׁנִים הָרַקִּיעַ מִתְמוֹטֵט, כָּשֶׁם שֶׁעָשָׂה בִּימֵי הַמִּבּוֹל. בָּאוּ וְנַעֲשֶׂה לוֹ סְמוּכוֹת.

וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם וַיִּמְצְאוּ בְּקִעָה בְּאַרְץ שִׁנְעָר וַיִּשְׁבּוּ שָׁם:
וַיְהִי בְּמִטְלָהוֹן בְּקִדְמִיתָא וְאַשְׁפַּחוּ בְּקִעָתָא בְּאַרְעָא דְּבָבֵל וַיִּתִּיבוּ תַּמָּן:

בְּנִסְעָם מִקְדָּם – שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם, כְּדִכְתִּיב לְמַעַלָּה: "וַיְהִי מוֹשְׁבָם..." הֵרַ הַקָּדָם. וְנִסְעוּ מִשָּׁם לְתוֹר לָהֶם מְקוֹם לְהִתְזַיֵּק אֶת כָּלָם, וְלֹא מִצָּאוּ אֵלָּא שִׁנְעָר.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרַפָּה לְשַׂרְפָּה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבֹּן וְהַחֲמֵר הִנֵּה לָהֶם לְחֵמֶר:
וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְחִבְרִיָּה הִבּוּ נֶרְמִי לְבָנִין וְנִשְׂרופֹנוֹן בְּנוֹרָא וַיְהִי לְהוֹן לְבִינָתָא לְאַבְנָא וְחִימָרָא הִנֵּה לְהוֹן לְשִׁיעַ:

איש אל רעהו – אמה לאמה: מצרים לכוש, וכוש לפוט, ופוט לכנען. **הבה** – הזמינו עצמכם. כל "הבה" לשון הזמנה הוא, שמכינים עצמן ומתחברים למלאכה או לעצה או למשא. "הבה" – הזמינו, אפרייליי"ר בלעז. **לבנים** – שאין אבנים בבבל, שהיא בקעה. ונשרפה לשרפה – כך עושין הלבנים, שקורים טיול"ש בלעז: שורפים אותם בבבשן. לחמר – לטוח הקיר.

ויאמרו הבה נבנה-לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה-לנו שם פן-נפויז על-פני כל-הארץ:
ונאמרו הבו נבני לנא קרתא ומגדלא ורישיה מטי עד צית שמיא ונעביד לנא שום דלמא נתבדר על אפי כל ארעא:

פן נפויז – שלא יביא עלינו שום מכה להפיצנו מכאן.

וינרד י-הוה לראת את-העיר ואת-המגדל אשר בנו בני האדם:
ואתגלי יי לאתפרעא על עובד קרתא ומגדלא דבנו בני אנשא:

וינרד ה' לראות – לא הוצרך לכך, אלא בא ללמד לדינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו ויבינו. מדרש רבי תנחומא. **בני האדם** – אלא בני מי, שמא בני חמורים וגמלים? אלא בני אדם הראשון שקפה את הטובה ואמר "האשה אשר נתתה עמדי", אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול.

ויאמר י-הוה הן עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם לעשות ועתה לא-יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות:
ונאמר יי הא עמא חד ולישן חד לכולהון ודין דשריאו למעבד וכען לא יתמנע מנהון כל דחשיבו למעבד:

הן עם אחד – כל טובה זו יש עמה, שעם אחד הם ושפה אחת לכלם, ונדבר זה הסלו לעשות. **החלם** – כמו "אמרם", "עשותם" – להתחיל הם לעשות. **לא יבצר מהם... לעשות** – בתמיהה. "יבצר" לשון "מניעה" פתרגומו, ודומה לו "יבצור רוח נגידים".

הבה נרדה ונבנה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו:
הבו נתגלי ונבלבל תמן לישנהון דלא ישמעון אנש לישן חבריה:

הבה נרדה – בבית דינו נמלך מענותותו יתרה. **הבה** – מדה פגגד מדה: הם אמרו "הבה נבנה", והוא כנגדם מדד ואמר "הבה נרדה". ונבלל – ונבלבל. נו"ן משמש בלשון רבים, וה"א אחרונה יתרה כה"א של "נרדה". **לא ישמעו** – זה שואל לבנה, וזה מביא טיט. וזה עומד עליו ופוצע את מוחו.

ויפץ י-הוה אתם משם על-פני כל-הארץ ויחדלו לבנת העיר:
ויבדר יי יתהון מתמן על אפי כל ארעא ואתמנעו מלמבני קרתא:

ויפץ ה' אותם משם – בעולם הזה. מה שאמרו "פן נפויז" נתקיים עליהם. הוא שאמר שלמה "מגורת רשע היא תבואנו".

על-פן קרא שמה בכל כי-שם בלל י-הוה שפת כל-הארץ ומשם הפיצם י-הוה על-פני כל-הארץ:
על פן קרא שמה בכל ארי תמן בלביל יי לישן כל ארעא ומתמן בדרנון יי על אפי כל ארעא:

ומשם הפיצם – למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי איזו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה? אלו לא פשטו יד בעיקר, ואלו פשטו יד בעקר להלחם בו; ואלו נשפטו, ואלו לא נאבדו מן העולם? אלא שדור המבול היו גזלנים ונקמה מריבה ביניהם, לכך נאבדו. ואלו היו נוקמים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר: "שפה אחת ודברים אחדים" – למדת ששנאוי המתלקת וגדול השלום.

אלה תולדת שם שם בן-מאת שנה ויולד את-ארפכשד שנתים אחר המבול:
אליו תולדת שם שם בר מאה שנין ואוליד ית ארפכשד תרתין שנין בטר טופנא:

שם בן מאת שנה – כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול.

ויחי-שם אחריו הולידו את-ארפכשד חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות:
ותיא שם בטר דאוליד ית ארפכשד חמיש מאה שנין ואוליד בנין ובנן:

וארפכשד חי חמש ושלשים שנה ויולד את-שלח:
ותיא ארפכשד אחריו הולידו את-שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות:

וארפכשד חי שלשים שנה ויולד את-עבר:
ותיא ארפכשד בטר דאוליד ית שלח ארבע מאה ותלת שנין ואוליד בנין ובנן:

ושלח חי שלשים שנה ויולד את-עבר:
ושלח חיא תלתין שנין ואוליד ית עבר:

וַיְחִי-שִׁלַח אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת-עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲזָא שִׁלַח בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת עֶבֶר אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְחִי-עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-פִּלְג:	וַחֲזָא עֶבֶר תְּלַתִין וְאַרְבַּע שָׁנִין וְאוֹלִיד יְת פִּלְג:
וַיְחִי-עֶבֶר אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת-פִּלְג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲזָא עֶבֶר בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת פִּלְג אַרְבַּע מָאָה וּתְלַתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְחִי-פִלְג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-רְעוּ:	וַחֲזָא פִלְג תְּלַתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יְת רְעוּ:
וַיְחִי-פִלְג אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת-רְעוּ תִשְׁע שָׁנִים וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲזָא פִלְג בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת רְעוּ מָאֲתָן וּתִשְׁע שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-שָׂרוּג:	וַחֲזָא רְעוּ תְּלַתִין וּתְרַמִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד יְת שָׂרוּג:
וַיְחִי רְעוּ אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת-שָׂרוּג שְׁבַע שָׁנִים וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲזָא רְעוּ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שָׂרוּג מָאֲתָן וּשְׁבַע שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-נְחֹר:	וַחֲזָא שָׂרוּג תְּלַתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יְת נְחֹר:
וַיְחִי שָׂרוּג אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת-נְחֹר מֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲזָא שָׂרוּג בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת נְחֹר מָאֲתָן שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְחִי נְחֹר תִּשְׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-תְּרַח:	וַחֲזָא נְחֹר עֶשְׂרִין וּתִשְׁע שָׁנִין וְאוֹלִיד יְת תְּרַח:
וַיְחִי נְחֹר אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת-תְּרַח תִּשְׁע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲזָא נְחֹר בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת תְּרַח מָאָה וּתִשְׁע עֶשְׂרֵי שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְחִי-תְּרַח שְׁבַעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-אַבְרָם אֶת-נְחֹר וְאֶת-הָרָן:	וַחֲזָא תְּרַח שְׁבַעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יְת אַבְרָם יְת נְחֹר וְיְת הָרָן:
וְאַלְהָה תּוֹלְדַת תְּרַח תְּרַח הוֹלִיד אֶת-אַבְרָם אֶת-נְחֹר וְאֶת-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת-לוֹט:	וְאַלִין תּוֹלְדַת תְּרַח תְּרַח אוֹלִיד יְת אַבְרָם יְת נְחֹר וְיְת הָרָן וְהָרָן אוֹלִיד יְת לוֹט:
וַיָּמָת הָרָן עַל-פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאַרְצָן מוֹלְדָתוֹ בְּאוּר כַּשְׁ-דִּים:	וַיָּמִית הָרָן עַל אִפִּי תְּרַח אָבוּהִי בְּאַרְעַ נִלְדוּתֶיהָ בְּאוּר דְּכַשְׁדָּאִי:
עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו – בְּחַיִּי אָבִיו. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַל יְדֵי אָבִיו מֵת, שֶׁקִּבֵּל תְּרַח עַל אַבְרָם בְּנוֹ לִפְנֵי נִמְרוֹד עַל שִׁפְתַּת אֶת צִלְמִיּוֹ, וְהַשְׁלִיכוֹ לִכְבָּשׁן הָאֵשׁ. וְהָרָן יוֹשֵׁב וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ: אִם אַבְרָם נוֹצֵחַ אֲנִי מִשְׁלוֹ, וְאִם נִמְרוֹד נוֹצֵחַ אֲנִי מִשְׁלוֹ. וּכְשֶׁנִּצֵּל אַבְרָם אָמְרוּ לוֹ לְהָרָן: מִשְׁלֵ מִי אִתָּהּ? אָמַר לָהֶם הָרָן: מִשְׁלֵ אַבְרָם אֲנִי! הַשְׁלִיכוּהוּ לִכְבָּשׁן הָאֵשׁ וְנִשְׂרַף, וְנָהוּ "אוּר כַּשְׁ-דִּים". וּמִנֵּחַם פֶּרֶשׁ "אוּר" – בְּקַעָה. וְכֵן "בְּאוּרִים כַּבְּדוֹ ה'", וְכֵן "מְאוּרַת צִפְעוֹנִי": כָּל חוֹר וּבְקַע עֲמוֹק קְרוּי "אוּר".	וְנִסִּיב אַבְרָם וְנִחֹר לְהוֹן נָשִׁין שׁוֹם אֶתֶת אַבְרָם שָׂרִי וְשׁוֹם אֶתֶת נְחֹר מְלָפָה בֵּת הָרָן אָבוּהָא דְּמְלָפָה וְאַבוּהָא דִּי־סָפָה:
יִסְכָּה – זוֹ שָׂרָה, עַל שֵׁם שְׁפוּכָה בְּרוּתָּה הַקּוֹדֶשׁ, וְשֶׁהִפֵּל סוֹכִין בִּיפְתָּהּ. עוֹד: "יִסְכָּה" לִשׁוֹן נְסִיכוּת, כְּמוֹ "שָׂרָה" לִשׁוֹן שָׂרָה.	וְנִהַת שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וְלֹד:
וַיְחִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וְלֹד:	וְנִהַת שָׂרִי עֲקָרָא לִית לָהּ וְלֹד:

וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ
וְאֶת שְׂרֵי כָלָתוֹ אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר
כַּשְׁ-דִּים לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חֶרֶן וַיֵּשְׁבוּ
שָׁם:

וידבר תרח ית אברם בריה וית לוט בר הרן בר בריה
ות שרי כלתיה אמת אברם בריה ונפקו עמהון מאור
דכסדאי למיזל לארעא דכנען ואתו עד חרן ויתיבו
תמן:

ויצאו אתם – ויצאו תרח ואברם עם לוט ושרי.

ויהיו ימי־תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת
תרח בחרן:

והיו יומי תרח מאתן וחמש שנים ומית תרח בחרן:

וימת תרח בחרן – לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ כנען, והיה שם יותר מששים שנה, שְׁהַרִי כְּתִיב: "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן", ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברם, הרי מאה ארבעים וחמש לתרח. כשיצא אברם מחרן, עדיין נשארו משנותיו הרבה. ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם? שלא יהא הדבר מפורסם לכל, ויאמרו: לא קים אברם את כבוד אביו, שהגידו וזן והלך לו. לפיכך קראו הכתוב "מת", שְׁהַרְשָׁעִים אֶף בְּסִיִּיהֶם קְרוּיִם מֵתִים, והצדיקים אף במיתתן קרויִם חַיִּים, שְׁנֹאֲמַר "ויבניהו בן יהוידע בן איש חי".

ה וְאֵתָהּ בֵּית־לֶחֶם אֶפְרָתָה צָעִיר לְהִיּוֹת
בְּאַלְפֵי יְהוּדָה מִמָּוֶה לִי יֵצֵא לְהָנוֹת מוֹשֵׁל
בְּיִשְׂרָאֵל וּמוֹצְאָתוֹ מִקֶּדֶם מִיָּמֵי עוֹלָם: בִּלְכוֹן
יִתְּנֵם עַד־עֵת יוֹלֵדָה יִלְדָה וַיֵּתֶר אֶחָיו יִשׁוּבוּן
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַעֲמַד וְרַעְהָ בְּעֵז יְ-הוָה בְּגֵאוֹן
שָׁם יְ-הוָה אֶ-לֶהֱיוּ וַיֵּשְׁבוּ כִּי־עֲתָה יִגְדֹּל עַד־
אֶפְסֵי־אָרֶץ: וְהָיָה זֶה שְׁלֹמֹם אֲשׁוּר | כִּי־יָבוֹא
בְּאַרְצָנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ וְהִקְמֵנוּ עָלָיו
שִׁבְעָה רָעִים וּשְׁמֹנֶה נְסִיכֵי אָדָם: וְיָרְעוּ אֶת־
אָרֶץ אֲשׁוּר בְּחֶרֶב וְאֶת־אָרֶץ נִמְרֹד בְּפִתְחֶיהָ
וְהִצִּיל מֵאֲשׁוּר כִּי־יָבוֹא בְּאַרְצָנוּ וְכִי יִדְרֹךְ
בְּגִבּוֹלָנוּ: וְהָיָה | שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים
רָבִים כְּטַל מֵאֵת יְ-הוָה כְּרִבִּיכִים עַל־יַעֲשֹׁב
אֲשֶׁר לֹא־יִקְוֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבְנֵי אָדָם:
וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹלָם בְּקֶרֶב עַמִּים רָבִים
כְּאֶרְיָה בְּבִהְמוֹת יָעַר כְּכַפִּיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר
אִם־עֶבֶר וְרָמָס וְטָרַף וְאִין מִצִּיל: הִתְרַם יִדְךָ
עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִפְרֹתוּ: וְהָיָה בַּיּוֹם־
הַהוּא גֹאֲם־יְ-הוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ
וְהִאֲבַדְתִּי מִרְכָּבְתֶּיךָ: וְהִכְרַתִּי עֲרֵי אֲרָצְךָ
וְהִרְסֹתִי כָל־מִבְצָרֶיךָ: וְהִכְרַתִּי כְּשָׁפִים מִיָּדְךָ
וּמַעוֹנָנִים לֹא יִהְיוּ־לְךָ: וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ
וּמַצְבֹּתֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לַמַּעֲשֵׂה
יָדֶיךָ: וְנִגְתְּשֹׁתִי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי
עָרֶיךָ: וַעֲשִׂיתִי בָאָף וּבַחֲמָה נִקְּמָה אֶת־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ:

ו «שָׁמְעוּ־נָא אֶת אֲשֶׁר־יְ-הוָה אֹמֵר קוֹם רִיב
אֶת־הַקְּרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבֻעוֹת קוֹלְךָ: שָׁמְעוּ
הַרִים אֶת־רִיב יְ-הוָה וְהֵאֲתָנִים מוֹסְדֵי אָרֶץ כִּי
רִיב לִי־הוּא עַם־עַמּוֹ וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתְנַפֵּחַ: עַמִּי
מִה־עַשִׂיתִי לְךָ וּמָה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה בִי: כִּי
הֵעֲלִיתִיךָ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ
וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אֶתְרֹן וּמֹרִים: עַמִּי
זָכַר־נָא מִה־יָּעֵץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמִה־עֲנָה
אֲתוֹ בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִן־הַשִּׁטִּים עַד־הַגִּלְגָּל
לְמַעַן זַעַת צִדְקוֹת יְ-הוָה: וּבְמָה אֶקְדֵּם יְ-הוָה

אֶפְרָתָה לֹא־לֶהֱיוּ מְרוֹם הֶאֱקַדְמָנוּ בְּעוֹלוֹת בַּעַגְלִים
בְּנֵי שָׁנָה: יִהְיָרְצָה יְ-הוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים
בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שָׁמֶן הֶאֱתָן בְּכוּרֵי פִשְׁעֵי פָרִי
בְּטָנֵי חֲטָאת נִפְשֵׁי: הִגִּיד לְךָ אָדָם מִה־טוֹב
וּמִה־יְ-הוָה דּוֹרֵשׁ מִמָּוֶה כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצָּנֵעַ לָכֶת עַם־אֶ-לֶהֱיָ: טָוֹל
יְ-הוָה לְעִיר יִקְרָא וְתוֹשִׁינָה יִרְאֶה שְׁמֶךָ שָׁמְעוּ
מִטָּה וּמִי יַעֲדָה: יַעֲזֹד הָאֵשׁ בֵּית רָשָׁע אֲצֻרוֹת
רָשָׁע וְאִיפֹת רָזוֹן זַעוּמָה: יִהְיָאֲזָכָה בְּמֵאזְנֵי
רָשָׁע וּבְכִיס אֲבָנֵי מֶרְמָה: יִבְאֶשׁ עֲשִׁירֶיהָ
מִלְּאוֹ חֶמֶס וַיִּשְׁבִּיהָ דְּבָרוֹ־שֶׁקֶר וּלְשׁוֹנָם רִמְיָה
בְּפִיהֶם: יִגְאֹם־אֲנִי הַחֲלִיתִי הַכּוֹתֶךָ הַשָּׁמַם עַל־
חֲטֹאתֶיךָ: יִאֲתָה תֹאכַל וְלֹא תִשְׁכָּע וַיִּשְׁחַךְ
בְּקֶרְבְּךָ וְתִסָּג וְלֹא תִפְלִיט וְאֲשֶׁר תִּפְלֹט לְחֶרֶב
אֲתָן: יִאֲתָה תִזְרַע וְלֹא תִקְצֹר אֲתָה תִדְרֹךְ־זֵית
וְלֹא־תִסּוֹד שָׁמֶן וְתִירוֹשׁ וְלֹא תִשְׁתֶּה־יָיִן:
יִיִשְׁתַּמְּרִי חֲקוֹת עַמִּי וְכָל־מַעֲשֵׂה בֵּית־אֲחֵיָב
וְתִלְכוּ בְּמַעֲצוֹתָם לְמַעַן תִּתִּי אֶתְךָ לְשָׂמָה
וַיִּשְׁבִּיהָ לְשָׂרָקָה וְחֶרֶפֶת עַמִּי תִשָּׂאוּ:

ז «אֲלֵלִי לִי כִי הִלִּיתִי בְּאֶסְפִּי־קִיץ כַּעֲלֹלֹת בָּצִיר
אִין־אֲשָׁכּוֹל לֶאֱכֹל בַּפּוֹרָה אֲוִתָּה נִפְשֵׁי: בֹאֲבַד
חֲסִיד מִן־הָאָרֶץ וַיִּשָּׁר בְּאָדָם אִין כָּלֵם לְדָמִים
יִאָרְבוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיהוּ יָצוּדוֹ חֶרֶם: גַּעֲלֵה־תִרַע
כַּפִּיִם לְהִיטִיב הַשָּׁר שְׂאֵל וְהַשְׁכֵּט בַּשְּׁלֹמֹם
וְהַגְדּוֹל דִּבְרַת הִנֵּה נִפְשׁוֹ הוּא וַיַּעֲבֹתוּהָ: טוֹבָם
כְּחֹדֶק יִשָּׁר מִמְּסוּכָה יוֹם מִצְפִּיךָ פִּקְדֹתֶיךָ בָּאָה
עֲתָה תִהְיֶה מְבוֹכָתָם: הֲאֵל־תִּתְּאֲמִינוּ בְּרַע אֶל־
תִּבְטָחוּ בְּאַלְוֶה מִשְׁכָּבַת חִילְךָ שְׁמֹר פֶּתַח־פִּיךָ:
וְכִי־בֹן מִנְּבִל אָב בַּת קָמָה בְּאִמָּה כָּלָה בַּחֲמֹתָהּ
אֹיְבֵי אִישׁ אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ: וְאֲנִי בִי־הוּא אֲצַפֶּה
אוֹחִילָה לֹא־לֶהֱיוּ יִשְׁעֵי יִשְׁמַעְנֵי אֶ-לֶהֱיָ: הֲאֵל־
תִּשְׁמָחִי אֲלִיבְתִּי לִי כִי נִפְלִיתִי קָמָתִי כִי־אֲשָׁב
בַּחֲשָׁךְ יְ-הוָה אֹרֶךְ לִי: טַעַף יְ-הוָה אֲשִׁא כִי
חֲטָאתִי לוֹ עַד אֲשֶׁר יָרִיב רִיבִי וְעֲשֵׂה מִשְׁפָּטִי
יוֹצִיאֲנִי לְאוֹר אֶרְאֶה בְּצִדְקָתוֹ: וְתִרְאֵה אֲלִיבְתִּי
וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה הָאֲמָרָה אֵלֵי אִין יְ-הוָה אֶ-לֶהֱיָ

עֵינֵי תִרְאִינָה בָּהּ עֵתָה תִּהְיֶה לְמִרְמָס כְּטִיט חוּצוֹת: «יֹום לִבְנוֹת גְּדָרֶיךָ יֹום הֵהוּא יִרְחֹק-חֶק: «יֹום הוּא וְעֵדֶיךָ יָבוֹא לִמְנֵי אֲשׁוּר וְעָרֵי מִצּוֹר וּלְמִנֵּי מִצּוֹר וְעַד-נָהָר וַיָּם מִיָּם וְהָרָהּ הָהָר: «וְהִיתָה הָאָרֶץ לִשְׁמָמָה עַל-יִשְׁבֵּיהָ מִפְּרִי מַעֲלָלֵיהֶם: «רָעָה עִמָּךְ בַּשְּׂבָטָה צֶאֱן נִחַלְתָּךְ שִׁכְנֵי לְבָדָד יַעַר בְּתוֹךְ כְּרָמְל יִרְעוּ בָשָׂן וּגְלַעַד כִּימֵי עוֹלָם: «כִּימֵי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ גִפְלָאוֹת: «וַיֵּרְאוּ גוֹיִם וַיִּבְשׂוּ מִכָּל גְּבוּרָתָם יִשְׁימוּ יָד עַל-פֶּה אֲזַנֵּיהֶם תִּתְרַשְׁנָה: «יִלְחָכוּ עֹפֹר כְּנֹחַשׁ כֹּזֶחֱלִי אֶרֶץ יִרְגְּזוּ מִמִּסְגָּרֵתֵיהֶם אֶל-י-הִנֵּה א-לֵהֵינוּ יִפְחָדוּ וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ: «מִי-אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל-פֶּשַׁע לִשְׂאֲרִית נִחַלְתּוּ לֹא-הִתְחִיק לַעַד אִפֹּו כִּי-תִפֹּץ חֶסֶד הוּא: «יָשׁוּב יִרְחֹמֵנוּ יִכָּבֵשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בַּמַּצְלוֹת יָם כָּל-חַטָּאוֹתָם: «תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֹקֵב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִימֵי יָקֹדֶם:

נחום

א «מִשָּׂא גִיגֹנָה סֶפֶר חֲזוֹן נַחֻם הָאֵלֶקְשִׁי: «אֵל קָנוֹא וְנָקָם י-הִנֵּה נָקָם י-הִנֵּה וּבַעַל חֲמָה נָקָם י-הִנֵּה לְצָרָיו וְנוֹטָר הוּא לְאִיָּבָיו: «י-הִנֵּה אֶרֶץ אֲפִלִּים וּגְדֹל-כֹּחַ וְנָקָה לֹא יִנָּקָה י-הִנֵּה בְּסוּפָהּ וּבִשְׁעָרָהּ דָּרְכוּ וַעֲנֹן אֲבָק רִגְלָיו: «גֹּועֵר בִּיָּם וַיִּבְשָׂהוּ וְכָל-הַנְּהָרוֹת הִתְחַרְיָב אֲמָלָל בָּשָׂן וְכִרְמָל וּפְרַח לִבְנוֹן אֲמָלָל: «הָרִים רָעָשׁוּ מִמֶּנּוּ וְהַגְּבָעוֹת הִתְמַגְּגוּ וַתִּשָּׂא הָאָרֶץ מִפָּנָיו וַתִּבֹּל וְכָל-יֹשְׁבֵי בָהּ: «לִפְנֵי זַעֲמוֹ מִי יַעֲמוֹד וּמִי יָקוּם בְּתִירוֹן אִפֹּו חֲמַתּוֹ נִתְּקָה כְּאֵשׁ וְהַצָּרִים נִתְּצוּ מִמֶּנּוּ: «טוֹב י-הִנֵּה לְמַעֲזוֹ בַּיּוֹם צָרָה וַיִּדַּע חֹסֵי כּוֹ: «וּבִשְׁטָף עֹבֵר כָּלָה יַעֲשֶׂה מְקוֹמָהּ וְאִיָּבָיו יִרְדֹּף-תִּשְׁפֹּד: «מֵה-תִּתְחַשְׁבוּן אֶל-י-הִנֵּה כָלָה הוּא עֹשֶׂה לֹא-תִקוּם פְּעָמִים צָרָה: «כִּי עַד-סִינַיִם סִבְכִּים וּכְסָבָאִם סְבוּאִים אֲכָלוּ כֶּקֶשׁ יִבֹּשׁ מְלֹא: «מִמֶּךָ יֵצֵא חֹשֶׁב עַל-י-הִנֵּה רָעָה יַעֲזֹן בְּלִיעֵל: «כֹּה | אָמַר י-הִנֵּה אִם-שְׁלָמִים וְכֹן רַבִּים וְכֹן

נִגְזְרוּ וְעֹבֵר וְעֹנֶתְךָ לֹא אֲעַנְךָ עוֹד: «וְעֵתָה אֲשַׁבֵּר מִטָּהּ מִעֲלֶיךָ וּמִוִּסְתְּרֶיךָ אֲנַתֶּק: «וְצִוָּה עֲלֶיךָ י-הִנֵּה לֹא-יִזְרַע מִשְׁמֶךָ עוֹד מִבֵּית א-לֶיךָ אֲכָרִית פֶּסֶל וּמִסִּכָּה אֲשֵׁיִם קִבְרֶיךָ כִּי קְלוֹת:

ב «הִנֵּה עַל-הָהָרִים רִגְלֵי מִבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם חֲגִי יִהְיֶה חֲגִיךָ שְׁלָמִי גְדָרֶיךָ כִּי לֹא יוֹסִיף עוֹד לְעֹבֶר-כֶּךָ בְּלִיעֵל כָּלָה נִכְרַת: «עֲלָה מִפִּיךָ עַל-פָּנֶיךָ נִצּוֹר מִצּוּרָה צִפְה־דָרָךְ תִּזְק מִתְנִיָּם אֲמִיץ כֹּחַ מְאֹד: «כִּי יָשָׁב י-הִנֵּה אֶת-גִּזְאוֹן יַעֲקֹב כְּגִזְאוֹן יִשְׂרָאֵל כִּי בִקְקוּם בְּקָלִים וּזְמִרֵיהֶם שִׁחֲתוּ: «מִגֵּן גְּבֻרָתוֹ מְאֹדָם אֲנָשֵׁי-חֵיל מִתְלַעֲסִים בְּאֵשׁ-פִּלָּצַת הַרְכָּב בַּיּוֹם הַכִּינוּ וְהַבְּרָשִׁים הִרְעֵלוּ: «בַּחוּצוֹת יִתְהוֹלְלוּ הַרְכָּב יִשְׁתַּקְּשְׁקוּן בְּרַחֲבוֹת מִרְאִיתָן כְּלִפְיָדִים כְּבָרְקִים יִרוּצְצוּ: «וַיִּזְכֹּר אֲדִירָיו וַיִּשְׁעֲלוּ בְּהִלִּכְתָּם וַיִּמָּהְרוּ חוֹמָתָהּ וְהִכּוּ הַסִּכָּךְ: «וַשְׁעֵי הַנְּהָרוֹת נִפְתָּחוּ וְהַיִּכָּל נִמּוּג: «וְהַצֵּב גִּלְתָּהּ הִעֲלָתָהּ וְאַמְהַלְתָּהּ מִנְּהָגוֹת פֶּקוּל יוֹנִיָּם מִתְפַּלֵּת עַל-לִבְבָהּ: «וַיִּגִּיגֵנָה כְּבִרְכַּת-מִיָּם מִימֵי הָיָא וְהָמָה נָסִים עֲמָדוֹ עֲמָדוֹ וְאִין מִפְּנָה: «בְּזוֹ כֶּסֶף בְּזוֹ זָהָב וְאִין קִצָּה לְתִכּוּנָה כְּבֹד מִכָּל כְּלֵי חֲמֻדָּה: «בּוֹקָה וּמִבּוֹקָה וּמִבְּלָקָה וְלֵב נִמָּס וּפֶק בְּרָפִים וְתִלְחָלָה בְּכָל-מִתְנִיָּם וּפְנֵי כָלָם קִבְּצוּ פֶאֶרְוֹר: «אֵיָהּ מַעֲזוֹן אֲרִילוֹת וּמִרְעָה הוּא לְכַפָּרִים אֲשֶׁר הִלֵּךְ אֲרִילָה לְבִיא שֵׁם גִּזְרֵי אֲרִילָה וְאִין מִתְרִיד: «אֲרִילָה טָרַף בְּזֵי גִרְוֹתָיו וּמִתְחַנֵּק לְלִבָּאתָיו וַיִּמְלֹא-טָרַף חֲרָיו וּמַעֲנִתָיו טָרַפָּה: «הִגְנִי אֶלֶיךָ גֹּאֵם י-הִנֵּה צ-בָאוֹת וְהַבְּעֲרָתִי בַּעֲשָׂן רִכְבָּהּ וּכְפִירֶיךָ תֹאכַל חֲרָב וְהַכְרַתִּי מֵאֶרֶץ טָרְפוֹךָ וְלֹא-יִשְׁמַע עוֹד קוֹל מִלְּאַכְכָּה:

ג «הוּי עֵיר דְּמִים כָּלָה כְּחַשׁ פֶּרֶק מְלֹאָה לֹא יִמִּישׁ טָרַף: «בְּקוֹל שׁוֹט וְקוֹל רַעַשׁ אוֹפֹן וְסוֹס דִּהֵר וּמִרְכָּבָה מְרַקְדָּה: «גִּפְרֵשׁ מַעֲלָה וְלֵהָב חֲרָב וּבִרְקַח חֲזִית וְרָב חֲלָל וְכַבֵּד פֶּגֶר וְאִין קִצָּה לְגוֹלָהּ

וְכָשְׁלוֹ בַּגּוֹיֹתָם: מֵרַב זַנוּנֵי זֹנָה טוֹבַת חַן
 בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הַמִּכְרַת גּוֹיִם בְּזַנוּנֶיהָ וּמִשְׁפָּחוֹת
 בְּכִשְׁפֶּיהָ: הַהֲנִי אֵלֶיךָ נָא יְיָ-הֵנָּה צָ-בָאוֹת
 וְגִלְתִּי שׁוֹלֶיךָ עַל-פָּנֶיךָ וְהִרְאִיתִי גוֹיִם מֵעֶרְךָ
 וּמִמְלָכוֹת קְלוּנֶךָ: וְהִשְׁלַכְתִּי עֲלֶיךָ שְׂקָצִים
 וְנִבְלָתֶיךָ וְשִׁמְתֶיךָ כָּרָאִי: וְהִנֵּה כָל-רְאִיךָ יִדּוּד
 מִמֶּךָ וְאַמֵּר שְׂדֵדָה גִּינוֹה מִי יָנוּד לָהּ מֵאִין
 אֲבָקֶשׁ מִנְחָמִים לָךְ: הִתִּיטְבִּיל מִנָּא אֲמוֹן
 הַיִּשְׁבָּה בִּיְאָרִים מִיָּם סָבִיב לָהּ אֲשֶׁר-חִיל לָם
 מִיָּם חֹמְתָהּ: טָוֵשׁ עֲצָמָה וּמִצָּרִים וְאִין קָצָה
 פֹּט וְלוֹבִים הָיוּ בְּעִזְרָתֶךָ: גַּם-הִיא לֹגְלָה הִלְכָה
 בַּשָּׁבִי גַם עַלְלֶיהָ יִרְטָשׁוּ בְּרָאשׁ כָּל-חוֹצוֹת
 וְעַל-נִכְבְּדֶיהָ יִדּוּ גוֹרָל וְכָל-גְּדוּלְיָה רִתְקוּ
 בְּזָקִים: גַּם-אַתָּה תִּשְׁכַּרְי תְּהִי נֶעְלָמָה גַם-אַתָּה
 תִּבְקָשִׁי מֵעוֹז מֵאוֹיֵב: יְכָל-מִבְצָרֶיךָ תִּתָּנִים
 עַם-בְּפוֹרִים אִם-יִצְוֶעוּ וְנָפְלוּ עַל-פִּי אוֹכֵל:
 יִהְיֶה עִמָּךְ נָשִׁים בְּקֶרֶבְךָ לְאִיבֶיךָ פְתוּחַ נִפְתָּחוּ
 שַׁעֲרֵי אֶרֶצְךָ אֲכָלָה אֲשׁ בְּרִיחֶיךָ: יְמֵי מִצּוֹר
 שָׂא-בִי-לָךְ חֲזָקִי מִבְצָרֶיךָ בָּאִי בְטִיט וְרִמָּסִי
 בַּחֲמֶר הַחֲזִיקִי מִלְּבֹן: טָוֵשׁ תֹּאכְלֶךָ אֲשׁ
 תִּכְרִיתֶךָ חֶרֶב תֹּאכְלֶךָ כִּיִּלֵּק הַתַּכְפֵּד כִּיִּלֵּק
 הַתַּכְפֵּדִי כָּאֲרָבָה: הִרְבִּיתִּי רִכְלֶיךָ מִכּוֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם יִלֵּק פָּשֵׁט וַיַּעַף: יִמְנָזְרֶיךָ כָּאֲרָבָה
 וְטַפְסֶרֶיךָ כְּגֹב גִּבִּי הַחוּגִים בַּגְּדוֹת בְּיוֹם קָרָה
 שָׁמַשׁ זָרְחָה וְנוֹדֵד וְלֹא-נוֹדַע מְקוֹמוֹ אִיָּם: יִנָּמוּ
 רַעֲיֶיךָ מִלֶּךְ אֲשׁוֹר יִשְׁכְּנוּ אֲדִירֶיךָ נִפְשׁוּ עִמָּךְ
 עַל-הַהָרִים וְאִין מִקְבֵּץ: יִטְאוּ-פִתְּהָ לְשִׁבְרָךְ
 נִחְלָה מִכְתָּךְ כָּל | שְׁמַעֲנִי שְׁמַעֲךָ תִּקְעוּ כֹף עֲלֶיךָ
 כִּי עַל-מִי לֹא-עֲבָרָה רַעְתֶּךָ תִּמְיֵד:

חִבְקוּק

א «הַמִּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה חִבְקוּק הַנָּבִיא: עַד-אַנְהָ
 י-הֵנָּה שׁוֹנְעָתִי וְלֹא תִשְׁמַע אֲזַעַק אֵלֶיךָ חֲמָס
 וְלֹא תוֹשִׁיעַ: לָמָּה תִּרְאֶנִּי אֶלֶן וְעָמַל תִּבְטִיט וְשָׂד
 וְחֲמָס לִנְגָדִי וַיְהִי רִיב וּמִדּוֹן יִשָּׂא: עַל-כֵּן
 תִּפּוּג תּוֹרָה וְלֹא-יֵצֵא לְנִצָּחַ מִשְׁפָּט כִּי רָשָׁע
 מִכְתִּיר אֶת-הַצְדִּיק עַל-כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מֵעֵקֶל:

הִרְאוּ בַּגּוֹיִם וְהִבִּיטוּ וְהִתְמַהוּ תִּמְהוּ כִּי-פָעַל
 פָּעַל בִּימִיכָם לֹא תִאֲמִינוּ כִּי יִסְפָּר: יְכִי-הֲנִי
 מְקִים אֶת-הַפֶּשַׁ-דִּים הַגּוֹי הַמֵּר וְהַנִּמְהָר הַהוֹלֵךְ
 לְמִרְחַב־אֶרֶץ לְרֶשֶׁת מִשְׁפָּנוֹת לֹא-לֹ: אֵלִים
 וְנוֹרָא הוּא מִמָּנוּ מִשְׁפָּטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא: הִוָּקְלוּ
 מִנְּמָרִים סוֹסִיו וְחִדּוּ מִזֶּאֱבִי עֶרֶב וּפָשׁוּ פֶרָשָׁיו
 וּפֶרָשָׁיו מִרְחֹק יָבֹאוּ יַעֲפוּ כְּנֶשֶׁר תֵּשׁ לְאֹכֹל:
 כָּלֵה לְחֲמָס יָבֹוא מִגִּמַּת פְּנִיָּהם קְדִימָה וַיֵּאֱסֹף
 כַּחוֹל שָׁבִי: וְהוּא בְּמִלְכִּים יִתְקַלֵּס וְרִזְנִים
 מִשְׁחָק לֹו הוּא לְכָל-מִבְצָר יִשְׁחָק וַיִּצְבֹּר עֶפְר
 וַיִּלְכְּדָהּ: אֵלֶּז חֶלֶף רוּחַ וַיַּעֲבֹר וְאִשָּׁם זֹו כַחוֹ
 לֹאֵלֶהוּ: יִהְיֶה לֹוא אַתָּה מִקְדָּם יְיָ-הֵנָּה אֶ-לֶהִי
 קִדְשִׁי לֹא נִמּוֹת יְיָ-הֵנָּה לְמִשְׁפָּט שְׂמִתּוֹ וְצוֹר
 לְהוֹכִיחַ יִסְדָּתוֹ: יִטְהוֹר עֵינָיִם מִרְאֹות רָע
 וְהִבִּיט אֶל-עָמַל לֹא תוֹכֵל לָמָּה תִבְטִיט בּוֹגְדִים
 תַּחֲרִישׁ בְּבִלְע רָשָׁע צְדִיק מִמָּנוּ: וְיִתְעַשֶּׂה אָדָם
 כְּדָגִי הַיָּם כְּרֶמֶשׁ לֹא-מִשָּׁל בּוֹ: כָּלֵה בַחֲפָה
 הָעֵלָה יִגְרְהוּ בְּחֶרְמוֹ וַיֵּאֱסֹפְהוּ בְּמִכְמֶרְתּוֹ עַל-
 כֵּן יִשְׁמַח וַיִּגִּיל: עַל-כֵּן יִנָּבֵחַ לְחֶרְמוֹ וַיִּקְטֹּר
 לְמִכְמֶרְתּוֹ כִּי בַהֲמָה שָׁמֹן חָלְקוּ וּמִאֲכָלוֹ בִּרְאָה:
 יִתְעַל כֵּן יִרִיק חֶרְמוֹ וְתִמְיֵד לַהֲרֹג גּוֹיִם לֹא
 יִחְמוֹל:

הַלְבוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק ב

ב,א כָּל חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה אֵין מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ לֹא שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, וְלֹא שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם, וְלֹא שְׁבוּעַת הַפֶּת. וְאִפְּלוּ רָצָה הַתּוֹבֵעַ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

ב,ב אֶחָד הַנִּשְׁבָּע לְשָׁקֵר שְׁבוּעַת בִּטּוּי, אוֹ שְׁבוּעַת הַעֲדוּת, אוֹ שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן, אוֹ שְׁבוּעַת שׂוֹא הָרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה. וְכֵן כָּל הַפְּסוּל לְעֲדוּת מִשּׁוֹם עֲבָרָה בֵּין פְּסָלָנוֹת שֶׁלִּתּוֹרָה, כְּגוֹן בְּעָלֵי רֵבִית וְאוֹכְלֵי נִבְלוֹת וְגִזְלָנִים, בֵּין פְּסָלָנוֹת שֶׁלְּדְּבָרֵיהֶם, כְּגוֹן מִשְׁחָק בַּקִּבִּיָּה וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִים הָרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה, וְאֵין מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ.

ב,ג אֵין אָדָם נִעֲשֶׂה חֲשׂוֹד, עַד שְׁיָבוֹאוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁהוּא עָבַר עֲבָרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ. אֲבָל הַמּוֹדָה מִפִּי עֲצָמוֹ שֶׁהוּא חֲשׂוֹד, וְשָׁעֵבֶר עֲבָרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ אַף עַל פִּי שְׁחֹשְׁשִׁין לוֹ, וְאֵין רָאוּי לְעֲשׂוֹתוֹ עַד לְבִתְחִלָּה אִם נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ: שְׁחָרִי אָנוּ אוֹמְרִים לוֹ אִם אָמַת אֵתָּה אוֹמֵר הַשָּׁבַע, וְלֹא מִפְּנֵי שְׁעֲבָרְתָּ עֲבָרָה אֲסוּרָה לָךְ לְהַשָּׁבַע בְּאָמַת, וְאִם שָׁקֵר אֵתָּה אוֹמֵר, הוֹדָה לְבַעַל דִּינָךְ. אֲבָל הַנִּחָשֵׁד בְּעֲדִים אֵין אָנוּ מֵאֲמִינִים אוֹתוֹ, שִׁישְׁבָּע.

ב,ד תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁכָּל הַמִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַל טַעֲנַת וְדָאִי אִם הָיָה חֲשׂוֹד, הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע מִדְּבָרֵיהֶם וְנוֹטֵל מֵה שִׁטְעוֹ. הָיָה שְׁנִיָּהֶם חֲשׂוֹדִין חֲזָרָה שְׁבוּעָה לְמִתְחַיֵּב לָהּ, שֶׁהוּא הַנִּתְבָּע; וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁבַע, מִשְׁלָם.

ב,ה הָיָה הַחֲשׂוֹד שׁוֹמֵר, וְטַעֵן שֶׁאֵבֵד הַפְּקָדוֹן אוֹ נִגְנֵב אֵין שֶׁכֶּנְגָדוֹ יָכוֹל לְהַשָּׁבַע וְלִטַּל, שְׁחָרִי אֵינוֹ טוֹעֵן וְדָאִי שֶׁאֵבֵד. לְפִיכָךְ אִם

טַעֵן בְּעַל הַפְּקָדוֹן וְאָמַר, כִּפְּנֵי שְׁלַח יָד בַּפְּקָדוֹנִי, אוֹ פָּשַׁע בּוֹ חָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע בְּתִקְנַת חֲכָמִים, וְנוֹטֵל.

ב,ו נִתְחַיֵּב הַחֲשׂוֹד שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם אִם הָיָה מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטֵלִין, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשָּׁבַע וְלִטַּל; אֲלֹא הַנִּתְבָּע שֶׁכֶּנְגָדוֹ יִשְׁבָּע הַפֶּת, וְיִפְטֹר. וְכֵן פּוֹגֵם שְׁטָרוֹ וְכָל פְּיוּצָא בּוֹ שֶׁהָיָה חֲשׂוֹד, אוֹ שִׁטְעֵן הַלּוֹוֶה שֶׁפָּרְעוֹ, וְאָמַר יִשְׁבָּע לִי הָרִי הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע הַפֶּת, וְיִפְטֹר אַף מִן הַשְּׁטָר.

ב,ז הָיָה הַחֲשׂוֹד מִן הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנַת סֶפֶק אֵינוֹ נִשְׁבָּע, לְפִי שֶׁהוּא חֲשׂוֹד; וְאֵין שֶׁכֶּנְגָדוֹ נִשְׁבָּע, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב זֶה שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, וְלְפִי שֶׁאֵין הַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן טַעֲנַת וְדָאִי, כִּדִּי שִׁישְׁבָּע עַל טַעֲנָתוֹ.

ב,ח נִתְחַיֵּב הַחֲשׂוֹד שְׁבוּעַת הַפֶּת, אֵין שֶׁכֶּנְגָדוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל: שִׁישְׁבָּע הַפֶּת עֲצָמָה, תִּקְנָה הִיא; וְלֹא עָשׂוֹ לָהּ תִּקְנָה אַחֲרֵת שִׁישְׁבָּע הַתּוֹבֵעַ, אֲלֹא חָרִי הַנִּתְבָּע נִפְטֹר בְּלֹא שְׁבוּעָה.

ב,ט מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הַפֶּת, וְהָיָה הַתּוֹבֵעַ חֲשׂוֹד אֵין הַנִּתְבָּע יָכוֹל לְהַפְּךָ עָלָיו הַשְּׁבוּעָה, שְׁחָרִי אֵין זֶה יָכוֹל לְהַשָּׁבַע, אֲלֹא יִשְׁלָם, אוֹ יִשְׁבָּע הַפֶּת. אֵין שׁוֹמְעִין לָזֶה לְתַלּוֹת בְּדָבָר שֶׁאֵי אֲפָשָׁר; וְהָרִי זֶה כִּמְיֵי שֶׁהַפְּךָ שְׁבוּעָתוֹ עַל הַקָּטָן, שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֹא אוֹ יִשְׁבָּע הַפֶּת, אוֹ יִשְׁלָם.

ב,י מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם, וְנִשְׁבָּע וְנוֹטֵל אוֹ נִשְׁבָּע וְנִפְטֹר, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁהוּא חֲשׂוֹד אֵין שְׁבוּעָתוֹ שֶׁנִּשְׁבָּע כְּלוּם; וְיֵשׁ לְבַעַל דִּינּוֹ לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ מֵה שִׁנְטֵל, אוֹ יִשְׁבָּע זֶה שֶׁכֶּנְגָדוֹ וְיִטַּל מִמֶּנּוּ.

ב,יא לעולם בזה דנין לחשוד, עד שילקה בבית דין אם היו עליו עדים, שלקה על ידם ויעשה תשובה, ויחזור לבריותו בין לעדות בין לשבועה.

ב,יב מי שטען על חברו וכפר בו ונשבע, בין שבועת התורה בין שבועת הסתם, ואחר כך באו עדים, והעידו עליו שעל שקר נשבע הרי זה מושלם, ויחזק חשוד על השבועה. וכבר בארנו בשבועות, שכל הנשבע על ממונו חברו ועשה תשובה חייב להוסיף חמש.

ב,יג טענו שיש לו אצלו חוב בעדים וקנין, ואמר בן היה ופרעתיה, או שאמר איני חייב לך כלום, ונשבע הסתם, ואחר כך באו עדי הקנין, או הוציא שטר ונתקנים הרי זה מושלם, ואינו חשוד: שהרי לא העידו שלא פרעו, ולא אמר הנתבע לא היו דברים מעולם. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות טוען ונטען פרק ג

ג,א אין מודה במקצת חייב שבועה מן התורה, עד שיודה בפרוטת או יתר, ויכפר בשתי מעין כסף או יתר. וכמה היא פרוטה, משקל חצי שעורה שלכסף נקי. וכמה הן שתי מעין, משקל שתים ושלשים שעורות כסף מזקק.

ג,ב כל כסף האמור בתורה הוא שקל הקדש, והוא עשרים מעה. וכל כסף שלדבריהן הוא ממטבע ירושלים, שהיה הפלע שלהן אחד משמונה בו כסף והשאר נחשת, כמו שבארנו.

ג,ג אבל המעה היא היתה כסף נקי אפלו בירושלים, והיא היתה כסף שלירושלים. ולפי שזה שהצריכו להיות בפירת הטענה

שתי כסף, הוא מדבריהן: עשו אותה שתי כסף שלירושלים, שהן שתי מעין; ולא עשו אותה שני שקלים בשקל הקדש.

ג,ד זה הוא הדבר הנראה לי, בשעור בפירת הטענה. ורבותי הורו שבפירת הטענה, הוא משקל תשע עשרה שעורות וחצי שעורה מן הכסף. ויש לי כמה ראיות לסתור אותה הדרך שתפסו עד שיצא להם זה החשבון, ויראה לי שהוא טעות.

ג,ה שתי מעין ופרוטת יש לי בידה, אין לה בדי אלא פרוטה חייב; אין לה בדי אלא שתי פרוטות פטור, מפני שכפר בפחות משתי מעין. מנה לי בידה, אין לה בדי אלא חצי פרוטה פטור: שכל המודה בפחות מפרוטתה, כאלו לא הודה בכלום.

ג,ו מאה תמרים יש לי בידה, אין לה בדי אלא תשעים רואין: אם היו שווין שם העשר שכפר בהן שתי מעין, נשבע; ואם לאו, פטור. חמושה ושישים אגוזים יש לי בידה, אין לה בדי אלא אגוז אחד רואין: אם שווה האחד פרוטה, נשבע; ואם לאו, פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ג,ז כמה דברים אמורים, בכסף או במיני סחורות ופרות וכיוצא בהן; אבל הכלים, אין משערינן את דמיהן. אפלו היו עשר מחטין בפרוטתה, וטענו שתי מחטין הודה באחת וכפר באחת, חייב: שנאמר "כסף או כלים", כל הכלים בכסף.

ג,ח טענו כסף וכלי הודה בכלי, וכפר בכסף אם יש בפירה שתי מעין, חייב; ואם לאו, פטור. הודה בכסף, וכפר בכלי אם הודה בפרוטתה, חייב. וכן כל פיוצא בזה.

ג,ט העיד עליו עד אחד אפלו לא כפר אלא

בפרוטתה, חרי זה נשבע: שכל מקום ששנים מחיבים אותו ממון, אחד מחיבו שבועה. כיצד: פרוטה או שוה פרוטה יש לי בידך, אין לך בידי כלום, ועד אחד מעיד שיש לו חרי זה נשבע.

ג,י וכן בשבועת השומרים אפלו הפקיד אצלו פרוטה או שוה פרוטה, וטען שאברה נשבע. וכל פחות מפרוטה אינו ממון, ואין בית דין נזקקין לו. וכן כל הנשבעין ונוטלין, נשבעין ונוטלין מפרוטה ומעלה.

ג,יא חורו רבותי שהנשבעין ונוטלין, אינן צריכין טענת שתי פספס. ואני אומר שצריך הנתבע שיכפר בשתי מעין, ואחר כך ישבע התובע בתקנת חכמים ויטל: שחרי כל הנשבעין בטענת ספק צריך שיהיה ביניהם ספק בפירת שתי מעין, ואחר כך ישבע מפסק.

ג,יב אין מודה במקצת חייב שבועה, עד שתהיה הודיה ממין הטענה. כיצד: פור חטים יש לי בידך, אין לך בידי אלא לתך חטים חייב. אבל אם אמר לו, אין לך בידי אלא פור שלשעורים פטור: שהמין שטענו, לא הודה לו בן; והמין שהודה לו בן, לא טענו.

ג,יג דינר זהב יש לי בידך פקדון, לא הפקדת אצלי אלא דינר פספס, מעה פספס הפקדתי אצלך, לא הפקדת אצלי אלא פרוטה פטור: מפני שטענו עין דבר, והודה לו בעין אחרת. וכן אם אמר לו עשרה דינרים מצריות הפקדתי אצלך, לא הפקדת אצלי אלא עשרה צוריות פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ג,יד מנורה גדולה יש לי בידך, אין לך בידי

אלא מנורה קטנה חרי זה פטור. אבל אם טענו מנורה בת עשר ליטרין, והודה לו במנורה בת חמש ליטרין חרי זה מודה במקצת, מפני שיכול לגררה ולהעמידה על חמש.

ג,טו וכן אם טענו אזור גדול, ואמר לו אין לך בידי אלא אזור קטן פטור. אבל אם טענו יריעה בת עשרים אמה, והודה לו ביריעה בת עשר אמות חרי זה נשבע, מפני שיכול לחתכה ולהעמידה על עשר. וכן כל פיוצא בזה.

ג,טז פור חטים יש לי בידך, אין לך בידי אלא פור שעורים פטור, את מדמי שעורים: שחרי התובע אומר לו, אין לי בידך שעורים; ונמצא זה דומה למי שאמר לחברו בבית דין, מנה יש לך בידי, ואומר לו האחר, אין לי בידך שאין בית דין מחיבין אותו לתן לו כלום. ואם תפס התובע דמי השעורים, אין מוציאין מידו.

ג,יז הטוען את חברו שני מינין, והודה באחד מהן חרי ההודיה ממין הטענה, ונשבע. כיצד: פור חטין וכור שעורין יש לי בידך, אין לך בידי אלא פור חטין חייב. התחיל הטוען ואמר פור חטין יש לי בידך, וקדם שישלים דבריו ויאמר פור שעורים יש לי בידך, אמר לו הנטען, אין לך בידי אלא פור שעורים אם נראה לדינין שהנטען הערים, חייב שבועה; ואם לפי תמו, פטור.

ג,יח פור חטין יש לי בידך, אמר לו חין, וכור שעורים, אמר לו אין לך בידי שעורין חרי זה פטור; ואין זה מודה במקצת, עד שיאמר לו בבת אחת פור חטים וכור שעורין יש לי בידך, ויאמר לו הנטען אין

לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא כּוֹר שְׁעוֹרִים. וְכֵן כָּל כּוֹצָא בָּזָה.

ג, יט מְלוֹא עֶשֶׂר כִּדִּין שָׁמֶן יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא עֶשֶׂר כִּדִּין בִּלְא שָׁמֶן פָּטוֹר: שְׁחָרִי טַעֲנוּ שָׁמֶן, וְהוֹדָה לוֹ בַּחֲרָסִים. עֶשֶׂר כִּדִּין שָׁמֶן יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא עֶשֶׂר כִּדִּין רִיקָנִין חַיִּב שְׁבוּעָה: שְׁחָרִי טַעֲנוּ חֶבְדִּין וְהַשָּׁמֶן, וְהוֹדָה בְּכִדִּין. וְכֵן כָּל כּוֹצָא בָּזָה.

ה, כ מִנְהָ יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ הִלּוּאָה, לֹא הָיוּ דְבָרִים מַעֲזוּלִים וְלֹא לְוִיתִי מִמֶּנּוּ מַעֲזוּלִים, אֲבָל חֲמֻשִּׁים דִּינָר יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי פְקָדוֹן, אוֹ מַשׁוּם נֶזֶק, וְכּוֹצָא בּוֹ הוֹרֵו רַבּוּתִי שְׁזָה מוֹדָה בְּמִקְצֵת, וַיִּשְׁבַּע: שְׁחָרִי טַעֲנוּ שְׁהוּא חַיִּב לוֹ מֵאָה, וְהוֹדָה שְׁהוּא חַיִּב לוֹ חֲמֻשִּׁים; וּמָה לִּי נִתְחַיֵּב לוֹ מַשׁוּם הִלּוּאָה, אוֹ מַשׁוּם פְּקָדוֹן, אוֹ מַשׁוּם נֶזֶק. וְלָזָה דַּעֲתִי נוּטָה.

ה, כב מִנְהָ וּכְלִי יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא חֶבְלִי וְהָא לָךְ חָרִי זֶה פָּטוֹר, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת שְׂאִין לוֹ אֶצְלוֹ אֵלֶּא זֶה. אָמַר בַּעַל חֶבְלִי, אֵין זֶה כְּלִי כּוֹלֵל בְּשִׁבּוּעָתוֹ שְׁזָה כְּלִיו; הוֹדָה חֲנֻטֵּעַן שְׂאִין זֶה כְּלִיו, וְנִתְחַלַּף לוֹ בְּאַחַר חָרִי זֶה חַיִּב שְׁבוּעָה.

ה, כג כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעִנְיָן זֶה פָּטוֹר חָרִי זֶה פָּטוֹר מִשְׁבּוּעַת הַתּוֹרָה, וְחַיִּב שְׁבוּעַת הֶסֶת כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ כִּמָּה פְּעָמִים.

הַלְבוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק ד

ה, א אֵין מוֹדָה בְּמִקְצֵת חַיִּב שְׁבוּעָה, עַד שִׁיטְעֵנֵנוּ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ שֶׁבְּמִשְׁקָל אוֹ שֶׁבְּמִנְיָן, וַיּוֹדָה לוֹ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ שֶׁבְּמִשְׁקָל אוֹ שֶׁבְּמִנְיָן. פִּיגְדִּי: עֲשֶׂרָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא חֲמֻשָּׁה, כּוֹר שְׁלַחֲטִים יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא

כֹּאֲתִים, שְׁנֵי רֶטְלִין שְׁלֹמֹשִׁי יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא רֶטְל חָרִי זֶה חַיִּב. וְכֵן כָּל כּוֹצָא בָּזָה.

ה, ב אֲבָל אִם אָמַר לוֹ כִּים מְלוֹא דִּינָרִין מְסֻרָתִי לָךְ, לֹא מְסֻרָתִי לִי אֵלֶּא חֲמֻשִּׁים, מֵאָה דִּינָרִין מְסֻרָתִי לָךְ, לֹא מְסֻרָתִי לִי אֵלֶּא צָרוּר שְׁלִדִּינָרִין, וְלֹא מְנִית אוֹתוֹ בְּפָנַי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ, וּמָה שֶׁהִנַּחַת אֶתָּה נוּטָל חָרִי זֶה פָּטוֹר. וְכֵן כָּל כּוֹצָא בָּזָה.

ה, ג בֵּית מְלוֹא תְּבוּאָה מְסֻרָתִי לָךְ, וְהִלָּח אֹמַר לֹא מְסֻרָתִי לִי אֵלֶּא עֲשֶׂרָת כּוֹרִין, עֲשֶׂרָת כּוֹרִין מְסֻרָתִי לָךְ, אֵינִי יוֹדֵעַ כִּמָּה הֵם שְׁחָרִי לֹא מְדַדְתָּם בְּפָנַי, אֵלֶּא מָה שֶׁהִנַּחַת אֶתָּה נוּטָל פָּטוֹר.

ה, ד בֵּית זֶה מְלוֹא עַד הָיוּ מְסֻרָתִי לָךְ, וְהִלָּח אֹמַר עַד תַּחלוֹן חַיִּב. וְכֵן כָּל כּוֹצָא בָּזָה.

ה, ה אֵין מוֹדָה בְּמִקְצֵת חַיִּב שְׁבוּעָה, עַד שִׁיּוֹדָה בְּדָבָר שְׁאֵפְשָׁר לוֹ לְכַפֵּר בּוֹ. פִּיגְדִּי: מִי שֶׁטָּעַן עַל חֶבְרוֹ וְאָמַר, מֵאָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ, חֲמֻשִּׁים שֶׁבְּשֹׁטֶר זֶה וְחֲמֻשִּׁים בִּלְא שֹׁטֶר, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא חֲמֻשִּׁים שֶׁבְּשֹׁטֶר אֵין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצֵת הַטַּעֲנָה: שְׁחָרִי הַשֹּׁטֶר לֹא תוֹעִיל בְּפִירְתּוֹ בּוֹ, וְחָרִי כָּל נֶכְסִיו מְשַׁעֲבָדִין בּוֹ, וְאֶפְלוּ כֶּפֶר בּוֹ, הָיָה חַיִּב לְשַׁלֵּם; לְפִיכָךְ נִשְׁבַּע הֶסֶת עַל חֲמֻשִּׁים.

ה, ו שֹׁטֶר שֶׁכְּתוּב בּוֹ סְלָעִים, וְלֹא חֲזָכִיר מִנְיָן, מְלוֹא אֹמַר חֲמֵשׁ סְלָעִים שִׁישׁ לִי בְיָדְךָ, הֵם הַכְּתוּבִים בּוֹ, וְהַלּוּוֹה אֹמַר אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלֶּא שְׁלוּשׁ, וְהֵם הַכְּתוּבִים בְּשֹׁטֶר אֵפֶּל פִּי שְׂאִין מִחֲבִיבִין אוֹתוֹ בְּשֹׁטֶר זֶה אֵלֶּא שְׁתִּים, וְחָרִי הוֹדָה בְּסָלַע שְׁאֵפְשָׁר לוֹ לְכַפֵּר בָּהּ חָרִי זֶה פָּטוֹר: מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּמֻשִּׁב אֲבִדָּה; וְתַקְנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁכָּל שִׁישִׁיב

אֲבֹדָה, לֹא יֵשֶׁבַע כָּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּמִקּוֹמוֹ.

ד, וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ אָמַר לִי אָבִא שְׂיִישׁ לֹא בִידֶךָ מָנָה, אוֹ צִוָּה אָבִא שְׂיִישׁ לֹא בִידֶךָ מָנָה, וְהִלָּח אוֹמֵר אֵין לָךְ בִּידִי אֱלֹא חֲמֻשִּׁים הָרִי זֶה מְשִׁיב אֲבֹדָה, וּפָטוֹר אֶפְשָׁר מִשְׁבֻּעַת הַפֶּת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹדָה מִעֲצָמוֹ וְאָמַר, מָנָה הָיָה לְאֲבִיךָ בִּידִי, וְנִתְּתִי לוֹ חֲמֻשִּׁים, וְנִשְׁאָר לוֹ חֲמֻשִּׁים שְׁזֶה פָטוֹר אֶפְשָׁר מִשְׁבֻּעַת הַפֶּת.

ד, ח אֲבָל יוֹרֵשׁ שֹׁטֵעַן וְאָמַר, אֲנִי יוֹדֵעַ בּוֹדָאִי שְׂיִישׁ לְאֲבִי בִידֶךָ אוֹ בִידֶךָ אֲבִיךָ מָנָה, וְהוּא אוֹמֵר אֵין לֹא בִּידִי אֱלֹא חֲמֻשִּׁים, אוֹ אֵין לֹא בִידֶךָ אֲבִי אֱלֹא חֲמֻשִּׁים הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת, וְיֵשֶׁבַע.

ד, ט מָנָה לִי בִידֶךָ עַל מִשְׁכּוֹן זֶה, אֵין לָךְ בִּידִי עָלָיו אֱלֹא חֲמֻשִּׁים הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת; וְאִם אֵין הַמִּשְׁכּוֹן שְׁזֶה אֱלֹא חֲמֻשִּׁים, אוֹ פָחוֹת הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וּמִשְׁלֵם הַחֲמֻשִּׁים שֶׁהוֹדָה בָּהֶן. הָיָה הַמִּשְׁכּוֹן שְׁזֶה מֵאָה אוֹ יֵתֵר הוֹאִיל וְהַמְלִיָּה יָכוֹל לִטְעַן עַד כִּדִּי דְבִיּוֹ, הָרִי הַמְלִיָּה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִדְּבִיּוֹ הַמִּשְׁכּוֹן.

ד, י הָיָה שְׁזֶה שְׁמוֹנִים נִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שְׂאֵין לוֹ פָחוֹת מִשְׁמוֹנִים, וְנוֹטֵל מִן הַמִּשְׁכּוֹן, וְנִשְׁבַּע הַלְוָה מִן הַתּוֹרָה, עַל הָעֲשָׂרִים שֶׁכָּפַר בָּהֶן. כָּפַר בְּכָל וְאָמַר, אֵין זֶה מִשְׁכּוֹן אֱלֹא פִקְדוֹן, וְאֵין לוֹ אֲצִלִּי כְּלוֹם נִשְׁבַּע הַפֶּת עַל הָעֲשָׂרִים.

ד, יא מָנָה לִי בִידֶךָ, וְהִלָּח אוֹמֵר חֲמֻשִּׁים וּדְאִי יֵישׁ לָךְ בִּידִי, אֲבָל חֲמֻשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ אִם אֲנִי חַיֵּב בָּהֶן אוֹ לֹא הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבֻעָה, מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצַת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע עַל הַמִּקְצַת שֶׁכָּפַר בּוֹ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ; לְפִיכָךְ מִשְׁלֵם הַמָּנָה בְּלֹא שְׁבֻעָה. וְכֵן כָּל

כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְיֵישׁ לוֹ לְהַחֲרִים עַל מִי שֹׁטֵעַן עָלָיו, דְּכָר שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ בּוֹדָאִי שְׂאֲנִי חַיֵּב בּוֹ. ד, יב מָנָה לִי בִידֶךָ, וְהָרִי עַד אֶחָד מֵעִיד עָלָיו, וְהַנִּשְׁטֵעַן אוֹמֵר כֵּן הוּא, אֲבָל אֶתָּה חַיֵּב לִי כִּנְגֹד אוֹתוֹ מָנָה הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבֻעָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע; וּמִשְׁלֵם. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע: שֶׁהָרִי הוּא מוֹדָה, בְּמָה שֶׁהֵעִיד בּוֹ הָעֵד; וְאֵין הַנִּשְׁבַּע בְּהֶעֱדַת עַד אֶחָד נִשְׁבַּע, עַד שֶׁיִּכְחִישׁ אֶת הָעֵד וְיִכְפַּר בְּעֶדוּתוֹ, וְיִשְׁבַּע עַל כְּפִירָתוֹ.

ד, יג לְפִיכָךְ שֹׁטֵר שְׂיִישׁ בּוֹ עַד אֶחָד, וְטָעַן שֶׁפָּרַעוֹ, וְכֵן כִּפְרוֹן שָׂבֵא עָלָיו עַד אֶחָד, וְטָעַן שֶׁפָּרַע אוֹ שֶׁהַחֲזֹרֶתִי הַפִּקְדוֹן הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבֻעָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע; וּמִשְׁלֵם.

ד, יד מִעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁחָטַף לְשׁוֹן כֶּסֶף מִחֲבֵרוֹ, כִּפְּנֵי עַד אֶחָד, וְאָמַר כֵּן חֲטַפְתִּי, וְשָׁלִי חֲטַפְתִּי. וְאָמְרוּ חֲכָמִים, הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבֻעָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע; וּמִשְׁלֵם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד, טו מָנָה הַלְוִיתִיָּה, לֹא הָיוּ דְבָרִים מִעוֹלָם, הָבִיא עַד אֶחָד שְׁלֹחַ מִמֶּנּוּ בְּפָנָיו הוֹאִיל וְאֵלוֹ הָיוּ שְׁנַיִם, הָיָה מִחֲזֹק כִּפְרוֹן וּמִשְׁלֵם כָּמוֹ שְׁתֵּיתִּיבָאֵר הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, עַל פִּי עַד אֶחָד: שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁשְׁנַיִם מְחִיבִין אוֹתוֹ מִמּוֹן, אֶחָד מְחִיבֻ שְׁבֻעָה. חֲזֹר וְאָמַר פָּרַעְתִּי, מִשְׁלֵם בְּלֹא שְׁבֻעָה כָּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

ד, טז מָנָה לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי כְּלוֹם, וְעֵדִים מְעִידִין עָלָיו, שֶׁעֵדִין יֵישׁ לוֹ אֲצִלוֹ חֲמֻשִּׁים פֶּסְקוֹ כָּל הַגְּאוֹנִים הִלְכָה שִׁישְׁלֵם חֲמֻשִּׁים, וְיִשְׁבַּע עַל הַשְּׂאָר: שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הוֹדָאת פִּיו, גְּדוּלָּה מִהֶעֱדַת עֵדִים.

הַלְבוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק ה'

הָא וְאֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאִין נִשְׁפָּעִין עֲלֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה הַקְּרָקְעוֹת, וְהַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַהֲקַדְשׁוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת, אוֹ שִׁישׁ עָלָיו עַד אֶחָד, אוֹ שֶׁשָּׁמַר וְטָעַן טַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין הָרִי זֶה פְּטוּר: שְׁנֵאמַר "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ", פֶּרֶט לְהַקְדֵּשׁ; "כֶּסֶף אוֹ כִּלִּים", פֶּרֶט לְקְרָקְעוֹת וְלַעֲבָדִים שֶׁהִקְדִּישׁ לְקְרָקְעוֹת. וְכֵן יֵצְאוּ הַשְּׁטָרוֹת שְׂאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן כֶּסֶף וְכִלִּים, וְאֵינֶן אֵלָּא לְרֵאִיָּה שְׁבָחָן.

הֵב וְעַל כֵּלָּן נִשְׁפָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת, אִם הִיתָה שָׁם טַעֲנַת וְדָאִי חוּץ מִן הַהֲקַדְשׁוֹת: שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינֹו חַיֵּב עֲלֵיהֶם, שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, תִּקְנֵנוּ חֻכְמִים שִׁישְׁבַּע עֲלֵיהֶם כְּעִין שְׁלֵתוֹרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְלְזְלוּ בַּהֲקַדְשׁוֹת.

הֵג שְׁתֵּי שְׁדוֹת מִכֶּרֶת לִי, לֹא מִכֶּרֶתִי לָךְ אֵלָּא אֶחָת, שְׁנֵי עֲבָדִים אוֹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת יִשְׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָּא שְׁטֵר אֶחָד אוֹ עֶבֶד אֶחָד הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת. וְכֵן אִם טָעַן וְאָמַר, חָצֵר זֹאת אוֹ עֶבֶד זֶה אוֹ שְׁטֵר זֶה שִׁישׁ בִּידֶךָ, שְׁלִי הוּא, וְאֶתָּה מִכֶּרֶתוֹ לִי, וְהַנִּטְעֵן אֹמֵר, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלָם בֵּין שֶׁחִבֵּיא הַטּוֹעֵן עַד אֶחָד, בֵּין שֶׁלֹּא חִבֵּיא הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת, וְנִכְפָּר.

הֵד וְכֵן הַחוּפֵּר בַּשְּׂדֵה חִבְרוֹ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת וְהַפְסִידָה, וְהָרִי הוּא חַיֵּב לְשַׁלֵּם בֵּין שֶׁטָּעְנוּ שֶׁחִפֵּר, וְהוּא אֹמֵר לֹא חִפֵּרְתִּי, אוֹ שֶׁטָּעְנוּ שֶׁחִפֵּר שְׁתֵּי מַעְרוֹת, וְהוּא אֹמֵר לֹא חִפֵּרְתִּי אֵלָּא אֶחָת, אוֹ שֶׁחִיָּה שָׁם עַד אֶחָד שֶׁחִפֵּר, וְהוּא אֹמֵר לֹא חִפֵּרְתִּי כְּלוּם הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת עַל הַכֵּל.

הֵה טָעְנוּ כִּלִּים וְקְרָקְעוֹת בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּכָל

הַכִּלִּים וְכִפֵּר בְּכָל הַקְּרָקְעוֹת, בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּכָל הַקְּרָקְעוֹת וְכִפֵּר בְּכָל הַכִּלִּים, בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת הַקְּרָקְעוֹת וְכִפֵּר בְּמִקְצָתוֹ עִם כָּל הַכִּלִּים בְּכָל אֵלּוּ נִשְׁפָּע הַסֵּת.

הֵו אֲבָל אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת הַכִּלִּים, וְכִפֵּר בְּמִקְצָתוֹ עִם כָּל הַקְּרָקְעוֹת מִתּוֹךְ שֶׁהוּא חַיֵּב שְׁבוּעָה עַל מִקְצָת הַכִּלִּים שֶׁכִּפֵּר בָּהֶן, נִשְׁפָּע אַף עַל הַקְּרָקְעוֹת שֶׁטָּעְנוּ עִמָּהֶן: שֶׁהַכֵּל טָעְנָה אֶחָת הִיא. וְכֵן הָדִין בְּטָעְנוֹ כִּלִּים וְעֲבָדִים, אוֹ כִּלִּים וְשְׁטָרוֹת הַכֵּל דִּין אֶחָד הוּא.

הֵז טָעְנוּ עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לְהַכְצֵר, וְתִבּוֹאָה יִבְשָׁה הָעוֹמְדָה לְהַכְצֵר, וְהוֹדָה בְּמִקְצָתוֹ וְכִפֵּר בְּמִקְצָתוֹ הָרִי זֶה נִשְׁפָּע עֲלֵיהֶם כְּשֶׁאֵר הַמַּטְלֵטְלִין, וְהוּא שְׂאִינֶן צְרִיכִין לְקְרָקַע: שֶׁכֵּל הָעוֹמֵד לְהַכְצֵר, הָרִי הוּא כְּכַצוֹר לְעֵנִין כְּפִירָה וְהוֹדָיָה. אֲבָל אִם הָיוּ צְרִיכִים לְקְרָקַע הָרִי הֵן כְּקְרָקַע לְכָל דָּבָר, וְאֵין נִשְׁפָּעִין עֲלֵיהֶן אֵלָּא הַסֵּת.

הֵח הַטּוֹעֵן עַל חִבְרוֹ וְאָמַר לוֹ, שְׁנֵי חֲדָשִׁים שְׁכַנְתָּ בַּחֲצָרִי וְאֶתָּה חַיֵּב לִי שָׂכָר שְׁנֵי חֲדָשִׁים, וְהוּא אֹמֵר לֹא שְׁכַנְתִּי אֵלָּא חֲדָשׁ אֶחָד הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָתוֹ; וְאִם הָיָה שָׂכָר חֲחָדָשׁ שֶׁכִּפֵּר בּוֹ שְׁתֵּי כֶּסֶף, נִשְׁפָּע שְׂאִין הַטָּעְנָה בְּגוֹף הַקְּרָקַע אֵלָּא בַּשְּׂכָרָה, שֶׁהוּא מַטְלֵטְלִין.

הֵט שְׁטֵר מִסֶּרְתִּי לָךְ, וְעֲשֶׂרָה דִּינָרִין הָיָה לִי בּוֹ רֵאִיָּה, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלָם יִשְׁבַּע הַסֵּת. הַכֵּף עָלָיו הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת שֶׁחִיָּתָה בּוֹ רֵאִיָּה לְעֲשֶׂרָה דִּינָרִים, וְאָבְדוֹ בְּאַבְדַּת הַשְּׁטֵר; וְיִטַּל. וְאִם אָמַר הִנֵּתִּי בְּעֵת מִסֶּרְתִּי לִי וְאָבְדָה הָרִי זֶה פְּטוּר, אַף מִשְׁבוּעַת הַסֵּת: שֶׁאֲפִלּוּ פָּשַׁע בּוֹ וְאָבְדָה פְּטוּר, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּהֲלָבוֹת חוֹבֵל.

ה,י האומר לחברו שטר שיש בידך זכות יש לי בו, וזה אומר איני מוציא שטרי, או איני יודע אם יש לך בו ראיה או לא בופין אותו להוציאו. טען שאבד השטר, מחרימין לו חרם סתם. טען זה שהוא יודע בודאי שהשטר שיש לו בו זכות אצלו הוא חרי זה נשבע הסת שאינו אצלו, ושאבד ממונו. וכזה חורו רבותי.

ה,יא אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן אחד הבא בטענת עצמו, או בטענת אביו לפי שזה המקצת שהודה בו לקטן, אינו אלא כמשיב אבדה. וכן אם כפר בכל, ובא עד אחד והעיד לקטן אינו נשבע: שזה עד אחד, ואין שם תובע, שתביעת קטן, אינה תביעה גמורה.

ה,יב נמצאת אומר, קטן שאמר לגדול מנה לי בידך, או לאבא בידך, וחלה אומר אין לך בידי אלא חמשים, או אין לך בידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו חרי זה פטור משבועת התורה.

ה,יג אבל אם שמר לקטן, וטען שאבד חרי זה נשבע שבועת השומרין, לפי שאינו נשבע מחמת טענה. וכן אם הודה שהיה שתף לקטן, או אפטרופוס עליו יעמידו בית דין אפטרופוס לקטן, וישבע השתף וכיוצא בו טענת שמוא.

ה,יד חורו רבותי, שאין נשבעין על טענת קטן שבועה שלתורה, אבל שבועת הסת נשבעין; ואפלו היה קטן שאינו חריף לענין מושא ומתן, נשבעין הסת על טענתו: שלא יהיה זה נוטל ממונו שלזה כשהוא קטן, וילך לו בחנם. ולזה דעתי נוטה, ותקון עולם הוא. ה,טו נמצאת למד, שהקטן שטען על הגדול

בין שהודה במקצת, בין שכפר בכל, בין שהיה שם עד חרי זה נשבע הסת; ואינו יכול להפך על הקטן, שאין משביעין את הקטן כלל. ואפלו חרם סתם אינו מקבל, לפי שאינו יודע ענש השבועה.

ה,טז קטן שטענו הגדול אם טענו בדבר שיש בו הניה לקטן, כגון עסקי מושא ומתן, והודה הקטן נפרעין מנכסיו; ואם אין לו ימתין עד שיהיה לו, וישלם. ואם כפר הקטן ממתנין לו, עד שיגדיל וישבע הסת. ואם טענו בדבר שאין לקטן בו הניה, כגון נזקין וחסלות אף על פי שמוודה, ואף על פי שיש לו ממה ישלם פטור, ואפלו לאחר שהגדיל. ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטליו, כגון השכיר וכיוצא בו, שיש בו הניה לקטן, שישתפר לו שכיר חרי זה נשבע ונוטל מן הקטן.

ה,יז אבל חנוני שנשבע על פנקסו אינו נשבע ונוטל מן הקטן, שאין לקטן בזה הניה: שהרי חייב לתן לפועליו, ונשבעין ונוטלין ממונו; וזה החנוני הפסיד על נפשו, שנתן ממונו על פי קטן. וכן כל כיוצא בזה. ה,יח החרש והשוטה, אין נזקקין להן לכל טענה לא לטענתן על אחרים, ולא לטענת אחרים עליהן, לא לשבועה קלה, ואין צריך לומר שבועה חמורה או תשלומין. אבל חסומה חרי הוא כפריא לכל דבר בענינים אלו, ונשבע כל מיני שבועות, ונשבעין על טענתו.

הלכות טוען ונטען פרק ו

ו,א בעלי דינים שבאו לבית דין טען האחד ואמר, מנה יש לי אצל זה שהלויתיהו, או שהפקדתי אצלו, או שגזל ממני, או שיש לי

אָצלוּ בַשִּׁבְרִי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה, וְהַשִּׁיב
הַנִּטְעָן וְאָמַר אֵינִי חַיֵּב לָךְ כְּלוּם, אוֹ אֵין לָךְ
בְּיַדִּי כְּלוּם, אוֹ שֶׁקֶר הוּא טוֹעֵן אֵין זֶה
תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה: אֲלֵא אוֹמְרִים בֵּית דִּין
לִנְטָעֵן, הָשִׁיב עַל טַעְנָתוֹ וּפְרֹשׁ הַתְּשׁוּבָה כְּמוֹ
שֶׁפֹּרֵשׁ זֶה טַעְנָתוֹ, וְאָמַר אִם לֹוִית מִמֶּנּוּ אוֹ
לֹא לֹוִית, הַפְּקִיד אֲצִלָּךְ אוֹ לֹא הַפְּקִיד אֲצִלָּךְ,
גְּזֻלְתּוֹ אוֹ לֹא גְזֻלְתּוֹ, שִׁבְרַת אוֹתוֹ אוֹ לֹא
שִׁבְרַת. וְכֵן בִּשְׂאֵר הַטַּעְנוֹת.

ו,ב וּמִפְּנֵי מַה אֵין מִקְבָּלִים מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה זֶה
שִׁמְא טוֹעֵה הוּא בְּדַעְתּוֹ, וַיְבֹא לְהַשְׁבֵּעַ עַל
שֶׁקֶר: שְׁחַרֵּי אִפְשָׁר שֶׁהִלְוָהוּ כְּמוֹ שִׁטְעָן,
וְהַחֲזִיר זֶה אֶת הַחוּב לְבָנוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ, אוֹ
שֶׁנָּתַן לוֹ מִתְּנָה כְּנֶגֶד הַחוּב, וַיִּדְמָה בְּדַעְתּוֹ
שֶׁנִּכְפָּר מִן הַחוּב.

ו,ג לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ הֵיאָךְ תֹּאמַר אֵינִי חַיֵּב
כְּלוּם, שִׁמְא אֵתָּה מִתְּחַיֵּב מִן הַדִּין לְשִׁלּוֹם
וְאֵין אֵתָּה יוֹדֵעַ, אֲלֵא הוֹדִיעַ לְדִינָן פְּרוּשׁ
הַדְּבָרִים, וְהֵם יוֹדִיעוּךָ אִם אֵתָּה חַיֵּב אוֹ אֵין
אֵתָּה חַיֵּב. וְאֲפֹלוּ הָיָה חֶכֶם גָּדוֹל, אוֹמְרִים לוֹ
אֵין לָךְ הַפֶּסֶד שֶׁתִּשְׁיב עַל טַעְנָתוֹ וְתוֹדִיעֵנּוּ
פִּיּוּצַד אֵין אֵתָּה חַיֵּב לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה
דְּבָרִים מִעוֹלָם, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה וְהַחֲזִירָתָּ לּוֹ:
שְׁחַרֵּי אָנוּ דִּינִין בְּמִתְוָה שִׁיכּוֹל לֹאמַר בְּכָל
מְקוֹם.

ו,ד וְכֵן אִם טָעַן הַטוֹעֵן וְאָמַר, זֶה חַיֵּב לִי
מִנְּה, אוֹ מִנְּה יֵשׁ לִי אֲצִל זֶה אוֹמְרִים לוֹ
מֵאִיזָה פָּנִים, הַלֹוִית אוֹתוֹ, אוֹ הַפְּקִדָתָּ אֲצִלּוֹ,
אוֹ הַזִּיק בְּמוֹנָךְ; אָמַר הֵיאָךְ נִתְּחַיֵּב לָךְ:
שְׁחַרֵּי אִפְשָׁר שִׁיִּדְמָה שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ, וְהוּא
אֵינוֹ חַיֵּב כְּגוֹן שֶׁחֲשָׁדוֹ שֶׁגִּנְבּוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר
לוֹ שֶׁאֵתָּה לָךְ מִתְּנָה, וְכִיּוּצָא בְּזֶה.

ו,ה הָרִי שִׁטְעָן עָלָיו שֶׁהִלְוָהוּ מִנְּה, וְהַשִּׁיב זֶה

וְאָמַר לֹא הָיָה דְּבָרִים מִעוֹלָם, וְאַחֵר כָּךְ הִבִּיא
הַטוֹעֵן עֵדִים שֶׁהִלְוָהוּ בַּפְּנִיָּהם, וְחִזֵּר הַנִּטְעָן
וְאָמַר כֵּן הָיָה לֹוִיתִי וּפְרַעְתִּי אֵין מִקְבָּלִין
מִמֶּנּוּ, אֲלֵא הַחֲזֹק בַּפֶּרֶן וּמִשְׁלָם. אֲבָל אִם
הַשִּׁיב אֵינִי חַיֵּב לָךְ כְּלוּם, אוֹ אֵין לָךְ בְּיַדִּי
כְּלוּם, אוֹ שֶׁקֶר אֵתָּה טוֹעֵן, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה,
וְהִלָּךְ הַתּוֹכֵעַ וְהִבִּיא עֵדִים שֶׁהִלְוָהוּ בַּפְּנִיָּהם,
וְאָמַר הַנִּתְּבֵעַ כֵּן הָיָה אֲבָל הַחֲזִירָתִי לוֹ
פְּקֻדָּנוֹ, אוֹ פְּרַעְתִּיו חֻבּוֹ לֹא הַחֲזֹק בַּפֶּרֶן,
וְנִשְׁבַּע הֶסֶת וְנִכְפָּר.

ו,ו רֹאוּהוּ עֵדִים שֶׁמִּנְּה לוֹ מַעוֹת, וְלֹא יָדְעוּ
מַה הֵן תִּכְבְּעוּ בְּבֵית דִּין וְאָמַר לוֹ, תָּן לִי
מַעוֹת שֶׁהִלְוִיתִיךָ, וְאָמַר לוֹ מִתְּנָה נִתְּתָם לִי,
אוֹ פְּרַעוֹן הָיָה הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת
וְנִכְפָּר. אָמַר לֹא הָיָה דְּבָרִים מִעוֹלָם, וְאַחֵר
כָּךְ בָּאוּ הָעֵדִים שֶׁמִּנְּה לוֹ בַּפְּנִיָּהם הַחֲזֹק
בַּפֶּרֶן. וְלַעוֹלָם אֵין אָדָם יַחֲזֹק בַּפֶּרֶן, עַד
שִׁיכְפֹּר בְּבֵית דִּין, וַיְבֹאוּ שְׁנֵי עֵדִים,
וַיִּכְחִישׁוּהוּ בְּמַה שֶׁכָּפַר.

ו,ז מִנְּה הַלֹוִיתִיךָ, כֶּפֶר בְּבֵית דִּין וְאָמַר לֹא
הָיָה דְּבָרִים מִעוֹלָם, וּבָאוּ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁלֹּוה
מִמֶּנּוּ מִנְּה וּפְרַעוֹ, וְהַמְלִיחַ אוֹמַר לֹא נִפְרַעְתִּי
הָרִי זֶה חַיֵּב לְשִׁלּוֹם: שֶׁכָּל הָאוֹמַר לֹא לֹוִיתִי,
וּבָאוּ עֵדִים שֶׁלֹּוה בָּאוֹמַר לֹא פְּרַעְתִּי; וְנִמְצָא
הַלֹוִה אוֹמַר לֹא פְּרַעְתִּי, וְהָעֵדִים מְעִידִים
שֶׁפֹּרֵעַ הוֹדָאָת בַּעַל דִּין, כְּמֵאָה עֵדִים. וְאֵין
הַמְלִיחַ חַיֵּב שְׁבוּעָה כָּלֵל, שְׁחַרֵּי הַחֲזֹק זֶה
בַּפֶּרֶן.

ו,ח וְכֵן אִם הוֹצִיא עָלָיו כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיֵּב
לוֹ, וְאָמַר לֹא הָיָה דְּבָרִים מִעוֹלָם וְזֶה אֵינוֹ
כֶּתֶב יָדִי אִם הַחֲזֹק כֶּתֶב יָדוֹ בְּבֵית דִּין, אוֹ
שֶׁבָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא כֶּתֶב יָדוֹ הָרִי זֶה הַחֲזֹק
בַּפֶּרֶן, וּמִשְׁלָם.

ו,ט מָנָה הַלְוִיתִיָּה וְהוּא לִי בִידָה, אָמַר לוֹ
הִנָּטֵעַן וְהָלֹא פָרַעְתִּיךָ בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי,
וּבָאוּ פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְאָמְרוּ, לֹא הָיוּ דְבָרִים
מֵעוֹלָם לֹא הִחֲזַק בַּכֶּרֶן, שָׂאִין הָעֵדִים זִכְרִין
אֵלָּא דְבַר שָׁהֶם עֵדִים בּוֹ. לְפִיכָךְ יִשְׁבַּע
הַלְוָה הַסֵּת, וַיִּפְטֹר.

ו,י פִּיּוּצָא בּוֹ, תֵּן לִי מָנָה שֶׁהַלְוִיתִיךָ וְאַתָּה
בְּצַד עֲמוּד פְּלוֹנִי, וְאָמַר הִנָּטֵעַן לֹא עֲמַדְתִּי
בְּצַד עֲמוּד זֶה מֵעוֹלָם, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁעֲמַד לֹא
הִחֲזַק בַּכֶּרֶן: שָׂאִין אָדָם מִשִּׁים דַּעְתּוֹ,
לְדְבָרִים שָׂאִין בְּהֵן מִמֶּשֶׁ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
בְּזֶה.

ו,יא תֵּן לִי מָנָה שֶׁהַלְוִיתִיךָ וְהָרִי הָעֵדִים,
וְאָמַר הִנָּטֵעַן פָּרַעְתִּיךָ בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
אוֹמְרִין לְלוֹוֶה, הֵבֵא אוֹתָם וְהַפְּטֹר. לֹא בָּאוּ,
אוֹ שָׁמְתוּ, אוֹ שֶׁהִלְכוּ לְמַדְיַת הַיָּם יִשְׁבַּע
הַסֵּת שֶׁפָּרַעַו: שָׂאִין אֲנִי מַצְרִיכִים אוֹתוֹ
לְהִבְיֹאן אֵלָּא לְבַרֵּר דְּבָרָיו, וְלִהַפְּטֹר אֶם
מִשְׁבּוּעָה, שֶׁהַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים, אִינוּ
צָרִיךְ לְפָרַעַו בְּעֵדִים כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ו,יב אָמַר לוֹ בִּפְנֵי עֵדִים, מָנָה לִי בִידָה, אָמַר
לוֹ הֵיךְ, לְמַחֵר תִּבְעֵן בְּדִין וְהִבְיֹא עֵדִים, וְטֵעַן
וְאָמַר מִשְׁטָה חֵייתִי בָּהּ, וְאִין לָךְ בִּידֵי כְּלוֹם
אִפְלוֹ אָמַר, לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם פְּטוּר,
וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שָׂאִין לוֹ בִּידוֹ כְּלוֹם: שֶׁהָרִי לֹא
אָמַר לָהֶם אֲתֶם עֲדִי, וְדָבַר שֶׁאִינוּ עֲדוּת, אִין
אָדָם זִכְרוֹ; וְלְפִיכָךְ אִם אָמַר לֹא הָיוּ דְבָרִים
מֵעוֹלָם, לֹא הִחֲזַק בַּכֶּרֶן.

ו,יג וְלֹא עוֹד, אֵלָּא אִפְלוֹ הַטְּמִין לוֹ עֵדִים
אַחֲרֵי הַגִּדָּר, וְאָמַר לוֹ מָנָה לִי בִידָה, אָמַר
לוֹ הֵיךְ, רְצוֹנָךְ שִׁיעִיד פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, אָמַר לוֹ
לֹא, שָׁמָּה תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר, וְאִין לִי מַה
אֲתֵן לָךְ, וְלְמַחֵר תִּבְעֵן בְּדִין בְּאֵלֹו הָעֵדִים

בֵּין שְׁטֵעַן וְאָמַר מִשְׁטָה חֵייתִי בּוֹ, בֵּין
שֶׁאָמַר לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
הַסֵּת וְנִפְטֹר: שָׂאִין כָּאֵן עֲדוּת, עַד שִׁיאָמַר
הַלְוָה אֲתֶם עֲדִי, אוֹ יֹאמַר הַמְלוֹה בִּפְנֵי
הַלְוָה, וַיִּשְׁתַּק הַלְוָה. אֲבָל בְּעֲדוּת כְּזוֹ, לֹא
יִחֲזַק בַּכֶּרֶן.

ו,יד מִעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיוּ קוֹרִין לוֹ קָב רִשּׁוֹ,
כְּלוֹמַר שִׁישׁ עָלָיו חוֹבוֹת הִרְבֵּה אָמַר מִי הוּא
שֶׁאֲנִי חַיֵּב לוֹ אֵלָּא פְּלוֹנִי, וּבָא פְּלוֹנִי וּתְבַעֵן,
וְאָמַר הוּא, אִינִי חַיֵּב לוֹ כְּלוֹם. וְאָמְרוּ
חֲכָמִים, יִשְׁבַּע הַסֵּת וַיִּפְטֹר.

ו,טו וְכֵן אֶחָד הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהוּא בֹּעַל
מִמּוֹן בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר אֵלָּו הֵיךְ לִי מִמּוֹן,
הָלֹא חֵייתִי פּוֹרְעוֹ לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי; וְאַחֵר
מִיתָתוֹ בָּא אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי לְתַבַּע.
וְאָמְרוּ חֲכָמִים, אִין לָהֶם כְּלוֹם, שֶׁאָדָם עֲשׂוֹי
לְהִרְאוֹת עֲצָמוֹ שֶׁאִינוּ בֹּעַל מִמּוֹן, וְשֶׁלֹּא
הִנִּיחַ בָּנָיו בֹּעֲלֵי מִמּוֹן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
בְּדְבָרִים אֵלָּו.

ו,טז אֶם עַל פִּי שֶׁהַטְּמִין עֵדִים אִינָּה עֲדוּת,
וְכֵן הַמּוֹדָה מֵעֲצָמוֹ וְעֵדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ, וְכֵן
הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ בִּפְנֵי עֵדִים מָנָה לִי בִידָה
וְאָמַר לוֹ הֵיךְ כָּל אֵלָּו הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן
כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְבֵית דִּין, אוֹמְרִין לְנִתְבַּע לְמַה לֹּא
תִּתֵּן לָזֶה מַה שִׁישׁ לוֹ אֲצִלָּה: אָמַר אִין לוֹ
אֲצִלִּי כְּלוֹם, אוֹמְרִים לוֹ וְהָלֹא אֲתָה אָמַרְתָּ
בִּפְנֵי אֵלָּו כֶּךָ וְכֶךָ, אוֹ אֲתָה הוֹדִיתָ מֵעֲצָמָךְ.
אִם עֲמַד וְשָׁלַם, הָרִי מוֹטָב; וְאִם לֹא טֵעַן,
אִין טוֹעֵנִין לוֹ. אֲבָל אִם טֵעַן וְאָמַר, מִשְׁטָה
חֵייתִי בּוֹ, אוֹ לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם, אוֹ שֶׁלֹּא
לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עֲצָמִי נִתְּפוּנְתִּי פְּטוּר, וְנִשְׁבַּע
הַסֵּת כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

הלכות טוען ונטען פרק ז

ז,א המודה בפני שנים שיש לפלוני אצלו מנה, ואמר להן בדרך הודיה לא דרך שיחה אף על פי שלא אמר להם אתם עדי, ואף על פי שאין התובע עמו חרי זו עדות. תבעו בדין למחר אם אמר לא היו דברים מעולם, אין שומעין לו; ומשלים על פיהם. ואם היה עד אחד נשבע, הואיל ואמר דרך הודיה.

ז,ב טען בשתבעו בעדים אלו ואמר, שלא להשביע את עצמי הודיתי נאמן ונשבע הסת. ואם פשהודה בפניהם היה התובע עמו אינו יכול לטען ולומר, כדי להראות שאיני עשיר הודיתי; אבל אם טען שנתן, נאמן ונשבע הסת.

ז,ג כל המודה בפני שנים, אינו יכול לחזור ולומר משטה הייתי בו, ואין צריך לומר, אם הודה בפני שלושה; אבל מחיבין אותו לתן בהודית פיו: שכל האומר בדרך הודיה, חרי זה כאומר אתם עדי.

ז,ד אבל אין פותבין אלא אם אמר להם, כתבו וחתמו ותנו לו; וצריכין להמליך בו, כמו שבארנו. וכן אם הודה בבית דין, אחר ששלחו לו כמו שיתבאר חרי אלו פותבין: והוא שיהיו בית דין מבירין את שניהם, כדי שלא יערימו שניהם לחיב איש אחר.

ז,ה בית דין שלשלושה שהיו יושבין מעצמן במקום תקבוע להן, ובא התובע וקבל לפניהם, ושלחו שליח אצל הנתבע, ובא והודה בפניהם חרי אלו פותבין, ונותנין לבעל דינו. אבל אם לא היו קבועין, ולא שלחו לו אפלו קבץ אותן והושיב השלושה, והודה בפניהן ואמר היו עלי דינין, ובא אחר כך התובע, ואמר להם

כתבו לי הודיתו אין פותבין: שמא יתן לו, ונמצא זה תובע אותו בשטר.

ז,ו במה דברים אמורים, במטלטלין. אבל אם הודה בקרקעות, אפלו בפני שנים אף על פי שלא קנו מידו, ולא אמר להם כתבו ותנו חרי אלו פותבים ונותנין: שאין כאן לחוש שמא יתן לו, ונמצא תובעו פעם שניה.

ז,ז שטר הודיה שיצא, ולא היה כתוב בו אמר לנו כתבו וחתמו ותנו לו חרי הוא פשר: שחזקה היא שאלו לא אמר להם כתבו וחתמו ותנו לו, לא היו פותבין.

ז,ח היה כתוב בשטר הודה פלוני בפנינו בבית דין אם אין כתוב בו שהיו שלושה או דברים ששומעין מכללן שהיו שלושה חוששין שמא שנים היו, וטעו ודמו שההודיה בשנים הודיה בבית דין היא; ולפיכך אין דנין בו דין שטר פשר.

ז,ט כבר בארנו שהודיה בבית דין או עדות בבית דין, כמלוה הנתובה בשטר; ולפיכך פותבין ונותנין לבעל דינו. במה דברים אמורים, בשלא קבל עליו את הדין, עד ששלחו וחיבאוהו כמו שבארנו.

ז,י אבל שנים שבאו לדין, ותבע אחד מהן את חברו ואמר, מנה לי בידך, ואמר לו הנתבע חין יש לך בידי בין שאמרו לו הדינין חייב אתה לתן לו, בין שאמרו לו צא תן לו, ויצא ואמר פרעתי נאמן, וישבע הסת שפרעו. לפיכך אם חזר התובע לדינים, ואמר כתבו לי הודיתו אין פותבין לו, שמא פרעו. וכן מי שנתחייב שבועה בבית דין, ויצא ואמר נשבעתי נאמן, ואין משביעין אותו שנשבע. היו העדים מעידין אותו

שלא נשבע, החזק כפרן לאותה שבועה; ואינו נאמן לעולם לומר נשבעתי, עד שיודה לו בעל דינו, או יביא עדים שנשבע בפניהם.

ז, יא שנים שבאו לדיו, ונתחייב האחד לשני, ואמרו לו צא תן לו, ויצא וחזר ואמר פרעתי, ועדים מעידים אותו שלא פרעו החזק כפרן לאותו ממון. אמרו לו חייב אתה לתן לו, ויצא וחזר ואמר פרעתי, ועדים מעידים אותו שלא פרעו לא החזק כפרן: שזה נשמת מהן, עד שיחקרו דינו.

ז, יב לפיכך אם חזר פעם אחרת, וטען שפרע זה הממון שנתחייב בו בפניהם, ולא היו שם עדים שמכחישין אותו פעם שניה חרי זה נשבע הסת שפרעו, ונפטר. לפיכך היו בקיאי הדעת בספרד, כשיודה הלווה או כשיתחייב שבועה בבית דין, אומר לו בפני בית דין היו עלי עדים שלא יפרעני או שלא ישבע לי, אלא בפני עדים.

ז, יג מי שהודה בבית דין שאני חייב לזה התובע מנה, ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו חובו זה שהודיתי בו, וחרי עדים חרי זו עדות מועלת, ועושין על פיהם: שהרי לא הכחיש עדיו, ואינו באומר לא לזיתי מעולם.

ז, יד יש לטוען בבית דין לחזר ולטען טענה אחרת, להכחיש הטענה הראשונה, וסומכין על טענתו האחרונה, ואף על פי שלא נתן אמתלה לטענה הראשונה; ואף על פי שיצא מבית דין וחזר, יש לו לחזר ולטען ולהפך כל טענה שירצה, עד שיבואו העדים. אבל מאחר שיבואו העדים, ויכחישו טענתו האחרונה שסמך עליה אינו יכול להשיאה

לטענה אחרת, אלא אם כן נתן אמתלה לטענה שסמך עליה, ויש במשמעה כמו שהשיא בזאת הטענה האחרת. והוא, שלא יצא מבית דין; אבל אם יצא מבית דין אינו יכול לחזר ולטען אחר שבאו עדים, שמוא אנשים רעים למדוהו טענות שלשקר. וכן כל כיוצא בזה.

הלכות טוען ונטען פרק ח

ח, א כל המטלטלין בחזקת זה שהן תחת ידו, אף על פי שהביא התובע עדים שהמטלטלין האלו ידועין לו. פיצד: בגד זה או כלי זה שבידך או שבתוך ביתך, שלי הוא ואני הפקדתי אצלך, או השאלתי לך, וחרי העדים שהן יודעין אותו מקדם ברשותי, ונתבע אומר לא כי, אלא אתה מברתו לי או נתתו לי במתנה חרי זה הנתבע נשבע הסת, ונפטר. טען שהוא משכון בידו יכול לטען, עד כדי דמיו; ונשבע בנקיטת חפץ, ונוטל כמו שבארנו.

ח, ב במה דברים אמורים, בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשפיר, כגון בגדים ופרות וכלי תשמיש הבית ודברים שלסחורה וכיוצא בהן. אבל דברים העשויין להשאיל ולהשפיר אף על פי שהן תחת ידו שלזה, ואף על פי שלא השאיל לו כלי זה ולא שברו לו בעדים חרי הן בחזקת בעליהן.

ח, ג פיצד: ראובן שהיה לו כלי העשוי להשאיל ולהשפיר, ויש לו עדים שהוא ידוע לו, וחרי אותו הפלי תחת יד שמעון, וראובן טוען שהוא שאול או שכור, ושמעון טוען אתה מברתו לי, אתה נתתו לי במתנה, או משכנתו בידי אינו נאמן;

אלא ראובן נוטל כליו, ונשבע הסת על טענת שמעון. ואכלו מת שמעון, הרי ראובן נוטל כליו. והורו הגאונים שישבע הסת, לפי שטוענין ליורש.

ח, במה דברים אמורים, בשחיה כלי זה נראה ועומד ביד שמעון. אבל אם טען ראובן, ואמר לשמעון כלי פלוני יש לי אצלך ושכור הוא, הוציאו אלי, והרי יש לי עדים שהוא ידוע לי, ואמר לו שמעון אתה מכרתו לי, אתה נתתו לי במתנה נאמן, ונשבע שמעון הסת ונפטר: מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם, ואין בידי כלי זה נאמן לומר ישנו אצלי, ואתה מכרתו לי. ח, אין כל הדברים האלו אמורים, אלא בשחיה בעל הכלי טוען אני הפקרתיו אצלך או השאלתיהו לך. אבל אם טען שכלי זה היה שלו ונגנב או אבד או נגזל, והביא עדים שהוא ידוע לו, וזה שהוא תחת ידו אומר איני יודע, אבל אחרים מברוהו לי או נתנוהו לי במתנה אף על פי שהוא מדברים העשויין להשאיל ולהשפיר, מעמידין את הכלי ביד זה שהוא בידו; ואינו נשבע כלל, שהרי אין לו טוען.

ח, ויצא לבעלים הראשונים חזקה שנגנבו כליהן ישבע זה בנקיטת חפץ במה הוציא, ויטל, ויחזיר הכלי לבעלים הראשונים, כמו שבארנו בהלכות גנבה. טען אתה מכרתו לי, אתה נתתו לי במתנה אף על פי שיצא לו שם גנבה אם לא היה מדברים העשויין להשאיל ולהשפיר, הרי זה נשבע הסת ויעמד הכלי בידו.

ח, מכאן אתה למד, לכל מי שיש מטלטלין בידו, אף על פי שיכול לומר לקוחין הן

בידי, וישבע הסת ויפטר אם אמר שלך הן, אבל אתה חייב לי כך וכך ישבע בנקיטת חפץ ואחר כך ויטל, כדון כל הנשבעין ונוטלין.

ח, מי שהיו בידו דברים העשויין להשאיל ולהשפיר אף על פי שהודה ואמר לו, יודע אני שהיו שלך, אבל פלוני מכרם לי, או נתנם לי במתנה אין מוציאין אותן מידו, אכלו הביא זה עדים שהיו ידועין לו: שאדם עשוי למכור את כליו.

ח, ט טען זה עליו ואמר, אני השפרתים לך, או השאלתים לך מוציאין אותן מידו. ואם היו מדברים שאין עשויין להשאיל ולהשפיר הרי זה נשבע הסת שלא השאיל לו ולא השפיר לו, אלא מפלוני לקח; ויעמד כליו בידו.

ח, י אל תטעה בין דברים העשויין להשאיל ולהשפיר, לדברים שדרבן להשאיל ולהשפיר, כמו שטעו רבים וגדולים: שכל הדברים ראויין להשאיל, ודרבן להשאיל; אכלו חלוקו שלאדם, ומצעו, ומטתו ראויין להשאיל. אבל דברים העשויין להשאיל ולהשפיר הם הכלים שבני אותה המדינה עושין אותן מתחלת עשייתן, כדי להשאילן ולהשפירן ולטל שברן, והרי הן לבעליהן, כמו קרקע שאוכל פרותיה והגוף גנים.

ח, יא כך אלו הכלים, עיקר עשייתן כדי להנות בשברן כגון היורות הגדולות שלנחשת שמבשלין בהן בבית המשתאות, וכגון חלי הנחשת הטוח בזהב ששוכרין אותו לפלה להתקשט בו: שעיקר עשיית אלו הכלים אינן למכירת עצמן, ולא להשתמש בהן בעל הבית בביתו, אלא להשאילן

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר, חֲצוֹת מְסֻגָּל כְּמוֹ פְּדִיּוֹן כִּי הוּא הַמִּתְקַת הַדִּינִים.

וְאָמַר, שְׁעָקָר עֲבוֹדַת אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי הוּא בַּחֲרָף לָקוּם בַּחֲצוֹת לַיְלָה, וּבְקִיץ שֶׁהַלֵּילָה קָצָר מְאֹד אִזּוּ יִזְהַר לַעֲמֹד בַּבֶּקֶר הַשָּׁכֵם כַּעֲלוֹת הַשַּׁח.

וְאָמַר, שְׁעַל יְדֵי אֲמִירַת תִּקּוֹן חֲצוֹת יְכוּלִים לַפְּרֹשׁ שִׁיחָתוֹ, אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לִבּוֹ, כְּמוֹ עַל יְדֵי הַתְּבוּדָּוֹת, כִּי מִסְתַּמָּא אֵין אוֹמְרִים חֲצוֹת עַל הָעֵבֶר, וְעָקָר אֲמִירַת חֲצוֹת הוּא עַל יְדֵי מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה עֲכָשׁוּ עִם הָאָדָם.

פַּעַם אַחַת שָׁלַח ר' יִצְחָק בֶּן מוֹהֲרֵנ"ת ז"ל מִכְּתָב לְאָבִיו, וְסִפֵּר לוֹ דְּבַר פֶּלֶא, שֶׁנִּמְצָא בְּעִירוֹ טוֹלְטִישִׁין אָדָם פְּשׁוּט בִּשְׁם ר' נִתְנָאֵל, שָׁכַל בְּרוּכָתוֹ שֶׁמִּבְּרַךְ מִתְקִימוֹת לְהַפְּלִיא, וְלִכֵּן שָׁאַל אֶת אָבִיו מַה דַּעְתּוֹ עַל אָדָם זֶה? בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מוֹהֲרֵנ"ת ז"ל שִׁסְפֹּר לוֹ מִהֲנִהְגוּתוֹ וּמִדֶּרֶךְ חַיּוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה, וְכָתַב לוֹ כְּמַה מִּהֲנִהְגוּתוֹ הַטּוֹבוֹת, וְהַשִּׁיבּוֹ מוֹהֲרֵנ"ת ז"ל, שֶׁעֲדִין אֵין כָּחוּ בְּשִׁבְלֵי הַנִּהְגוּת אֱלוֹ שִׁיתְקַבְּלוּ בְּרוּכָתוֹ, וְטוֹב שִׁיחְקֹר יוֹתֵר מֵעוֹד הַנִּהְגוּתוֹ, וְשׁוֹב כָּתַב לוֹ שֶׁהִבְחִין שֶׁהוּא זֶהִיר מְאֹד בְּאֲמִירַת תִּקּוֹן חֲצוֹת בְּבִכּוּת עֲצוּמוֹת, וְהַשִּׁיב לוֹ מוֹהֲרֵנ"ת ז"ל, כֵּן, זֶה הַדְּבָר שֶׁהוֹעִיל לוֹ לִזְכוֹת שֶׁמִּתְקַבְּלוֹת בְּרוּכָתוֹ, הֵינּוּ דֹאֲהֵנִי לִיָּה.

מוֹהֲרָא"ש ז"ל אָמַר, שְׁאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ רְגִילִים לוֹמֵר בִּשְׁם הָרַב הַקְּדוֹשׁ רַבִּי פִּנְחָס מִקּוּרִיץ זי"ע שְׁלִילֵי הַחֲרָף נִקְרָאִים דִּי גִילְדִינֶע נֶעֱכַט (לִילִי הַזֶּה), כִּי יְכוּלִים לִלְמַד הֶרֶבָּה תּוֹרָה וְלַעֲסֹק הֶרֶבָּה בַּתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדָּוֹת וַיַּחֲוִידִים בְּלִי הַפְּרָעוֹת, וְלִכֵּן הָיוּ אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ מְאֹד מְאֹד נִזְהָרִים בְּקִימַת חֲצוֹת, וּמִבְּלִים כָּל הַלֵּילָה בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, וְזֶה הִיסוֹד בַּחֲסִידוֹת בְּרַסְלָב, כִּי רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר שְׁעָקָר הַהַתְּבוּדָּוֹת הוּא בַּלֵּילָה, שְׁאִזּוּ הַכָּל יִשְׁנִים, וְגַם שִׁיְהִיָּה הַמָּקוֹם חוּץ מִהָעִיר, שִׁילֵךְ בְּדֶרֶךְ יַחֲדִיד, הֵינּוּ בַּמָּקוֹם שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים שָׁם אֶפְלוּ בַּיּוֹם, וְעַל יְדֵי שֶׁמִּתְבוּדֵּד בַּלֵּילָה בְּדֶרֶךְ יַחֲדִיד, וּמִפְּנֵי לְבוֹ וְדַעְתּוֹ מִכָּל עֶסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, הוּא מִבְטֵל הַכָּל, עַד שֶׁמִּבְטֵל אֶת עֲצָמוֹ לְגִמְרִי, דִּהֵינּוּ שֶׁבַּתְּחִלָּה מִתְפַּלֵּל הֶרֶבָּה עַד שֶׁמִּבְטֵל מְדָה זֹאת, וְאַחֵר כֵּךְ מִבְטֵל מְדָה אַחֶרֶת, וְאַחֵר כֵּךְ מִבְטֵל אֶת עֲצָמוֹ לְגִמְרִי, שֶׁלֹּא תִהְיֶינָה בּוֹ שׁוּם גְּאוֹת וְשׁוּם מַמָּשׁוֹת, עַד שִׁיְהִיָּה בְּעֵינָיו כְּאֵין וְכֶאֱפֹס מִמָּשׁ, עַד שֶׁזּוֹכָה לְבֹא לְבַחֲחִינַת בְּטוֹל בְּאַמֶּת, וְעַל יְדֵי זֶה נִכָּלָל נִפְשׁוֹ בְּשִׁרְשׁוֹ הֵינּוּ בְּאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

19 OCT	ראשון Sunday	כז 27	בבלי: זבחים לה ירושלמי: סוטה מא תוספתא: כלים מצינא ז נ"ך: מיכה ה רמב"ם: טוען ונטען ב	נץ החמה 7:12 סו"ז קר"ש - גר"א 9:56 סו"ז תפלה - גר"א 10:50 צה"כ לשיטת ר"ת 7:22	עלות השחר 5:59 סו"ז קר"ש - פג"א 9:20 סו"ז תפלה - פג"א 10:26 שקיעה 6:09
20 OCT	שני Monday	כח 28	בבלי: זבחים לו ירושלמי: סוטה מב תוספתא: כלים מצינא ח נ"ך: מיכה ו רמב"ם: טוען ונטען ג	נץ החמה 7:13 סו"ז קר"ש - גר"א 9:56 סו"ז תפלה - גר"א 10:51 צה"כ לשיטת ר"ת 7:20	עלות השחר 6:00 סו"ז קר"ש - פג"א 9:20 סו"ז תפלה - פג"א 10:27 שקיעה 6:07
21 OCT	שלישי Tuesday	כט 29	בבלי: זבחים לז ירושלמי: סוטה מג תוספתא: כלים מצינא ט נ"ך: מיכה ז רמב"ם: טוען ונטען ד	נץ החמה 7:14 סו"ז קר"ש - גר"א 9:57 סו"ז תפלה - גר"א 10:51 צה"כ לשיטת ר"ת 7:19	א"א יו"כ קטן עלות השחר 6:01 סו"ז קר"ש - פג"א 9:21 סו"ז תפלה - פג"א 10:27 שקיעה 6:06
22 OCT	רביעי Wednesday	ל 30	בבלי: זבחים לח ירושלמי: סוטה מד תוספתא: כלים מצינא י נ"ך: נחום א רמב"ם: טוען ונטען ה	Rosh Chodesh Cheshvan נץ החמה 7:15 סו"ז קר"ש - גר"א 9:57 סו"ז תפלה - גר"א 10:51 צה"כ לשיטת ר"ת 7:17	א' דראש חודש מרחשון עלות השחר 6:03 סו"ז קר"ש - פג"א 9:21 סו"ז תפלה - פג"א 10:27 שקיעה 6:04
23 OCT	המישי Thursday	א 1	בבלי: זבחים לט ירושלמי: סוטה מה תוספתא: כלים מצינא יא נ"ך: נחום ב רמב"ם: טוען ונטען ו	Rosh Chodesh Cheshvan נץ החמה 7:17 סו"ז קר"ש - גר"א 9:57 סו"ז תפלה - גר"א 10:51 צה"כ לשיטת ר"ת 7:16	ב' דראש חודש מרחשון עלות השחר 6:04 סו"ז קר"ש - פג"א 9:21 סו"ז תפלה - פג"א 10:27 שקיעה 6:03
24 OCT	ששי Friday	ב 2	בבלי: זבחים מ ירושלמי: סוטה מו תוספתא: כלים בתרא א נ"ך: נחום ג רמב"ם: טוען ונטען ז	נץ החמה 7:18 סו"ז קר"ש - גר"א 9:58 סו"ז תפלה - גר"א 10:52 צה"כ לשיטת ר"ת 7:15	עלות השחר 6:05 סו"ז קר"ש - פג"א 9:22 סו"ז תפלה - פג"א 10:28 שקיעה 6:02
Candle Lighting 5:44 הדלקת הנרות					
25 OCT	שבת Shabbos	ג 3	בבלי: זבחים מא ירושלמי: סוטה מז תוספתא: כלים בתרא ב נ"ך: חבקוק א רמב"ם: טוען ונטען ח	נץ החמה 7:19 סו"ז קר"ש - גר"א 9:58 סו"ז תפלה - גר"א 10:52 צה"כ לשיטת ר"ת 7:13	נח, מברכין בה"ב עלות השחר 6:06 סו"ז קר"ש - פג"א 9:22 סו"ז תפלה - פג"א 10:28 שקיעה 6:00
Shabbos Ends 7:13 זמן מוצש"ק					